

fehérgyarmati Kölcsey Társaságot is, mindazokat a helységeket, amelyek Kölcsey Ferenc nevével összeforrtak. Együttesen szervezték meg - immár három ízben - a fiatalok emléktúráját. Ehhez hasonlítható a Petőfi-emlékhelyek ifjú küldötteinek ugyancsak rendszeressé vált találkozója, amely Szatmárnémeti-Nagykároly-Erdőd-Koltó útvonalat követve tiszteleg Petőfi Sándor emléke előtt. Mindhárom esemény, emlékhely nagy tömeget mozgat meg, ébren tartja a hagyományt, a fiatalság nemzeti öntudata növelését szolgálja.

A fentieket hivatott kiegészíteni az a törekvés, amely Dsida Jenő, Szilágyi Domokos és Páskándi Géza kultuszának ápolását szolgálja. Ennek a törekvésnek a gyümölcsei azok a köztéri szobrok, amelyeket az elmúlt másfél évtizedben emeltünk - az előbbi két alkotónak Szatmárnémeti közterein, az utóbbinak Szatmárhegyen és a Kölcsey Ferenc Főgimnáziumban. Már folynak az előkészületek a 2007-ben megünneplésre kerülő Dsida Jenő-centenáriumra. A Szilágyi Domokos Napok rendezvényei Nagysomkút-Magyarláros-Szatmárnémeti - a szülőhely, a gyermekkor és az iskolai évek által behatárolt tér - egymásba fonódásával bontakoznak ki, egymást követő rendszerességgel. A Páskándi-ünnepségek színhelyei: Szatmárnémeti és Szatmárhegy, az előbbihez hasonlóan, hagyományt teremtve. Az ez alkalmakkor elhangzottakat kiadványok örökítik meg.

A témakör még tovább szélesbedik a történelmi egyházak irányában. Tavaly ennek a szellemében jött létre *A kálvinizmus és a magyar kultúra* témájú tudományos tanácskozás. Károli Gáspár, Erdősi Sylvester János, Misztótfalusi Kis Miklós szülőföldjén ez a szellemi áttekintés is igazolt, valós, mondhatnánk kötelező létjogosultsággal bír.

A számbavétel nem volna teljes, ha nem említenénk meg még egy rendezvényt, amelynek kezdeményezésében és lebonyolításában az EMKE mellett a Romániai Magyar Dalosszövetség is cselek-

vő részt vállalt: az 1990 februárjában első ízben megszervezett, azóta éves rendszerességgel ismétlődő ökumenikus egyházi kórustalálkozókat, amelyeken Szatmár és Máramaros megye különböző felekezeti énekkarai vesznek részt. A szatmárnémeti római katolikus székesegyházban és a református Lánchos templomban tartott összejöveteleken tizennyolc-húsz kórus lép fel, egy-egy meghívott magyarországi kórossal.

E rendezvények jelentőségét a szellemi látóhatár bővítése és a nemzeti öntudat ápolása, szilárdítása egyként igazolja, igényli. Oly korban és oly helyen bontakozik ki, amikor/ahol erre fölöttébb szükség van ahhoz, hogy a múlt ismerete, példája erőt, hitet és biztatóst adjon a további küzdelmekhez, amikor/ahol évtizedeken át valós történelmünk megismerésének a lehetőségétől is meg voltunk fosztva, annak tanítása, néha pusztá fölemlítése is súlyos következménnyel járt az elnyomó hatalom részéről. Történelmi múltunk megismerése, beépítése a kulturális köztudatba identitásunk erősítését, a nemzeti együtvé tartozás érzésének elmélyítését szolgálja, a szellemi kibontakozás számára nyújt tájékozódási pontokat, szállít értékes, gránitszilárdságú építőanyagot.

A sokrétű, körültekintő és kitartást igénylő szervező munka Muzsnay Árpád nevéhez kötődik, aki az EMKE partiumi alelnöké-ként, és a Kölcsey Kör elnökeként fáradhatatlanul és következetesen szolgálja a szellemi önépítés egyáltalán nem könnyű folyamatát. Hosszú volna felsorolni mindazon tudósok, tanárok, közéleti személyiségek nevét, akik az ő meghívására vállaltak szerepet a fentebb elsorolt rendezvényeken. Ismételten hivatkoznunk kell mindarra az erkölcsi és anyagi támogatásra, amelyek nélkül a szép gondolatok, ötletek, kezdeményezések nem szökhethének szárba.

- *Máriás József*

Kányádi Sándor

Nyergestető

A néhai jó öreg Gaál Mózesre,
gyermekkorom regélőjére is emlékezve

Csíkországban, hol az erdőnk
zöldebbek talán, mint máshol,
ahol ezüst hangú rigók
énekelnek a nagy fákon,
s hol a fenyők olyan mélyen
kapaszkodnak a vén földbe,
kitépni vihar sem tudja
másképpen, csak kettétörve,
van ott a sok nagy hegy között
egy szelíden, szépen hajló,
mint a nyereg, kit viselne
mesebeli óriás ló.

Úgy is hívják: Nyergestető;
egyik kengyelvasa: Kászon,
a másik meg, az innenső,
itt csillogna Csíkkozmaszon.
Nemcsak szép, de híres hely is,
fönn a tetőn, a nyeregben
ott zöldellnek a fenyőfák
egész Csíkban a legszebben,
ott eresztik legmélyebbre
gyökerüket a vén törzsek,
nem mozdulnak a viharban,
inkább szálíg kettétörnek.
Évszázados az az erdő,
áll azóta rendületlen,
szabadságharcosok vére
lúktet lenn a gyökerekben,
mert temető ez az erdő,

és kopjafa minden szál fa,
itt esett el Gál Sándornak
száznál is több katonája.
Véres harc volt, a patak is
vértől áradt azon reggel.
Támadt a cár és a császár
hatalmas nagy hadsereggel.
De a védők nem rettentek
- alig voltak, ha kétszázan,
álltak, mint a fenyők, a harc
rettető vad viharában.
Végül csellel, árulással
délre körül vették őket,
meg nem adta magát székeley,
mint a szálfa, kettétörték.
Elámult az ellenség is
ekkora bátorság láttán,
zászlót hajtva temette el
a hősokeket a hegy hátán.
Úgy haltak meg a székeleyek,
mind egy szálíg, olyan bátran,
mint az a görög háromszáz
Termopüle szorosában.

Nem tud róluk a nagyvilág,
hőstettükről nem beszélnek,
hírük nem őrzi legenda,
dicsőítő harci ének,
csak a sírjukon nőtt fenyők,
fönn a tetőn, a nyeregben,
s azért zöldell az az erdő
egész Csíkban a legszebben.

2006. ápr. 21-én Bálint Zsigmond, marosvásárhelyi fotóművész a paksi művelődési házban bemutatta legújabb munkáit. A „Vannak vidékek” című kiállítást Móser Zoltán, ismert irodalomtörténész, fotóművész nyitotta meg. A kiállítás ötletadója és szervezője Serdülné Benke Éva volt. Az itt közölt cikk Móser Zoltán kiállításon elhangzott beszédének szerkesztett változata.

VANNAK UTAK, VANNAK DOLGOK, VANNAK VIDÉKEK...

vagy: ÍME A KÉPEK: HALLGASSÁTOK

Miért vesz az ember kezébe tollat, ecsetet, fényképezőgépet? Mert valamit le szeretne írni, megfesteni, lefényképezni. Mert valamit el szeretne mondani, megmutatni: egy emléket, egy érzést, egy gondolatot vagy egy sóhaj. Akkor ott most Erdélyről szóló gondolatokkal, érzésekkel és sóhajokkal találkozhat a kedves látogató. Röviden: színes képekkel, benyomásokkal, pillanatokkal.

„Némely fotós tudósként lép föl, mások moralistaként. A tudós leltárba veszi a világot, a moralista a nehéz esetekre összpontosít – írja tanulmányában Susan Sontagh. Az itt látható színes fényképek alkotója, a marosvásárhelyi Bálint Zsigmond biztosan az első típus-hoz tartozik: leltárba veszi a szűkebb és tágabb világot: megmutatja, hogy szülőföldjét, Erdélyt ő ma hogyan is látja.

R. Barthes, aki egy kis könyvet írt a fotográfiáról azzal a szándékkal, hogy meghatározza annak lényegi természetét, oldalakon keresztül sorolja a hibáit, ám a végén bevallja, hogy ennek ellenére nagyon szereti. Azt hiszem ez nemcsak ránk, a nézőkre érvényes, de arra is, aki csinálja: mert bizony senki nem tudja megmondani, hogy miért épp akkor, miért abban a pillanatban nyomta meg az exponáló gombot. Nem nagyon tudjuk megmondani, hogy a filmen és képen kívül mi kell, hogy egy jó kép megszülessen. A fotóst nem érdekli, mit mond az esszéíró R. Barthes, amikor laposnak, tautologikusnak, patetikusnak, egy nagyra nőtt dolognak aposztrofálja a fényképet! Egyet tud: a fényt, az árnyékot és a pillanatot felhasználva gépe segítségével próbál egy jó képet készíteni. És ha ez elkészül, akkor e képnek nemcsak ő örül, hanem mi, a nézők is.

Egy fénykép láttán a nézőt elsősorban nem a Művészet érdekli, hanem a Referencia: az, amit az ábrázolatról elmond. Mert egy fényképet nézve tudván tudjuk, hogy az az alak, az az arc, az a ház, az a táj biztosan ott volt. „Volt”-ot mondok, mert minden fénykép a grammatika nyelvén befejezett műlt.

Ez az egyik legjellemzőbb tulajdonsága ezeknek a színes képeknek, mert biztosan az a borvizes forrás ott volt (sőt van) Borszéken, Hármásfalu egyik templomának falán ott a felirat: Légy hív mindhalálig, és voltak (vannak?) szénégetők Küsmődön és Körispatakán; biztos, hogy Vak Zoli és Zerkula János Gyimesfelsőlokon lakott, hogy Székelyvarságon lehet (kell!) hágcson lépni, hogy a Homoród völgyében nem érdemes büzzát vinni a régi vízimálomba, mert se molnár, se malom, se víz, csak a megmaradt kerék. Azt is meg tudjuk e képeket nézve, hogy itt vannak álmházak, mesebeli tájak szép mezők, rétek, kaszálók, fenyvesek, pityókaföldek.

A kiállítás címéről el kell mondanunk, hogy Kányádi Sándortól való. De azt, hogy vannak vidékek, tovább is tágíthatjuk, variálhat-

juk, hisz minden ember, minden fotós tudja, hogy vannak vidékek, de vannak utak és vannak dolgok.

„...vannak dolgok, / Miket leírni nem lehet. / Miket sem én magam, belátom, / De te se, mázoló barátom, / Még meg se közelíthetünk, / Jobb hát, ha rá fátyolt vetünk.”

– tanácsolja a költő Vajda János egyik festőnek, de ezen a fotós csak mosolyog, mert mindazt, amit leírni, lefesteni nem lehet, ő le tudja fényképezni. Mert hogy van kint és van bent: és bent, pontosabban bennünk vannak órák, napok és pillanatok, amiket csak a fotós tud megörökíteni, rögzíteni és megőrizni.

Kányádi Sándor neve a cím kapcsán már elhangzott egyszer (másszor). Verseit nézegetve én is választottam egy másik, néhány soros verset, s mivel nagyon is ide illő, felolvasom:

„akik a képből mindig kiesnek / vagy idejük sincs belekerülni / mert amire a kezüket megtörölnék / megigazítanak / a kendőt kalapot / szóval amire lencseképekké tennék / magukat kifogy a film lemege / a nap oda az alkalom márpedig / mindannyian jól tudjuk milyen / fontos a fény a körülmények / általában hogy maga a kép / a lehető legegyszerűbben / mutathassa amit mutatni kell.” (1976)

Az itt látható tájak, emberek nem maradtak le a képről: nem azért, mert nem várták be a fényhiányos alkonyatot, hanem ezért, mert e fényképek készítője, Bálint Zsigmond tudta, hogy hová kell mennie, hol és mikor kell megnyomni az exponáló gombot. Köszönet jár érte, bizvást mondhatjuk. S azt is köszönjük a Marosvásárhelyi született és ott élő fotósnak, hogy áthozta ide a mai Erdély képeit. A tulipán és kereszt hitében élő arcokat ábrázoló, messzi tájakat és vidékeket bemutató képek jellemzője a csönd. S mivel ezek csöndes fotók, engednek gondolkodni, s talán álmodni is. Igen, ezek a képek álmokon, múltakon, utakon, szíveken át vezetnek Erdélybe.

Az énlaki templom festett kazettájának egyik híres, rovásírásos képe itt is látható. Azon a festő-asztalos nevével kívül ez olvasható: egy az Isten. Nincs itt, de tudom, hogy Bálint Zsigmond készített könyvet a székelly kapukról is. E kapuk közül több kapuszemöldökre vésett felirat fogadja az oda belépőt. Egy ilyenmel zárom e rövid megnyitót: AZ ÁLDÁS AZ ISTENNÉ, A SZERENCSE ÉS MUNKA AGAZDÁÉ. Az áldás Istené, a szerencse a gazdáié – hogy miért és mennyire igaz ez Bálint Zsigmondra, azt ő tudja –, és a mögötte lévő, a kiállításon is látható fényképek elkészítésének munkája is az övé. Ezek egyszerre szólnak fáradságról és örömről, szerencséről és áldásról. Áldassék hát a képek készítője, a képek lakója, és e képek nézője is. Ezt szívből kívánom.

– MZ

Képek előtt, múltunk előtt

Nagy hegyek védő ölelésében megbúvó kicsi falvak, erdő palástja alól kiballagó juhnyáj, borvízforrás vörösen ragyogó fonala, a ködös messziből mint semmiből előbukkanó legelésző ló, de mindenek előtt emberek, otthonok, arcok.

„Vannak vidékek, gyönyörű / ahol a keserű számban édesé ízesül / vannak vidékek legbelül.

Legyen ez Székelyvarság, Borszék, Gyergyóholló, Tölgyes, Énlaka, Homoródkeresztényfalva, ezek a mi legbensőbb vidékeink, ezek Erdély tájai. „véremmel rokon a patak”- írja Kányádi Sándor. Ha a rétet védő kerítés romjait nézzük, ha megállunk a kiszáradt patakmederbe beledermedt egykor jobb időket látott vízimálom kereké előtt, ha a vakvágányra taszított rozsdásodó vasúti kocsit láttán eszünkbe jut a vidáman pöfögő kisvonat, mely hajdan egyik kicsi

falu határától a másikig kanyargott, otthon vagyunk szülőföldünkön.

„Vannak vidékek gyönyörű / tájak ahol csak keserű lapi tenyészget sanyarú / sorsú emberek szomorú szemében alig pislogó / mindegyre el-ellobbanó fakó reménység révedez / hogy egyszer mégis vége lesz”

Ahogy Siklódon az elárvult kemence előtt özvegyasszony ül, arcán beletörődés, megmásíthatatlan szomorúság, ahogy öreg kapuban öreg néne áll, arcán az örök várakozás, maga a végtelen idő, ahogy Gyimesfelsőlokon idős asszony emlékezik tisztaszobájában, a tekintete múltbanező, háta mögött a tükörre tűzve Krisztus arca s az unokái... Ahogy ezeket az embereket munka közben látjuk, a maguk évszázados mindennapi teendői: almaszedés, pityókagyű-

Átalvető

Gondolatok a magyar kultúráról

Január 22-én, a Magyar Kultúra Napja ünnepén a vecsési Művelődési Házban a *Mandel Quartett* mutatta be műsorát. A zenekar kétségtelenül kitűnő muzsikusból áll, szép volt az előadásuk. A zenekarvezető összekötő szövege szerint azonban a magyarságnak nem voltak hangszerei és nincs ősi zenéje. Ezt volt hivatott bizonyítani az angol, a flamand, a francia és egyéb népzene bemutatásával, tévútra vezetve a magyar kultúra ünneplésére egybegyűlt vecsésieket. Az juthatott az eszünkbe, amit Landesmann főrabbi pár évvel ezelőtt mondott: ha a zsidó kultúra kivonulna, akkor Magyarország csak „bögytya” és pálinka maradna.

Az 188-as évek közepétől –Habsburg-sugallatra – ránk erőltették a finnugor eredetet. Ma már Finnországban is azt tanítják – sajnos, nálunk még nem -, hogy a rokonságnak nincs alapja. Ma minden ellentmond ennek a hamis tételnek, főként a géntudomány, melyben az örökítő markergének átírták a történelmet. Ezek egyértelműen mutatják a távol-keleti eredetet. A nyelvről Sir John Bowring angol nyelv tudós, fordító, több tucat nyelv művelője ezt mondja: „A magyar nyelv eredete a régmúltba vezet. Nagyon sajátos módon fejlődött és szerkezete ama régmúlt időkig nyúlik vissza, amikor a legtöbb európai nyelv még nem is létezett. Ez egy olyan nyelv, melynek logikája és matematikája a feszített húr erejének kezelhetőségével és rugalmasságával bír. Az angol ember büszke lehet, hogy nyelve magán hordozza az emberiség történetét. Eredete kimutatható, láthatóvá tehető benne az idegen rétegek, melyek a különböző népekkel való érintkezés során rakódtak egybe. Ellenben a magyar nyelv olyan, mint a terméskő: egy tömbből van, amin az idő vihara egyetlen karcot sem hagyott. Nem naptár ez, amely a korok változásához alkalmazkodik. E nyelv a legősibb és legdicsőbb emlékműve a nemzeti önállóságnak és a szellemi függetlenségnek. Amit a tudósok képtelenek megfejteni, azt mellőzik, a nyelvészetben csakúgy, mint a régészetben. A régi egyiptomi templomok alapjai, amik egyetlen egy kőből készültek, nem magyarázhatók. A magyar nyelv kialakulása ennél sokkal bámulatosabb. Aki ennek titkát megoldja, az isteni titkot fog megfejteni. Kezdetben vala az Ige, és az Ige vala az Istennél, és az Isten vala az Ige.”

tés, szénacsinalás, kukoricafosztás közben, ahogy felpillant varrogatás közben a gyimesközéplaki asszony, vagy ahogy ott áll a hagyományt őrző falusi kovács a szerszámai között. A patkolás rítusát látjuk, a ló fontos, az ember csak azután jön. És az ott-honok! A gerendás mennyezet, a falra akasztott egyszerű konyhai kellékek, a fényesre tisztított kályha!

„Vannak vidékek ahová nehezen / vagy el sem ér a környezetvédelem”

Ahogy szembenéz velünk a körispataki szénégető, szemében egy elbizonytalanodott lét minden kérdése... Talán róla írta Kányádi Sándor a vancouveri indiánokat látva, egy kifosztott, pusztuló népet és kultúráját:

„azért mentem oly messzire / belémdöbbenjen mennyire / indiánosodik szemünk”

A várakozás csöndje ül a képeken. Egy megkövült világ lenne ez, vagy fordul majd a sors, s kilöki ezt a maradék zugot Európa asztalára? Tud-e majd mit kezdeni a művelt Nyugat a hazatérő csorda kolompjával, a kicsi kék házikóból kilépő asszony mozdulatával, ahogyan a szapulókádból kiemelt ruhát a vízcseppektől csillogó kötélre teríti?

„Vannak vidékek/ ahol a népek/csöndben az ágak / jelekkel élnek/beszélni félnek”

De a templomok állnak, Énlaka örzi a rovásírást, hogy egy az Isten, a karzat padját fényesre koptatták az áhítatos lelkek. A templom örzi a falut, s a temetőket az esti szürkületben, fehérre meszelt falán ott a felirat: „Légy hív mindhalálig.”

Napjainkban a világ egyik legnagyobb, olasz nyelvészprofesszora, több tudományos akadémia tagja az Ősi kapocs című könyvében nyelvi és régészeti kutatásokkal bizonyítja az etruszk és magyar nyelvrokonságot. A magyar televízióban ezt mondta: „a mai olasz kultúra két alapon nyugszik. Az egyik az etruszk-magyar, a másik a római kultúra.”

„A magyar népdal – olvassuk Kodály Zoltántól – a magyar lélek tükré, a magyar nyelvvel egyidős, és évezredek használatban csiszolódott a népzenei hagyomány az anyanyelvünkhöz. A magyar népzene nem az európai, sem a körülötte lévő népek zenéjével kapcsolata nincs, mert keleti eredetű. Letörölhetette az idő a magyarság arcáról a keleti vonásokat, de lelke mélyén, ahol a zene forrása akad, ott áll még egy darab őskelet. A magyarság ma legszélse idehajló ága a nagy ázsiai zenekultúra évezredek fájának.”

A nagy zenetudós – Bartókkal együtt – a pentaton, kvintváltós, ereszkedő dallamú, hangsúlytalanul végződő népzene egyezteteti a keleti eredettel. 1985-ben a *Téka* együttes Kínában szerepelt, és a rádióban hangfelvételt készítettek velük. A felvételeket egy akkor 18 éves jugur – újgur – kislány hallotta, és a magyar zenészekkel együtt énekelte őket. Zenéjében és tartalmában elenyésző különbséggel ismerte a dalokat! A kislány azóta már járt Magyarországon Dr. Kiszely István professzor meghívására és 73 jugur népdalt, valamint 32 jugur népdalt vettek fel vele, melyek teljes egyezőséget mutatnak a magyar népi művészettel, annak is főként székely, csángó vonatásával.

A német származású Kiszely professzor itt, Vecsésen mondta a következőt: „Túl vagyunk a kétszázévezredik magyar népzenei felvételelen. Németországban a hatezrediken.”

Hihető-e, hogy ahol ilyen régi a nyelv és a népdal, ott nem volt hangszer? Akinek ennyi bizonyíték nem elégséges, és elismert zenész létre azt nyilatkozza, hogy a magyarságnak nem volt zenéje, így hangszerre sem, az vagy nincs tisztában a fenti kutatások eredményeivel, vagy tudatosan ködösít. Bármelyik eset is áll fenn, ilyen embereket a Magyar Kultúra Napján nem szívesen látunk Vecsésen.

– Hompóth Zoltán, a Vecsési Orbán Balázs Erdélyi Kör elnöke

Bálint Zsigmond mindezt belelátta a tájba, addig várt a türelmes fotográfus, míg az a madár el nem rebbent, míg az a kéz el nem nyugodott, míg az a szél el nem libbent, hogy megsimogassa az erdőt. Megszülettek a képek, itt láthatjuk a munkákat Pakson két hétig, míg a kiállítás tart. Mi állunk a képek előtt, rácsodálkozunk erre az életre, múlt ez vagy jelen, s azt kérdezzük, nekünk bizony hol a helyünk ebben a világban?”

– Serdülné Benke Éva, Paks

Akinek a színház volt az élete

Kovács
Ferenc
rendező

Kovács Ferenc otthagyta kolozsvári tanársegédi állását, az Utunk szerkesztőségét a színház miatt, mondták és írták sokan. Ez nem egészen így lehetett. Nem csak a színház miatt, hanem Elekes Emma miatt is, akit még főiskolás korába feleségül vett. Mennyi hit, mennyi elszántság, kellett, amikor egyetlen bőrönddel utazott Kolozsvárról Nagybányára 1953.

őszén a fiatal család- és színházalapító pár. Annak a színháznak a története számukra 1988-ban lezárult. Egyik napról a másikra kibebudaltjai lettek annak a színháznak, amelyeknek teremtői, felemelői, megtartói voltak. Maradt számukra az egyedüli és mindenkori menedék, a családi szeretet drága kínja. Ami 1953 - 1988 közötti időkeretbe befér, az a több, mint félévszázad volt az élet. Igen Kovács Ferenc számára a munka, a színház és a család volt az élet. A felhőtlen, boldog nyugdíjas évek helyett a szakma felől a legnagyobb büntetést és megaláztatást kapta, félretették. Egyetlen barátom maradt, mesélte Marosvásárhelyre való áttelepülésük előtti hónapokban, a fiam.

Egy-egy új előadásra való felkészülés gondoljai – örömei, azaz a művészi alkotás időszaka a Kovács-Elekes házaspár esetében a próbákon nem értek véget, odahaza is folytatódtak. A hajnalig elnyúló vég nélküli viták mindkettőjük munkájára jó hatással voltak, nem úgy az a töménytelen mennyiségű cigarettá, ami ilyenkor elfogyott. 1965. tavaszán javában folytak Osborne: Nézz vissza haraggal című drámának a próbái, nemcsak a színházban, odahaza is. Kisfiúk Andris, úgy érezte édesapja védelmére kell álljon. Az anyjához fordult és megkérdezte „Ha veszekszel vele, miért vetted férjhez?”

A nekrológíró számára is nehéz elválasztani Emmike és Feri egygyé forrott életét. Pedig 2006. március 31-től ezt kell, ezt lehet tenni, mert az egyedüli és mindenkori kötelek, a családi is elszakadt. Feri hetvenkilenc éves korában sok és nagy szenvedés után elköltözött, pedig a betegágyon, az utolsó napokban is az élettel, azaz munkával, a színházzal foglalkozott.

Kovács Ferenc 1950-ben végzett a Bolyai TE magyar szakán. Az Utunk szerkesztője és egy fél évig asszisztens a Bolyai TE magyar irodalomtörténet katedráján. 1953. augusztus elsejétől a nagybányai alapítási, majd Szatmári Állami Magyar Színház irodalmi titkára. 1968-tól a társulat kinevezett rendezője. Mint rendező sikerrel próbálta ki magát a legkülönbözőbb műfajokban, a véres drámáktól a szórakoztatást kínáló kabarékig.

Mindenese volt ő színházának. Új darabokat fordított, plakátokat, műsorfüzeteket állított össze, ellátta az irodalmi titkár és dramaturg szerepét és rendezett. „A mi színházunk a Harag György köpenye alól bújt ki.” mondogatta. Bármit vállalt Kovács Ferenc „a mi színházunkért” az együttesért vállalta. Bármit csinált, mindig az alapos, lelkiismeretes, pontos ember mintaképe volt. Mint rendező legparányibb mozzanatig kidolgozta a mozgás-, hang- és fényeffektusokat. Mint rendező vált határokon túl is ismertté és elismertté. Az általa rendezett Csehov (A sirály, Három nővér), Majakovszkij (Gőzfürdő), Gorkij (Éjjeli menedékhely), Rozov (Véndiakok), Arbusov (Szegény jó Marat), Katajev (A kör

Kovács Ferenc emlékezete

négyszögletes) előadások az orosz szerzők színe-javát képviselte a Szatmári Állami Magyar színház repertoárjában.

A modern nyugati drámairodalom Kovács Ferenc példát és utat mutató, igényes rendezésében került közönségünk elé és váltotta ki a legigényesebb kritika és szakma elismerését. Gibson: Ketten a hintán (1966), Osborne: Nézz vissza haraggal (1965), Pirandello IV. Henrik (1971), Albee: Nem félünk a farkastól (1978) a romániai magyar színháztörténet legkiválóbb előadásai közé tartoznak.

A huszadik századi magyar színpadi irodalomból Németh László (A két Bolyai -Marosvásárhelyen, Villámfény), Molnár Ferenc (A testőr,), Szakonyi Károly (Életem Zsóka), Kányádi Sándor (Ünnepek háza), Kocsis István (Magellán), Székely János (Hugenották), Csép Sándor (Mi Bethlen Gábor – Kolozsváron), Örkény István (Macskajáték Szatmárnémetiben és Temesváron) stb. művei szólaltak meg Kovács Ferenc rendezésében.

A felfedező színházi vezető jelzővel illelhetjük Kovács Ferencet, mert anyai ősbemutató, mint az ő idejében, soha nem volt városunk több mint kétszáz esztendő színháztörténetében.

Kovács Ferenc a Szatmári Állami Magyar Színháznak tagja volt, de nem volt tagja a Román Kommunista Pártnak. Ezzel magyarázható, hogy a színház igazgatóválságos időszakában Kovács Ferenc nem lehetett számítani, mert aki nem volt párttag, nem kapható vezető beosztást. Ő ezt jól tudta. Mégsem lépett be a Pártba. Nem a saját karrierjét, hanem a szatmári magyar színháztörténet építet. Csak így szabadon, nem megvásároltan volt hiteles keresője és válaszadója kora társadalmi kérdéseinek.

„A szerkezet klasszikusan egységes építéséhez rendezőink közül Kovács Ferencnek van a legbiztosabb dramaturgiai érzéke. Kulturált játékvezetése most is mindent kihozott ebből a nagyon nehéz darabból” írja Kacsir Mária a Nem félünk a farkastól szatmárnémeti színreviteléről.

Kovács Ferenc művészi irányítása alatt a szatmárnémeti magyar színháztörténet ma már csak legendának tűnő legszebb korszakát élte. Az ő irodalomértése, szövegírási telete, az előadások hangsúlyainak pontos elhelyezése, a szereplők drámai viszonyainak körültekintő elemzése, nagyszerű ritmusérzéke sok-sok értékes, emlékezetes előadással ajándékozta meg a romániai magyar színháztörténetet.

Azt mondják, a színész kétszer hal meg: amikor visszavonul és elfelejtik, és amikor meghal. Kovács Ferenc a felejtethetetlen társulat egyik alapítója volt. Ha azt a társulatot elfelejtjük, Kovács Ferencet is elfelejtjük. Ha Kovács Ferencet elfelejtjük lassan önmagunkat is elfelejtjük. Nem nyugtatgathatjuk magunkat azzal, hogy a hallhatatlanok társulatának tagja lett Kovács Ferenc Náday Istvánnal, Nagy Izával, Harag Györggyel, Török Istvánnal, Köllő Bélával, Tarnói Emíliaival, Diószeghy Ivánnal, Ács Alajossal, Nyiredi Piroskával, Bán Annával, Tompa Attilával, Deésy Jenővel, Lukács Évával együtt. Jó lenne városunkban is színházunk örökös tagságát megalapítani, hogy neveik ne csak a hallhatatlanok, hanem az élők között is fennmaradjanak.

Végezetül idézzük fel a sohasem önmagával, mindig a színházzal foglalkozó Kovács Ferenc 2003. szeptember 30-án elhangzott bátorító és figyelmeztető szavait. „Az ünnepre készülve hosszú idő után hat napja vagyok Szatmárnémetiben. Nagy örömöm, hogy nagyon sok fiatal színésznőt és színészt látok ismét a színházban. Ők lehetnek a színház megújulásának a munkálói és letéteményesei. Vigyáznunk kell rájuk.”

Kovács Ferenc rendező munka közben, amit felnéz a színészeire. A szabadság első napját rendez - 1963.

- Csirák Csaba

Átalvető

4. Vecsési Tavaszi Fesztivál 2006. április 22 – 29.

Az Orbán Balázs Erdélyi Kör és a József Attila Művelődési Ház az idén is megrendezte rendezvénysorozatát a magyar kultúra jegyében. A programok nemzeti kultúránk páratlan sokszínűségét, gazdagságát kívánják felvillantani, és cél az is, hogy anyanyelvünk, zenénk, dalaink, táncaink, képzőművészetünk, történelmi és gasztronómiai hagyományaink ápolásának fontosságára felhívják a figyelmet.

A cél megjelölése mellett mindig ott lebeg az ember szeme előtt, hogy változatos, színvonalas legyen a program, és vonzza a nézőket. Talán ez jelenti az első bökkenőt is: mi az, amivel a „valóvilághoz” szoktatott, fogyasztógéppé sülyesztett embertársainkat el lehet cipelni a programokra? Ez nagyon nehéz kérdés, mert ha csak enni és inni kell, addig talán tálalható a dolog, de ha tartalmasabb menüről van szó, akkor nehezzé válik a kérdés, még akkor is, ha ingyenes rendezvényekről van szó.

Az anyagiakról szólva megállapítható, hogy egyre nehezebb előteremteni a szükséges forrásokat. Az önkormányzat a rendezvény főtámogatója, de harmadik éve nem tudja növelni a támogatást, mely azonban csak a fele a tervezett költségvetésnek. Ezzel egy időben azonban a fellépők „gázsija” több mint duplájára emelkedett! Aki három éve 120 ezerért eljött, az most 250-300 ezret kér, igaz, megkérdezi: félórát vagy egy órát szórakoztasson? Természetesen számlás, áfás árakról beszélünk, és mi rendezők nem tudjuk az áfát visszaigényelni – egy jókora összeg az államhoz vándorol.

A nehéz gazdasági helyzet ellenére mindenképpen köszönet illeti az önkormányzatot és minden kedves támogatót, hogy mégis támogatják a fesztivált, és az egyáltalán megvalósulhatott, fenntartottuk azt a vállalásunkat, hogy a magyar kultúra ünnepére szánt programjaink ingyenesen látogathatóak.

Már tavaly szerepelt a rock a programok között. Most is örömmel adtunk helyt a koncertnek, hiszen két erős, vecsési kötődésű együttes is volt közöttük. Az **Ankou Együttes** a jelen, már szerepelnek a slágerlistákon. Az **Acélpenge Együttes** a jövő lehet, hiszen tizenévek elején tartó fiatalok alkotják a zenekart, megérdemlik a fellépési lehetőséget. A koncerten fellépett még három másik környékbeli zenekar is.

Már évek óta sikeres programjaink a Petőfi Gimnáziumban tartott előadások. A diákokon túl sok felnőttet is vonzanak ezek a délutánok. Két éve Dr. Kiszel István antropológus professzor, a magyarság őstörténetéről, tavaly Pap Gábor művészettörténész a Szent Koronáról mondott el nagyon sok érdekeset. Április 26-án 14 órakor **Varga Csaba nyelvész** a magyar nyelv régiségéről, más nyelvekkel való kapcsolatáról beszélt az érdeklődőknek.

A korábbi évek gyakorlatától eltérően az irodalmat és a komolyabb műfajokat a szabadtérről a Művelődési Ház zárt terébe vittük. Az április 28-án 18 órakor kezdődő műsor első részében vecsésiek mutatták be tudásukat. Itt fellépett: a **Concerto Harmónia Énekkar**, a **Vecsési Zeneiskola növendékei**, valamint **Kerepesi László és Rácz László**, a Zeneiskola tanárai, a **Halmi Telepi Iskola táncszereplője**, **Hrachovina Lajos és Varga László előadóművész**, **Szénási Sándor István költő**.

A műsor másik felében a méltán világhírű **Kecskés Együttes** élő-hangszermúzeum segítségével mutatta be a régi magyar zenét és kapcsolatait, elsősorban a keleti műveltséggel.

Császár Angéla, a Magyar Színház Jászai Mari-díjas színművésze és **Pitti Katalin**, a Magyar Állami Operaház magánénekes előadóestjét élvezhette a közönség a magyar kultúra kincsesházából.

A műsor díszletét **Bányász Béla**, **Deák István**, **Kövesdi József**, **Pankaszi István** és a **perifériART** – **Nagy Györgyi**, **Görög Béla**, **Czinke Mária**, **Kordás Sándor**, **Barcsainé Prohászka Gyöngyi**, **Honffy Gábor** - képzőművészeinek alkotásai szolgáltatták.

A zárónap egész napos látványosságai az Epresben – a vecsési búcsú színhelyén - zajlottak hajnaltól késő éjszakáig.

Újdonság volt a **Kárpát-medencei Ízek Főzőversenye**, melyen 17 csapat vetélkedett az **Arany Kanál-díjért**. Voltak versenyzők Erdélyből, Vajdaságból, Felvidékről, de hazánk más területeiről is. Két kategóriában hirdettünk győztest. A leves magyar találmány, igazi hungaricum. A zsűri szerint a **Labdarózsa Népdalkör** csapata főzte a legfinomabbat. A főétel kategóriában a **Csülöklaló** csapata szerezte meg a díjat, és ők nyerték el a különdíjat is, a **Forgó Travel utazási Iroda kétszemélyes tíz napos görögországi útját**. Valamennyi csapat oklevelet és ezüst kiskanalat kapott a hangulatos vetélkedésen való indulásért.

A közel húsz sátorban sok kézműves mutatta be portékáját, és itt is, örömkünre, érkeztek a határon túlról is. Ahogyan a korábbi években, úgy most is igyekeztünk gondoskodni nem mindennapos látványosságokról. Ezúttal a maglódi Sziluett Mazsorett csoport és a nagykatái Hagyományörző Honvéd Tüzérek bemutatója jelentett kuriózumot.

A nyolc órás kulturális programban először a vecsési óvodák gyermekei léptek fel a színpadon táncsal, énekkel, játékkal.

17 órától egy órán át a néptáncé volt a főszerep. Láthattuk a fővárosból a **TÉBLÁB** táncegyüttes, majd Felvidékről a zselízi **Kincső együttes** programját. Az ő produkciójukat szünni nem akaró vastaps köszöntötte.

A **Vecsésiek Bemutatója** keretében a **Tücsök Citeraegyüttes**, a **Vecsési Hagyományörző Zeneegyesület Fúvószenekara**, a **JAM Népdalköre** és a **Tiroli Néptánc Együttes** műsora volt látható és hallható.

A **Gálaműsorban Szabó Csilla** gyönyörű énekét, **Laczó András**, a Magyar Állami Operaház magánénekes fergeges nótáestjét, a **Dolly Roll** együttes műsorát, valamint **Benkóczy Zoltán** és a Fővárosi Operett Színház színművészeinek operett slágereit élvezhette a közönség.

Hagyományosan tűzijáték és a **Sicullus Együttessel** utcabál zárta az estét.

A műsorvezető mindkét napon **Matusné Veszprémi Klára** és **Váradiné Bartalis Magdi** volt.

Az idén tízéves Kör tevékenysége persze ennél többrétűbb, így az idén is volt bál, volt és lesz kirándulás, és megemlékező ünnepséget tartunk június 4-én.

Az Orbán Balázs Erdélyi Kör **hetedik hagyományos, műsoros, batyus bálját** rendezte meg február második szombatján. A nagy érdeklődésre való tekintettel ezúttal a Halmy iskolában tartottuk meg a mulatságot és kétszáz vendég táncolt reggelig a Sicullus együttes kiváló muzsikájára.

A május hónap kirándulással kezdődött és kirándulással fejeződik be. Szervezésünkben május 4.-7. között négy napos utazásra mentünk **Kárpátaljára**. Beregszász, Munkács, Szolyva, a Tisza forrásvidéke és a Vereckei-szoros, az ott élő magyarjaink vendégszeretete sokáig tartó élmény. Valószínűleg szeptemberben lesz még egy út Ung, Ugocsa és Bereg történelmi tájaira.

Május végén a szintén hagyományosnak tekinthető **erdélyi körutazás** következik, középpontjában a csíksomlyói Búcsúval.

A pünkösdi kirándulás ezúttal egybeesik június 4-ével, a trianoni békediktátum tragikus évfordulójával. Tavaly a nemzeti gyásznappra állítottuk fel a 6x4 méteres székelykaput, a **Megmaradás Emlékművet**. Ismeretes, hogy a vecsési képviselő-testület – a FIDESZ kivételével – nem engedélyezte közterületen való elhelyezését, és ezért ezt a római katolikus egyház engedélyével, közadakozásból, az Erzsébet téri plébánia kertjében állítottuk fel és szenteltük meg nemzeti emlékezetünk ébrentartására. Az idén **június 4-én 16 órakor** a város valamennyi nemzeti gondolkodású szervezete közös megemlékezést tart az emlékműnél, ahová minden nemzetéért aggódó polgárt szeretettel várunk.

– Szalontai János alelnök

Gerendás Lajos

Kisebbségi lét Erdélyben

1920-1990. Között
(vázlatos számbavétel)

(Folytatás előző lapszámunkból)

1935. Aromániai magyar sajtó „csúcseve”. 339 időszakos magyar nyelvű sajtótermék jelent meg ebben az évben.

1935. augusztus. Németh László Marosvásárhelyen járt: „A legbizalomkeltőbb erdélyi város...”

1935. november 13. A dévai színházban együtt tanácskoztak az Északi Érchegeység mócai, és Csík, Udvarhely, Háromszék vármegye székelyei. A felszólalások váltakozva magyarul és románul hangzottak el

1935. december 23. A 184276/1935. sz. rendelete előírta, hogy iskolai pecséten semmilyen címer nem szerepelhet.

1935-36. Az Udvarhely vármegyei adóbehajtás arányszáma 85,2 %. Az országos átlag 75,5 %. Székelyudvarhely jövedelmének behajtási aránya 82,8%., (Marosvásárhelyé 91,2, Focsanié 60,9, a regáti Renié 28%)

1935. szeptember 24. Bácsiban az Ekésfront és a Magyar Dolgozók Országos Szövetsége egyezményt kötött. Beszédet mondott Petru Groza.

1935. december 6. A romániai baloldali erők szövetsége a Demokratikus Blokk, Ekésfront, Magyar Dolgozók Országos Szövetsége, Független Szocialista Párt között.

1936-ban a Székelyföld gabonaszükségletének csak kétharmada termelt meg helyben, egyharmadát, 34 000 tonnát be kellett hozni. Leromlott az állattenyésztés is. A Székelyföldön 100 lakosra jut 11 ló, 38 szarvasmarha, 53 juh és 13 sertés. Erdélyben: 9 ló, 29 szarvasmarha, 50 juh, 17 sertés, Romániában: 22 ló, 23 szarvasmarha, 63 juh, 16 sertés. Románia közbirtokosságának 18,4%-a, a tagok 29,1%-a, a földterület 26%-a Maros, Udvarhely, Háromszék és Csík megyékre esett. Udvarhely megyében 70 közbirtokosság volt 5 900 taggal és 18 00 hektár földterülettel

1936 és 1937 márciusa között az élelmiszerárak 35-40 %-al emelkedtek.

1936. március 27. Törvény született arról, ha a városi vagy megyei tanácsban valaki nem románul beszél, úgy az a tanács feloszlatható. Ugyane törvény rendelkezik arról, ha valaki csak a nemzetiségek nyelvén írt szöveget festet a reklámtáblájára, úgy annak adója a román nyelvű tábla adójának nyolcszorosa...

1936. május 15. Makkai Sándor református püspök lemondott egyházi méltóságáról, és bejelentette Budapestre való településének szándékát.

1936. július 13. A következő tanévtől betiltották a párhuzamos iskolai órák indítását. (15867/1936.)

1936. november 12. Octavian M. Dobrota a „Glas romanesc in regiunea secuizata” c. lapban nemzetközi botrányt kavart cikkében a fasiszta Mussolini mellett arról írt, hogy a „magyar vipérát össze kell taposni és máglyára kell küldeni.”

1937. január végén, Kolozsváron megalakult az „Actiunea Patriotica” (Hazafias Mozgalom). Követelték a gyulafehérvári határozat megszüntetését, mert az kedvezményeket biztosított a nemzetiségeknek, követelték a nemzetiségek vagyonának kisajátítását, és a külön székely pártot. (Lásd. a székelykeresztúri székely párt-kezdeményt (SZIF) a kilencvenes évek közepén.)

1937. február 17-én jelent meg Reményik Sándor válasza Makkai Sándor cikkére: „Lehet, mert kell” címmel.

1937. július 12. Bukarestben befejeződtek a Magyarország és Románia közötti áru- és fizetési forgalom szabályozását célzó tárgyalások.

„Igényeljük a romániai magyarság önkormányzatát, amelyhez való jogunkat az erdélyi románságnak saját elhatározásából született Gyulafehérvári Határozataira alapítjuk.” (Tamási Áron).

1937. október 2 – 4. A Vásárhelyi Találkozó

1937. november 14. A MADOSZ I. nagygyűlése Brassóban.

1938. Megjelentek az irodákban a „Vorbítai numai romaneste!”-feliratok. („Csak románul beszélj!”)

1938. január 1. Octavian Goga újévi szózatában kijelentette: „Románia a románoké!” Január 1. és 1944. február 26. között 190 132 fő menekült Romániából a magyar közigazgatás alatt álló területekre.

1938. január 15. Belügyminiszteri jelentés szerint a román hatóságok megerősítették a Körösöktől délre és északra eső területeket. Egy olyan 30 erődből álló láncolatot alakítottak ki, amelyek 2-5 méter vastag betonból készültek, egymástól 150 méterre, futóárokkaal összekötve.

1938. február 11. Ostromállapotot rendelnek el dekrétumban. A hadtestparancsnokságok 1 hónaptól 2 évig terjedő börtönnel büntethetnek..

1938. február 17. A 870. számú királyi dekrétum 2. és 3. pontjai értelmében köztisztviselő semmilyen politikai párt tagja nem lehet.

1938. február 27. Életbe lépett Románia új alkotmánya. 27§: „Közhivatalok elnyerésénél tekintettel kell lenni a román nemzet többségi és államalkotó jellegére.”

1938. március 11. Magyarország elnyerte fegyverkezési egyenjogúsítását: „A Trianonban reánk vert bilincsek legsúlyosabbika (...) lehullott a nemzet testéről.”

1938. március 31-én a többi romániai politikai párttal együtt feloszlatták a Magyar Pártot is, és párhelyiségeit bezárták. Felfüggesztették sok állami szolgálatban lévő nemzetiségi állampolgár hivatalviselési jogát. Sztrájkok Marosvásárhelyen.

1938. május 4. Bukarestben kisebbségi főkormánybiztosságot állítanak fel, mely nem sokkal később Kisebbségi Minisztériummá alakult át.

1938. augusztus 14. Közigazgatási törvény. (Monitorul Oficial 1938/ 187. szám.) Romániát 10 tartományra osztották.

1938. október 17. Román elgondolás szerint Nagyvárad és Arad környékén határkiigazításra kerülhetne sor.

1938. december 16. Egyetlen állami szervezet működhet Romániában: a Nemzet Újjászületési Frontja. Ennek keretében működhetett a későbbi Magyar Népközösség.

1939. A holland Winkler Prins (Amsterdam, 1953.) lexikon szerint Románia lakosságának 72 %-a román, 8 %-a magyar, 4 %-a zsidó, 4 %-a német, 11 % (!) cigány. Ebben az évben Magyarország külkereskedelmének 52 %-a, Romániáénak 43 %-a irányult Németország felé.

1939. február 11. Bukarestben megalakult a *Magyar Népközösség*.

1939. május 27. Az új oktatási törvény előírta hogy a vegyes lakosságú községekben magyar nyelvű iskolákat vagy tagozatokat lehet alakítani. Eltörlik a „kultúrzonát”.

1939. június 7. A „királydiktatúra” alakuló parlamentje.

1939. december 11. Gafencu megerősítette: „Magyarország a Szent István-i birodalomról álmodozik, ami azt jelenti, hogy Erdély egész területére igényt formál. Románia azonban lemond Besszarabiáról, lemond Dobruzsáról, de Erdélyt, amely a román nép bölcsője, nem hagyja: ezt a területet, ha kell, legutolsó csepp véréig megvédi.”

1940. január 27. A királyi rendelet 12,5 millió lejt bocsátott póthitelként a református és unitárius lelkészek rendelkezésére.

1940. február. A nyilvános helyeken új feliratok jelentek meg: „Nici o brazda!” („Egy barázdát sem!”) Gyűjtőtáborokba vitték a jehovista prédikátorokat.

1940. tavasza. A román vezérkar általános mozgósítást rendelt el. A román frontgárda tagjai között fegyvereket osztottak ki. A vegyes lakosságú vidékeken a bevonulók részeg fejjel megtámadták a magyar lakosságot.

1940. június 21. A *Nemzet Újjászületési Frontja* átalakult „*Nemzeti Párttá*”.

1940. július 25. A „Magyarság” főcíme: „*Belgrádi értesülés szerint Románia bejelentette Budapesten, hogy hajlandó a barátság-*

gos eszmecserek felvételére.” „A bolgár sajtó szerint a magyar-román viszony Románia magatartása miatt elmérgesedett.”

1940. június 26-án a szovjet kormány ultimátumban követelte Romániától az elfoglalt területek (Besszarábia) és Észak-Bukovina átadását. Románia eleget tett az ultimátumnak. *(Kevésbé közismert tény, hogy Molotov szovjet külügyi népbiztos közös katonai fellépést ajánlott Magyarországnak Románia ellen, Horthy azonban megtagadott minden közös fellépést a Szovjetunióval.)*

1940. június 28. – augusztus 2. A Szovjetunió megszállja Besszarábiát és Észak - Bukovint, majd Moldvai Szocialista Szovjet Köztársaság néven bekebelezi a Szovjetunióba. Csáky külügyminiszter üzenete Ribbentrop német külügyminiszternek: ha Németország beleegyezik, hogy Magyarország megtámadja Romániát, a magyar kormány fokozottabb mértékben juttat élelmiszert Németországba.

1940. nyara. A magyarok lakta területen a rendőrség lepecsételte a rádiókat, hogy használhatatlanná tegye azokat. A román polgári lakosság részére fegyvereket osztottak.

1940. július 29. Általános mozgósítás Romániában.

1940. augusztus 9-én nyújtotta át a magyar kormány jegyzékét Romániának.

1940. augusztus 30. délután 3 óra. A II. bécsi döntés kihirdetése a Belvedere-palotában. Visszakerült 43 591 négyzetkilométer 2 185 546 fővel, ebből magyar 1 123 216 fő (51,4%), román 42,1 %. A román statisztika szerint: 50,2% román, 37,1% magyar... *A döntés kihirdetésekor Manoilescu külügyminiszter elájult...*

1940. augusztus 31. Részlet a *Népszava* vezércikkéből: „Egészen az utolsó óráig az volt az általános nézet és azt hangoztatták minden oldalról, hogy Magyarország és Románia megegyezésének minden külső befolyástól mentesen kell létrejönnie. Ezt azonban az adott körülmények lehetetlenné tették. A helyzet egészen más volt, mint a Bulgária és Románia között fennforgó kérdés elintézésénél. Dobrudzsát Románia egy adott pillanatot fölhasználva, saját elhatározásából ragadta magához.

Erdélytekintetében azonban egészen más volt a helyzet. Ezt a területet a versailles-i hatalmaktól kapta.. Bukarestben megkülönböztetett jelentőséget tulajdonítottak ennek az országrésznek. Érezték, és nagyrészt tudták is, hogy milyen természetellenes volt a helyzet, amely ezzel a juttatással kialakult. A román uralkodó körök, hogy mindazt a természeti, politikai, gazdasági és népességi törvényt ellensúlyozzák, amely ez ellen az intézkedés ellen szól, a legnagyobb mértékű agitációt fejtették ki Erdély megtartása mellett. (...) Ezért kellett a kérdésben megegyezés helyett döntőbírósi ítéletnek bekövetkeznie.”

1940. szeptember. A kolozsvári *Ferdinánd Tudományegyetem* orvosi kara Nagyszébenbe költözött. A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem 1944. október 11-ig működött. Ezután Kolozsvári *Magyar Egyetem* néven szerepelt. A román-magyar határkiigazító bizottság japán tagja, *Szanó gróf*, aki őrnagyi rangban szolgált, a francia őrnaggyal folytatott vitája hevében a tárgyalóasztalra (!) felugorva követelte Nagyvárad Magyarországhoz csatolását.

1940. szeptember 5. *Horthy Miklós* kiadta hadparancsát a kelet-magyarországi és észak-erdélyi területek megszállására.(1940 szeptembere és 1942 novembere között Észak-Erdélyből 193 093 fő

Régi székelykapu

2006. június

menekült román területre. Udvarhely megyéből 1 958 fő...) A bánffyhungyadi bevonulás idején meggyilkolták *Aurel Munteanu* görögkeleti esperest. *(Válaszként 1944-ben a bevonuló román csapatok 16 magyart gyilkoltak meg Egeresen.)*

1940. szeptember 6. Lemondott *II. Károly* román király, *(holttestét halála után ötven évvel, 2003. február 14-én helyezték örök nyugalomba Curtea de Argesben, miután hazaszállították Portugáliából),* utóda *I. Mihály*.

Szeptember 14. *Antonescu* tábornok, miniszterelnök felvette a „*kondukátor*” (az állam vezetője) címet. A Vasgárda diktatúrája.

1940. szeptember 6-1941. január 21. Vasgárdista kormány.

1940. szeptember 7-én a 19 éves *I. Mihályt* „*feleskették*” Románia királyává. *(Nem koronázták!)*

1940. szeptember 7. és 20. között a Székelyföldre 5 000 tonna búza, 390 tonna cukor, 60 tonna zsír és szalonna, 326 tonna benzín és 190 tonna petróleum érkezett – elsősorban közúton.

„Teli volt az út, székelyesen mindenki fel volt öltözve, szép szötesben a fehérmépek, fehér harisnyában a férfiak, virág mindenütt, s jöttek a magyarok, hát olyan felszerelésben, motorizálva, a románoké hezzik képest vizet sem ért, jöttek a gépesített osztagok, gépkocsik, vontatták a nagy ágyúkat, aztán motorbiciklisek, aztán huszárok, aztán tankosok, azt mondtuk, na ne félj román, többet ide vissza nem jöttök, nem engedünk, nem az istent, eleget visszajöttek, ejsze immár örökre ...”

1940. szeptember 14. A *Magyar Nemzeti Bank* közölte, hogy 30 lejt 1 pengőért váltanak be, és lehetőleg a beváltásnak a hónap végéig meg kell történnie. Romániában *Antonescu* tábornok német segítséggel államcsínyt hajtott végre.

1940. szeptember 22. *Teleki Pál* miniszterelnök Székelyudvarhelyre látogatott.

1940. október 7-8. *Horthy Miklós* vonattal Gyergyó felől Csíkszeredába érkezett. Egyszerű személyvonattal jött, mert a Déda-szeretfalvi vonal csak egy év múlva készült el, így az udvari szerelvénynek Székelykocsárdon kellett maradnia. 7-én csak megállt a vonat Csíkszeredában, mert Horthy és felesége az éjszakát Tunsádfürdön töltötte, a hivatalos fogadásra 8-án délelőtt került sor. A hivatalos köszöntöket *dr. Ábrahám József alispán* és *Adorján Ferenc* olvasta fel. *Antal Áron* tanárral elbeszélgetve megemlítette, hogy szárnysegéd idejében *Ferenc József királytól* hallotta, hogy a 82-es (székely) gyalogezred a monarchia legkiválóbb ezrede volt... A Dél-Erdélyből menekültek száma meghaladta az 59 ezret.

1940. október 8. 46 erdélyi képviselőt hívtak be a magyar parlamentbe. A képviselőket *Teleki Pál* válogatta. *Német csapatok vonultak be Romániába*

1940. október vége. A visszatért területekről engedéllyel már lehetett Budapestre utazni.

1940. november. Észak-Erdélyből 51 képviselőt hívtak be a budapesti képviselőházba

1940. november 13. A *Prohászka Ottokár Társaság, az Országos Széchényi Szövetség és a Collegium Theresianum* sürgetésére a kormány elvi döntést hozott a regáti (óromániai) magyarság hazatelepítésére. *(Romániával a szerződést 1941. május 11-én írták alá, ennek értelmében 17 700 bukovinai székelyt telepítettek Bácskába, valamint 829 besszarábiai csángót. Őket 1944 őszén Magyarországra menekítették.)*

1940. november 26... „*Gróf Teleki Pált* köszöntötték az első erdélyi politikai gyűlésről.” (Kolozsvár.) „*Tilos élelmiszert kivinni Kolozsvárról. Bevezették a korlátozásokat.*”

1940. december. Állandó Mávaut összeköttetés Székelyudvarhely-Szeretfalva között. Onnan vasúti összeköttetés volt Budapesttel.

1941. Érdekes összevetni az 1910. és az 1941. népszámlálás adatait Észak-Erdélyben:

1910: magyar: 51,4%, román: 42,1%, zsidó: 1%, német: 4,1%

1941: magyar: 52,1%, román: 41,4%, zsidó: 1,9%, német: 1,8%.

Bihar megye 65%-a, Szatmár 53 %-a, a kolozsi részmegegyében 55%, Maros- Torda megye 61%-a, Udvarhely megye 97%-a, Csík megye 88%-a, Háromszék megye 94%-a volt magyar nemzetiségű.

1941. január 31. Magyar népszámlálás Észak-Erdélyben. Román adatok szerint az átadott terület lakossága 2 667 000 fő. A magyar adat: 2 577 260 fő. Kerekítve tehát a 2.577 000 főből 1 380 000 magyar, 1 029 000 román, 47 000 zsidó, 35 000 német, a többi kis létszámú ismeretlen nemzetiségű.

1941. március 6. A Magyar Királyi Miniszterelnökség visszavonta az Erdélyi Helikon kiadási engedélyét.

1941. nyarán Bözödújfaluból Székelyudvarhelyre érkezett Móricz Zsigmond autóbusszal, ahol Balogh Edgár és Tompa László várta. Csak egy napot pihent Udvarhelyen, onnan Zsögödbe utazott Nagy Imre festőművészhez.

1941. június 4. Hóman Bálint dr. Vallás- és Közoktatásügyi miniszter Marosvásárhelyre látogatott.

1941. június 8. Az „Uj Magyarság” című lap főcímeiből „Hóman Bálint nagy elismeréssel nyilatkozott az erdélyi nemzetnevelő munkáról.” „Magyarok földjét sajátítják ki a románok katonai célokra.”

1941. július 8. Mihai Antonescu beszéde a Minisztertanácsban: „Nem szabad irgalmaznotok senkinek. (...) Magamra vállalom a teljes felelősséget és kinyilvánítom nektek: Nincs törvény!”

1941. szeptember 17. Gyóffy-Bengyel Sándor közellátási miniszter: „...A honvédségtől kapott javított bakancsokat a polgári ellátásban használjuk fel. Ez ideig 5000 párt a Székelyföldre már eljuttattam, és kiosztattam (...) Erdélynek egy külön akció keretében 16 500 pár cipőt juttatok a rendes kereskedői áron „ (29 pengő, G. L.)

1941. december. „...Románia határait ki kell terjeszteni a magyarok rovására. (...) Magyarországot pedig meg kell büntetni” (Sztálin).

1941. vége: Az 1920. évi 7,6 millió után ekkorra az ország lakossága 14,6 millió. 74,4 % magyar, 7,9 % román, 7,4 % német, 3,7% rutén, a többi elenyésző kisebbség. Az Erdélyi Párt országos központja kezdeményezte a román „statárium alá vételét” és katonai munkaszolgálatok századokba történő behívását. Cigánygyűlölettel Gyergyótólgyesen. A Népegészségügy 1942/8. számában olvashattuk: „A végső cél a cigányok elűntetése kell legyen.”

1942. március 19. Mihail Antonescu román miniszterelnök éles hangú magyarellenes beszédet mondott.

1942. április 26. „Kolozsvár más, mint magyar nem lesz soha” - nyilatkozta Kállay miniszterelnök a Népszavának.

1942. június 14-16. Kállay miniszterelnök háromnapos látogatást tett a Székelyföldön.

1942. június 22. Ion Antonescu 498. sz. törvényrendelete azon államok alattvalói vagyonának rendezéséről, akikkel Románia hadiállapotban van.

1942. augusztus 7. „Megindul a Székelyföld villamosítása” címmel közölt cikket a Függetlenség.

1942. október 23. A román postai igazgatóság ismét engedélyezte magyar nyelven írt postaküldemények továbbítását.

1942. december 5. Megnyitották a Szeretfalva-Déda vasútvonalat.

1942 vége. Bajcsy-Zsilinszky Endre Erdély-könyvében így fogalmazott: „Erdélyt a maga egészében-, mint érintetlen egységet- a Szent Korona fennhatósága alá kell visszahelyezni.”

1943. január 2. A német külügyminisztérium egyik bizalmasának jelentése a magyar politikásokkal folytatott beszélgetései után: „Ami a Romániával való kapcsolatokat illeti, az egészen különlegesen rossz. Magyar vezető politikások elmondották, hogy Románia igen erős propagandát fejt ki Svájcban, Franciaországban és Angliában, és ez a propaganda a szövetségesek táborában nem marad hatás nélkül.”

1943. január 7. A magyar minisztertanács jegyzőkönyve szerint a jóval több, mint félmillió dél-erdélyi magyar közül eddig 150 000 főt üldöztek el szülőföldjéről.

1943. február 23. Szombathelyi vezérkari főnök véleménye: „Egy balkáni partraszállás következménye kétségtelen Románia átértékelése lesz az angolszász hatalmak oldalára. (...) Megfognak támadni minket, hogy maguknak az angolszászoknál érdemeket szerezzenek. Fel kell tehát készülnünk arra, hogy ezen támadásokat, amelyeket valószínűleg a határmenti nagyobb városaink és a Székelyföld ellenfognak intézni, visszaverjük, sőt megtorlásképpen magunk részéről is erősen visszavágjunk”

1943. április. A Kommunista Magyarországi Pártjának áprilisi programjából: „7. Jogot a nemzetiségeknek. Minden nemzetiség számáraának megfelelő választott képviselőt kapjon az állami élet minden terén. Nemzetiségi autonómiát. Legyen joga minden nemzetiségnek saját politikai, gazdasági és kulturális szervezetek alakítására.”

1943. június 18. Bánffy Miklóst fogadta Mironescu volt miniszterelnök és külügyminiszter.

1943. szeptember 7. Ekkor tartotta meg emlékeztető előadást Rákosi Mátyás a Moszkva melletti 27-es hadifogolytáborban. (Meg-

jelent 1950-ben Rákosi Mátyás: A magyar jövőért. című kötetben.) „Azt, hogy a háborút a magyar nép érdeke követelte volna, soha, senki sem merte állítani. Nem azért, mintha a magyar népnek nem volna ma is jogos és ki nem elégtett területi igényei. Elég például utalni arra, hogy Arad, a vértanúk városa román kézen van. A románok azonban ebben a háborúban Horthy szövetségesei. És ezt a helyzetet örömmel ragadták meg arra, hogy még kíméletlenebbül elnyomták a Dél-Erdélyben maradt magyar kisebbséget. Az a szenvedés, amit az erdélyi magyar kisebbség Horthy politikájának köszönhet, csak egy kis töredéke annak, amit az egész magyar nép elszenved, de mutatója, hogy mennyire idegen és nemzetellenes ez a háború.”

1943. október 9. és 1944. január 9. között az Univerzul román lap folyamatosan nyilvánosságra hozta az Észak-Erdélyből menekült románok statisztikáját. E szerint 1940-ben 88 587 fő, 1941-ben 35 432, 1942-ben 74 414, 1943-ban 21 494, vagyis összesen 219 927 román hagyta el Észak-Erdélyt. A román menekültek számottevő része 1918 után települt Erdélybe. (A Magyar Statisztikai Szemle 1944/9-12. száma szerint 1938. január 1.-től 190 132 menekült érkezett román területről. 106 000 fő menekült Dél-Erdélyből Észak-Erdélybe, a trianoni területre pedig bő 70 000 fő. A trianoni Magyarországról Észak-Erdélybe kb. 24 000 fő települt.)

1944. augusztus 21. Hans Friessner német tábornok beszélgetést folytatott Antonescu marsallal: „...Már bizonyos (...) hogy a Balti-tengertől a Fekete tengerig csak egyetlen nép van, amely a német nép természetes és közvetlen szövetségeseként részt vesz a Szovjet-Oroszország elleni harcban – a román nép és a román állam. (...) Mert ne gondolja Excellenciád, hogy az egyszerű román polgárok, a román katonák és tisztek, akik közül soknak szülei, testvérei, rokonai és vagyontárgyai vannak a magyaroknak juttatott Erdélyben, ahol a magyarok rendszeresen kifosztják és lecsukják őket, föl ne tennék a kérdést: miért engedi mindezt Románia szövetségese az Oroszország elleni harcban? Pedig mindenkor közbenjártam a német vezetésnél és feltártam a helyzetet, különösen Ribbentrop úrnál, és a bécsi döntés is arra kötelezte a magyarokat, hogy emberségesen bánjanak az említett terület román lakosságával. Miért nem nyilvánítja ki ez a szövetségesség, hogy már nem ismeri el kötelezőnek az igazságtalan bécsi döntést?”

Igaz, utolsó előtti látogatásomkor a Führer négyesemközt közölte: az ő szemében már nem érvényes a bécsi döntés. Ez azonban csak nekem szóló személyes közlés volt. A román nép semmit sem tud róla, hiszen nem hivatalos, és nem a nyilvánosságnak szánt, hanem kifejezetten bizalmas természetű bejelentés volt. (...) Ismételten hangsúlyozom, hogy mindennek ellenére a román nép a legösszetettebb és leglojálisabb szövetségesként, teljes meggyőződéssel áll Németország mellett, és ezt fogja tenni a jövőben is.”

1944. augusztus 23. Bukaresti királypuccs. (A puccsot augusztus 26-ra tervezték, de Antonescu marsall 24-én a frontra akart utazni, így a puccsot három nappal korábban kellett hozni.)

1944. augusztus 24. Kolozsváron megalakult az Erdélyi Magyar Tanács, és határozatban kimondta, hogy Magyarország sürgősen kérjen fegyverszünetet, Erdélyt adják fel, érintetlenül adják át az oroszoknak, ne legyenek politikai megtorlások, a románokkal legyenek megértőek.

(Folytatjuk)

Új székelykapu

Az EKOSZ története

II. rész

Az 1991. február 9-10-én megtartott országos értekezlet és az EKOSZ megalakulása meglepő mértékben felkeltette mind a közszolgálati TV, mind az írott sajtó figyelmét, határon belül ugyanúgy, mint Erdélyben: MTI, Romániai Magyar Szó, Délmagyarország, stb. Utóbbi pl. idézi Gyulay Endre megyéspüspök köszöntőjét, aki az áttelepültek hatását a szervátültetések frissítő, erősítő hatásához hasonlította, és kiemeli, hogy a 14 magyarországi város küldöttei kimondták az EKOSZ megalakulását. A Romániai Magyar Szó pedig a megalakult EKOSZ elfogadott állásfoglalásaiból a következőket emeli ki: elvi állásfoglalás az EKOSZ szerepéről és céljairól, állásfoglalás vagyoni jogi kérdésekben, részesedési kérelem az egzisztenciaalapból, a Magyarországon tanuló erdélyi fiatalok problémáinak felkarolása, a kolozsvári konzulátus megnyitásának szorgalmazása, a honosítási illeték mérséklésének kérelme, tiltakozás az RTV magyar nyelvű adásidejének megnyirbálása ellen. Hangsúlyosan szerepel: az EKOSZ tagjai elszakíthatatlan szálakkal kötődnek szülőföldjükhöz, és nem zárják ki a hazatérés lehetőségét.

Önértékelésünkben, önbizalmunk erősödésében és nem utolsósorban szervezeti konszolidációinkban mindenképpen határkövet jelentett e dátum. Mivel az EKOSZ megalakulásakor az országos értekezlet döntése értelmében a Szövetség ügyvezetését is a Szegedi Erdélyi Kör vállalta magára, ezért az alábbiakban kissé bővebben szólnék a Szegedi Erdélyi Kör tevékenységéről azokban az években.

Számos sorstársunk, aki eddig rosszul értelmezett óvatosságból vagy szerénységből távol maradt egyesületeinktől, most érdeklődéssel fordult felénk. Látványosan megnőtt taglétszámunk, és egyre több segítőkész emberre találtunk Vasárnaponként zsúfolásig megtelt Szegeden a római körüti MDF székház nagyterme. Egyre több nagyszerű közös rendezvényre került sor, számos kiránduláson ismerkedtünk kis-új hazánk nevezetességeivel. Nem hiányoztunk az Ópusztaszeri Emlékpark rendezvényeiről, de nemzeti ünnepeinken, a koszorúzásokon is rendszeresen képviseltettük magunkat. A tiszaparti városban mindenki ismerte és elfogadta az erdélyi kört.

Még 1989-ben rátaláltunk a Belvárosi Temetőben Mihalik Kálmánra, a Székely Himnusz zeneszerzőjének sírjára, és elhatároztuk emlékének ápolását. 1992. február 3-án létrehoztuk a Mihalik Kálmán Alapítványt kettős céllal: méltó síremlék állítása a 70 évvel előttünk ugyanazt a menekültorsot megélt testvérünknek, és tehetős erdélyi fiatalok tanulmányainak anyagi támogatása. Meggyőződéssel vallottuk: Mihalik Kálmán emlékéhez akkor leszünk méltóak, ha a jövőbe tekintünk; a magyar ifjúság lelki és szellemi gazdagodását segítjük elő, hisz életerős ifjúság nélkül, gyermekek nélkül, népes családok nélkül nincs magyar jövő.

Nem kevés gondot és utánajárást igényelt a síremlékhez szükséges anyagi alap előteremtése, majd kopjafa, ill. a teljes síremlék elkészítése. Végül is minden elkészült a zeneszerző halálának 71. évfordulójára, 1993. szeptember 6-ra, amikor sor került az ünnepélyes avatásra és felszentelésre, ezen meghívottként már Dr. Búzás Gábor, az EKOSZ rövidesen megválasztandó elnöke is részt vett. Ma sem tudnék mást és jobbat mondani, mint akkor, az avatáson: „...Jogos az örömünk, hiszen 71 év után végre méltó síremlék áll a Székely Himnusz zeneszerzőjének sírhantja fölött, annak az erdélyi menekültnek nyughelyénél, akinek mindössze 26 évet adott a sors, de akinek ez a rövid, Petőfi életéhez fogható idő is elegendő volt arra, hogy maradandót alkotson... A magyarellenes román diktatúra éveiben a Székely Himnusz jelentette a reményt az erdélyi magyarságnak. A vigaszt, a kitartást, az ellenállást jelentette e dallam, melyért súlyos börtönökkel fizetett az akkori hatalom...”

Az 1992-93-as évek mindenképpen a legeredményesebb időszakot jelentették a Szegedi Erdélyi Kör életében. A Mihalik Alapítvány létrehozása, a zeneszerző emlékének ápolása mellett erre az időszakra esik egy magyar-román vállalkozói találkozó megszervezése, melyen 34 erdélyi cég ill. vállalkozó képviseltette magát Kolozsvárról, Nagyváradról, Marosvásárhelyről, Aradról, Gyergyószentmiklósról, Csíkszeredából, Sepsiszentgyörgyről és

Brassóból. A magyarországi résztvevők elsősorban Szegedről és a délmagyarországi régióból jöttek, de részt vettek Budapestről és a ország más részeiből is.

1993-ban merült fel egyesületünknek azon igénye, hogy saját székhelye legyen, és kilépjünk az MDF gyámkodása alól. Még élt az empátia irányunkban. Ennek köszönhető, hogy a Kálvária sugárúti Biblioteka Könyvtár és annak vezetője, Dr. Novák Ákos felajánlása nyomán végre saját otthonra leltünk. Ugyanis a szocialista gazdálkodás nyomán lerobbant állapotú, de patinás épület nagytermét rendelkezésünkre bocsátották. Nagy lelkesedéssel és tenni akarással láttak hozzá tagjaink a munkához, egyszerre sok lett a mindenhez értő székely kéz, a szükséges alapanyagok is előkerültek, és 1994 októberében készen volt az erdélyi kör elegáns új székhelye. Az október 21-i avatáson részt vettek a város vezetői, neves személyiségei, társgyűléseink közül pedig a legközelebbiek, a Mezőberényi Erdélyi Kör tagjai.

A Szövetség ügyvezetését a Szegedi Erdélyi Kör addig vállalta, amíg sor kerül a következő összejövetelre. Végül is a debreceni Hajdú-Bihari Erdélyi Egyesület vállalkozott rá, hogy megszervezi és házigazdája lesz a II. országos értekezletnek. Április első napjaiban megérkezett a debreceniek levele, Dr. Bazsa György elnök aláírásával, melyben értesítenek nevezett értekezlet összehívásáról 1991. május 4-5. napokra, az alábbi, tervezett programmal:

- aktuális feladataink az érdekképviselet megszervezésében
- az otthonteremtés elősegítésének lehetőségei
- szervezeti kérdések.

Válaszlevelünkben közöltük, részt veszünk a találkozón, Dr. Horváth István Károlyné, Pataki Sándor és Szakács Attila révén. Egyben javasoltuk kiegészíteni a programot a következő ponttal: „Gazdasági vállalkozások kezdeményezése és kiépítése az EKOSZ keretében.”

A megbeszélések végül is nem hoztak áttörést, annak ellenére, hogy jelen volt a köztársasági megbízott is, aki megpróbált útmutatást nyújtani saját problémáinkban. Az értekezlet elsőrendű feladatként tűzte ki a Szövetség hivatalos bejegyzésének azonnali elindítását.

Mindezekkel egyidőben az EKOSZ mint szövetség, vele együtt az összetartozás eszméje egyre erősödött, olyannyira, hogy a váratlanul fellendülő Győri Erdélyi Kör elvállalta a Szövetség III. országos értekezletének megszervezését.

– Szakács Attila

(Folytatjuk)

Nagy-Major Gábor

„Vers vagy te is . . . ,”

Versben a tömondat- tömörség?

a lélekben pusztaság- örökség?

testes testben szunnyad a lélek,

hízott emberek közt – élek,

vagy csak hiszem, hogy ez is élet?!

– Nyírbátor, szellemi Rodostóm
XIII-ik esztendejében,
2006.04.08-án hajnalban.

AZ UTOLSÓ RÁKÓCZY HÁROM LEVELE

1992. tavaszán a Budapesten élő dr. Baranyai Pál főorvos családját kerestem fel a Szegefű utca 5. szám alatti lakásukon, rokoni látogatás céljából. Dr. Baranyai Pálné ugyanis, de még édesanyja (Kováts Róza) is évtizedek óta lelkes „rokonságtutatók”, illetve rokonszerető emberek. Esti társalgás közben régi családi képek és iratok kerültek elő, melyek nyomán a múltban kalandozhattunk. - Várj csak - szólta Baranyainé -, felolvasok három levelet, melyek ugyan nem családi vonatkozásúak, de tudom, hogy téged érdekelni fognak. Miután a három, nevére címzett borítékot és a leveleket időrendi sorrendbe rakta, egy kopott, címeres névjegyet adott a kezembe. Rajta a név: Láncki és Rákóczi Rákóczy Ágnes. Ő az 1950-es években kilakoltatott pincelakóként élt a Szegefű utca környékén, s a Baranyai család, mint alkalmi segítségnyújtó, legkorábban kapcsolatba került vele. Majd dr. Rákóczy Imre gyászjelentése is előkerült, melyből kiderült, hogy a Rákóczi nemzetség utolsó férfitagjáról, illetve annak nővéréről van szó.

Türelmes figyelemmel, fokozódó, életkoromhoz nem illő izgalmommal hallgattam végig a leveleket. Aztán néhány percnyi csend után csak annyit mondhattam, hogy ezek a levelek kortörténeti dokumentumok, melyek tartalmáért emberként és magyarként egyformán szégyenkezünk kell, nem csak egymás előtt, de a jövő előtt is, társadalmi és történelmi szinten egyaránt.

Bevezető soraimban – Nagy Iván vonatkozó munkája alapján (1859) – még meg kell jegyezni, hogy az 1517-ig egységes Rákóczi család birtokszerzés révén két ágra szakadt, mégpedig a felsővadászai Rákócziakra, azaz a fejedelmi családra, illetve a láncki és rákóczi Rákóczyakra. Míg a fejedelmi család II. Rákóczi Ferenc József nevű fiával már 1738-ban kihalt, addig a láncki és rákóczi Rákóczy család férfiágon csupán 1969-ben, a szóban forgó levelek írójával, azaz dr. Rákóczy Imrével halt ki.

Fehérgyarmat, 2006. február 25-én

– Dr. Kováts Lajos

G F G F G F G F G F

A kommunizmus megkínzottjainak, halottainak emlékére, következenek a levelek:

Szentistvántelep (Pest m.) 1955. II. 27.

Kedves Nagyságos Asszonyom!

Hálásan köszönöm megtisztelő, kedves sorait, feleségem nevében is. A levelet 18-án kézbesítették a délutáni órákban, épp akkor, amidőn Ágnes nővérünk látogatására indultam. E levelet magammal víve az volt a szándékom, hogy mindenekelőtt személyesen megköszönöm azt, utána pedig a kórházba megyek. Erre azonban ilyen értelemben nem volt mód, minthogy magam is 10 esztendeje rokkant vagyok és súlyos szédüléseim miatt a közlekedés gyakran nehézségeket okoz. Így az említett időben is, már befelé utazásom közben, rosszul lettem és tántorgás vett elő, meg kellett elégednem azzal, hogy a MÁV kórházig eljutottam és onnan mielőbb eltávozhattam. Azóta sajnos feküdnöm kellett – ezért – őszinte sajnálkozással – csak most tudom levélben hálámat kifejezni.

A megadott címre természetesen írnék fel levelet és mellékelem nagyságos Asszonyom ajánlását. Ily lekötő és meghatározó cselekedettel szemben tartozom magunknak és lelkiismeretünknek azzal, hogy az illető Nagytiszteletű urat, protestáns hittestvérünket, ki Ordason lelkész, levelemmel fölkeressem. Nem akarom senkivel elhitetni, hogy könnyű ezt tennem! Egy meg nem tagadott múlt s hosszú közéleti pályám „terhének” tudatával mindenestre kell, hogy bennem mások iránt legyen annyi elővigyázat és figyelem, amennyit azok helyzete s jogállása megkíván.

Én nem rakhatom rá elszegődés jellegével a magunk gondját másra. Birtokomtól, pesti lakásomtól, ami legutóbb a Tudományos Akadémia épületében volt, nyugdíjamtól megfosztottak. Elhurcoltak és kitelepítettek Abaúj megye északi részén fekvő olyan faluba, ahol sem vasút, sem posta, sem orvos, sem piac, se pék nem volt s mi onnan fizikailag is megviselve, fáradtan, elgyötörten kerültünk vissza. Ostrom után orosz fogságba kerültem, onnan visszatérve „igazoltak”. Ellenem sem politikai vagy rendőri, sem népbírói eljárás nem folyt, - elítélve nem voltam. Én a nyilasoknak a hivatali esküt nem tettem le, nyugatra nem mentem, állásomról lemondtam, s a miniszterelnökségre a fogság után szintúgy nem óhajtottam visszatérni. Mert időm lejárt, beteg vagyok, s erőbírásom hiányának valósága a nehéz testi munka vállalását is lehetetlenné teszi most számomra. Nincs ezen mit keseregni, sem sajnálkozni, helyzetünk ezreknek a hasonló sorsa. Amit a kényszerlakhelyhez kötöttség 3 esztendeje alatt el kellett viselnünk, elviseltük, ott is és azóta is megtesszük, ami két idős ember erejéből és az önfenntartás ösztönéből telik.

Menedéket ezidőszert is egy régi és hű, öreg volt altisztem ad, az egy adag kosztot, amivel be kell most érnünk, feleségemnek a szomszéd falu úgynevezett „háziipari szövetkezetébe” bedolgozó varrónői

minőségben nagy fáradtsággal és önfeláldozással teljesített munkája teremt elő. Hogy milyen fizetség mellett, arról jobb nem beszélni.

Ezek elmondása illő és szükséges volt a nagyságos Asszonyom részéről irántunk ismeretlenül megnyilvánult tiszta és emberséges érzület miatt, amellyel szemben egyedül a teljes őszinteség méltó. Elnézést kérek érte, s ezek után írni fogok Ordásra is. Mi hontalanok vagyunk és számkivetettségünk folytán bármelyik órában előállhat olyan helyzet, hogy nem lesz hol lehajtani a fejünket, - a jelenlegi körülményeinknél kívülről és önhibánkon kívül.

Eddig bennünket sem külföldről, sem belföldről semmiféle segítség nem támogatott, evangélikus egyházunknak éppúgy, mint volt barátainknak és volt rokonainknak (ha ilyenekről közéleti ember egyáltalán még szólhat) terhére nem voltunk, s e gyötrelmes és tanulságos függetlenség fölvertett arra, hogy Isten kegyelme iránti hívó alázattal, az emberek és társadalom iránt pedig elnéző belátással fogadjuk el magyar sorsunkat, mely kétségkívül nem könnyű a történelem sodrában.

Kérem, fogadja Ön is, kedves és jó nagyságos Asszonyom e nyíltságot tájékozásul vagy tájékoztatóul arra az esetre, ha a szóba került ügy időszerűvé válnék. Vagy ha az mindkét oldalról alkalmasnak lenne tekinthető. Feleségem valaha, volt állásom kötelezettségeinek megfelelő u.n. nagyobb háztartást vitt, - több személyzettel, később, a hirtelen bekövetkezett teljes és tökéletes pusztulás után, kisebbit és igénytelenül – egészen egyedül. Az idők, a gondok és a szenvedések lelkiileg egyikünket sem érték váratlanul s ezek nem is törhettek meg. Illetőleg nem ezek törtek meg, csupán az évek fáradtságával, életkorunkkal és a lelki okokkal együtt járó bennünk hagyott nyomok veendő figyelembe úgy azok részéről, kik bennünket otthonukba befogadnának, mint pedig a mi részünkről, akik ezért munkát vállalnánk s azt becsülettel teljesíteni igyekeznénk.

Megköszönve még egyszer megtisztelő levelét, feleségem szívélyes üdvözlését közvetítve, kezeit csókolom: igaz hálával

Dr. Rákóczy Imre

GFGFG

Szentistvántelep, 1956. IV. 22.

Kedves Nagyságos Asszonyom!

Mélyen átértett hálánkat bocsájtom előre értünk tett fáradozásáért és szíves soraiért. Azóta nem jártam benn Pesten, különben élőszóval róttam volna le ezt a lelki tartozást.

Az utolsó évtized alatt nagyon elszoktunk tőle, hogy valaki is a szívére vegye sorsunkat. Erre csak kivételes önzetlenség és csak erdélyi gondolkodás képes. Az utóbbiban van benne az előbbi. Itt, ezen a Magyarországon sűrű feketet a múlt, itt annak részeseire kimondták a halálos ítéletet. De miután egyelőre még élünk, s eszünk ágába se jut meghátrálni az élet törvényei előtt, szembenéznünk a lehetetlennel is.

Lehetetlennek tűnik föl, hogy civilizált ember kibírja tartósan az olyan környezetben való maradást, mint amilyenre bennünket

Átalvető

kényszerítettek. De ha már így van, előlött nem nyavalyoghatunk. S kár volna megsíratni azoknak a magyarságát is, kik nyaralói árat kérnek olyan honfitársuktól, akit otthonából kiűztek és kiforgattak. Oda menekülünk tehát, ahol még lobog vagy pislog egy mécs: a számalom s a segíteni akarás kialvó fénye.

Ezért burkolózom be abba a jóságba, mely együttérzéseként feleségemnek és nekem soha el nem múló emlékünk lesz. Vagyis, hogy volt valaki s Átala voltak valakik, akiknek tudomására jutván e vándorlás legkeserűbb kérdése, a fedél, - jószándékukat ajándékozták ahhoz, hogy holmi „kitelepitettek” ne legyenek kénytelenek egy ablaktalan, istálló melletti kamra téglapadlós fényűzését vállalni – a hazáért.

Sajnos, - az idő rohan és túlságosan rövid ahhoz, hogy e végső folyamat megakadályozható lenne. Aki a politikai közélet nehéz igáját viselte, az hozzá kellett, hogy szokják a legdrámaibb megoldásokhoz is. Én hozzászokhattam az elmúlt negyedszázad alatt (1919-től 1944-ig érve), - azóta pedig megfizettem bőséges tapasztalatokkal a társadalom szétesésének nagy tanulságait. Így nem térek ki most se a tragikomikum elől, nem is térhetek ki, mivel nincs más megoldás és ez a finálé.

Nem találhattam olyan menedékre, mely nekem most hajlékot adna. Feleségem, - fájdalom – január közepe óta, szintén már beteg és hanyatló egészséggel követi sorsom útját, 3 napja lázasan is fekszik, én magam nem járhattam le tovább a térdemet, hogy valahol anyagi erőtlenségem határain belül eső módon „bérelhessek” magunknak egy szobát, ahol a fejünket békén lehajthassuk. Néhány nap választván el már a terminustól, határoznom kellett affelől, hogy hová, merre menjünk, elbírjam a költözést, találjak embert ki befogad, lóval-szekeret, mely elvisz. Ez az ok.

Mindezt végtelen hálám íratta le velem: idegennek el se mondhattam volna, mivel nem hivatásom torzító tükröt tartani a világ szemé elé. Az igazság és a valóság erősebb mindennél. De le kellett írnom, mivel nem okozhatok további törődést, hasztalan fáradozást, költséget és időt Nagyságos Asszonyom áldozatos felajánlásának, melyet önként vett magára s vállalt: nyilván a mély meghatottság döbbenetétől kényszerítve.

Szeretettel kérem, tartsa meg és örökítse át gyermekeibe e fölemelő hazaszeretetet és keresztyéni alázatot, mely lépéseit diktálta. Hálás lesz helyzetem is Ön iránt s az Ön lelkéhez hasonló lelkiületek iránt az az utókor, mely majd nekünk igazságot és elégtételt szolgáltat.

Most egyelőre egy nagyon szegény ember házába viszik át kevés holminkat, amit a világegés és a kiraboltság, meg az utána elszenvedett évek számunkra még meghagytak. Ott „családon belül” kell majd laknunk (e szeparálatlanság kétségbeejtő!). De ahol egy amputált asszony és 4 gyermek van, s ahol a férfi is egy nyugdíjától megfosztott volt régi rendőr, - ott nem lesz talán mégse elviselhetetlen e kényelmetlenség, ha tekintetbe vesszük és jól az emlékezetbe vessük, hogy ezt a befogadást, ezt a menedékjogot nem egy magunk társadalmához tartozó egyén, sem egyházam, hanem egy merő idegen szegény ember teszi és adja. Ebben a tényben ítélet van sokak fölött és vigasztaló jel számunkra! Mi sohasem fogjuk letagadni ezt. A jövőben még büszkék leszünk rá, hogy – a jó Isten vezérlő kegyelmé által – az ilyen példaadások tudták fenntartani a nemzetet.

Új lakóhelyem címe – minden valószínűség szerint május első napjai után – Budakalász, Kossuth Lajos út 64. (Károlykerti Józseféknel).

Még egyszer mély hálával köszönök mindent, amit kedves Nagyságos Asszonyom, elhunyt nővérem iránti emléküik folytán, rám, érdemtelenre is kiterjesztett nemeslelkűségével, értünk elkövetett és cselekedett – kérem, fogadja feleségem szeretetteljes üdvözlését, tiszteletteljes kézcsókjaimat és kedves családjának mindkettőnk nevében kifejezetten jókívánságainkat.

Tisztelő igaz híve:

Rákóczy Imre

GFGFG

1957. II. 26.

Kedves jó Nagyságos Asszonyom!

Legutóbbi alkalommal, amikor ott jártam és tiszteletemet tettem, hogy személyesen megköszönhessem Ordas püspök úrnál érdeklünkben tett szíves lépését, amelyért nem tudok eléggé hálás lenni, megígértem, hogy értesítem, ha annak eredménye mutatkozik. Most szívből örülök, hogy ennek eleget tehetek. E hó elején ugyanis

egy meghatározott napra a Budapest Deák-téri egyházunk lelkeszi hivatalához szóló meghívást kaptam s ott jelentkezvén a nevemre küldött sorokkal, engem is részesítettek a folyamatban lévő ruhasegélyosztásukból. Természetes, hogy mind az értesítést, mind pedig az átvett szeretetadományt, amelyért én a magam részéről – múltbeli állásom körülményeit szemem elől nem tévesztve és egyéni jelen körülményeim között is bizonyos benső önértéktől korlátozva, nem folyamodhattam, - igen szívesen és hálával vettem. Nem mintha a szegénység szégyenleni való lenne, különösen az elmúlt évtized reánk mért igazságtalanságai után, hanem csupán azért, mert az ember nem mutogatja szívesen lelki sebeit. És nem panasolja fel azokkal szemben, akik nem okolhatók a nemzeti balsorsért. (Csalódásait az embereken, a szavakban és a tettekben, vagy megmaradt intézményeink korábbi magatartásáért való csalódásainkat, legokosabb magunkba zárni.)

De ha már oly tiszta szív és olyan hazaszerető lélek, mint amilyenek kedves jó Nagyságos Asszonyom, Önt minden érzésével és cselekedetével megismerni szerencsém volt s azt nekem a Gondviselés kirendelte, - pártfogásába vette ügyemet, - akkor én csak hálát adhatok feleségemmel együtt a jó Istennek az Ön nemes és szép elhatározásáért, megtisztelő, meghatározó és végtelenül nagyrabecsült jószágáért.

Hogy nehéz ma elfogadnom bárkitől: egyháztól vagy valamiféle jótékonyakciótól is – „segélyt”, az csak azért van, mert egy szenvedett és csalódott ország fia nagyra tartja ugyan mindazt, ami a világban velünk most történik, velünk s talán később majd értünk is, mégsem feledheti, hogy sok ezer fiatal élet hullott ezért sírba.

Nagy és fájó véráldozatnak kellett megelőznie azt a részvétet, amelyre – kívül az idegen nemzetek, belül pedig a magyar társadalom tetszhalott intézményei, végre ráébredtek.

Semmi segítség sem késő, mégha közben megsemmisült is bennünk, félig „fölszámoltakban”, mindenüktől megfosztottakban s a nemzeti közöny által élve eltemetettekben, az a hamis illúzió, hogy még szüksége lehet a jövőben az országnak – vagy ha szebben hangzik – népiünknek – azokra, is, kik a múltban élünk. Két világháborúban és a belpolitikában: a határokat, illetve a közéleti tisztességet, mi a katonai helyállás ósdiinak tartott hűségével, valamint az anyagi hozzáférhetetlenség becsületérvésével védelmeztük. És életünket is ezeknek az eszményeknek a szolgálatába állítottuk akkor.

Nem kell most restelkednünk, hogy értük utóbb a jogfosztás és megaláztatás, a számkivetés és koldusbot jutott – jutalmul, avagy büntetésül. Ezt teszi jóvá velünk szemben minden segítő szándék. Ezt enyhíti a szociális kötelességéhez visszatért egyház ilyen jótéteménye is, - bármelyik külállam adta hozzá a materiát, bármelyik püspök adta hozzá az impulzust. Tisztelet és hála mindenkinek, aki most evvel foglalkozik! Mi segítségben-részesítettek csak szeretettel és hálával gondolhatunk arra, hogy valaki e réven eszközévé vált a Mindenható akaratának. Ő nem hagyja el a rászorulókat, és eddig is kegyelmével megtartott bennünket a legnehezebb évek ínségében.

Legyen szabad kedves Nagyságos Asszonyomnak végezetül megemlítenem, hogy konkrétan: 1 esőkabátot, 1 inget, feleségem részére pedig 1 szoknyát és egy kis kosztümkabát-féleséget kaptam az említett módon. Mindezek elindítása az Ön jószágának kézzelfogható eredménye s első jele.

Úgy hallom, hogy Ordas püspök úr talán közelebből az északi államokba utazik és ott névre feladandó kiüldeményekkel próbálja majd a segítőakciót ottani protestáns hittestvéreinek részéről megindítani. Boldog leszek, ha netán majd én is részesülök esetleg ilyen módon a reménybeli és későbbi segítségből.

Engedje meg búcsúzásul, hogy idezárjam feleségem legszívesebb köszönetét és szeretetteljes csókjait az általam hozott s oly kedves jószággal küldött múltkori ajándékáért, ami nagy-nagy örömet okozott neki, én pedig kezeit csókolom, még egyszer hálásan köszönöm fáradozásait és jószágát, s kedves családjának szívélyes üdvözlőmetet küldöm,

Tisztelő, igaz híve:

Rákóczy Imre

Az utolsó Rákóczy elhunyt 1969. februárjában.

Árvízi (szubjektív) helyzetkép

A folyók közelségében lakhelyet választó embernek mindig is meg kellett tanulnia együtt élnie a vízzel, mert az életet jelentette számára. Szerencsés időszakokban az embert bőségesen ellátta halal, a part menti fák gondoskodtak az elegendő téli tűzrevalóról, a bölcsőről, s ha sor került rá, a koporsóról is. Az áradás utáni tevénytől okos gazdálkodással kiválóan lehetett hasznosítani. A folyó egész évben munkát, megélhetést adott.

A városba visszatért a normális élet, már alig emlékeztem valami arra, hogy nemrég mindössze néhány perccel múlt Csongrád, és az itt élők sorsa. S míg az emberek elkeseredett harcukat vívták, hogy szülővárosukat megóvják, sokan azt sem tudták, hogy Csongrád egy város, róla neveztek el a megyét. A híradásokban alig kapott helyet, mekkora baj fenyegette: a védekezés idején valószínűleg ez volt a legrámaibb időszak – bár nem az egyetlen.

Az elmúlt bő harminc évben az ideit volt a harmadik komoly áradása a Tiszának. 1970-ben készen állt a város kiürítési terve. Akkor negyven centiméterrel alacsonyabb volt a vízállás!

Később a gátakat megerősítették, a következő, 2000-es nagyárvíz után a város alatti gát egy részét ún. szivárgó rendszerrel látták el, ami megakadályozta, hogy a meder felőli oldalról a nagy víznyomás következtében átszivárognon a víz. A szakemberek közül sokan gondolták úgy, ezt a szintet már nem haladhatja meg a folyó.

A Tisza nem csak szép, vadregényes, idilli, de kiszámíthatatlan, zabolatlan is. Épít, de pusztít is. S az idén meghaladta a 2000 évi szintet.

A helyi szeretetszolgálatok amint tudomást szereztek róla, hogy a gátakon dolgozóknak nincs elegendő ivóvizük, ennivalójuk, azonnal akcióba léptek. Tánczosné Marika az otthonát ajánlotta fel „főhadiszállásul”, s több héten át éjjel-nappal tizenöt – húsz asszony készítette a szendvicseket, főzték a kávé, teát, s onnan történt a kiszállítás is. Bodorné Ilke a máltások, Berkeczkiné Erzsike a karitászokok képviselőjében Kasuba Róbert atya koordinálásával az első pillanattól az utolsóig segítettek élelemmel, frissítőkkel, jó szóval a gátakon dolgozókat.

A férfi az országútról lekanyarodva óvatosan vezetett a földúton. Szemmel láthatóan fáradt volt, de fegyelmezett. A kocsit hátulja meg volt pakolva szendvicsekkel, kaláccsal, teával, kávéval, ásványvízzel. A gát homokzsákokkal megerősített oldala már messziről féhéren világított. Az ún. Kilencesbe tartott, ahol a három falut – Felgyő, Csanytelek, Tömörkény – védő gát több helyen is megsuvadt. Az emberek arcán por és fáradtság ült. Fenn a gáton látni lehetett: nagy a baj. Homokzsákok, hatalmas vizesballonok támasztották a megsuvadt részeket. A gátra már csak személyautók mehettek fel, lépésben haladva a homokzsákokkal. Az egyikből szakember szállt ki.

Dr Kákonyi Árpád hidrológiai felügyelő szívesen magyarázta el civil számára is érthetően a felgyői gátnál történeteket. Mint mondta, több helyütt is megsuvadt a gát, ami azt jelenti, hogy a csonka gúlát formázó építmény az átázás folytán kagylósan kitört, és megcsúszott a talpazat felé. E közben az elvékonyodott gátszerkezet egyetlen négyzetméterére a folyó felőli oldalról 6-7 tonnának megfelelő víznyomás nehezedett. Ezt kellett azonnal megtámasztani, megerősíteni a homokzsákokból kialakított bordákkal, s nyomatókosítani az egyenként ezer liter vizet tartalmazó hatalmas ballonokkal.

Felgyőn alig ezernél többen élnek. Mindannyian érezték a veszélyt. A faluban élő minden ember, a legkisebbtől a legöregebbik, éjt napallá téve keményen dolgozott. A férfiak többsége a gáton, az asszonyok, gyermekek rakták a homokzsákokat, vagy enni-, innivalót hordtak körbe. Itt suvadt meg a gát a leghamarabb. Ha nem tudják időben megerősíteni, a víz kíméletlenül elmosza mindhárom falut.

A kiskunfélegyházi kenyérgyár a védekezés ideje alatt egyetlen fillér ellenszolgáltatás nélkül szállította Csongrádra a szeretetszolgálatosoknak a kenyert, kalácsot, kuglófot, süteményt, hogy azok már-már nagyüzemi módon elkészítve és kiadagolva kijussanak a gátakra.

Tánczosné azt mondta: „én a koromnál, egészségi állapotomnál fogva már nem tudok nehéz fizikai munkát végezni, de amim van, meg tudom osztani azokkal, akik megállás nélkül ké-

szítik az ennivalót, s szállítják ki a gátakra. Ezt tudom adni azoknak, akik a bajban mindannyiunkért helyt állnak.”

Bodorné hosszan sorolja az adományokat, melyek a városból, s az ország különböző részeiből érkeztek – nemritkán éppen onnan, ahol szintén szorongatta a víz az embereket.. „A város egy volt” – mondja.

Számos helyen voltak olyan pontok a városban, ahova a szakadatlanul érkező teherautók, traktorok folyamatosan pakolták le a homokot. Ide gyülekeztek az emberek –ki-ki lakóhelyéhez a legközelebb–, akik egymást váltva megállás nélkül szakadatlan töltöttek a zsákokba a homokot, hogy aztán ugyanolyan ütemben szállítsák is ki a gátakra. Az utcák ásítóan üresek voltak (a kocsmák sajnos nem). Az orvostól a zenetanárig, cégvezetőig, segédmunkásig, minden rendű, rangú ember szinte megállás nélkül rakta a homokzsákokat. Mintha az életük múlt volna rajta. Nem sokkal később derült ki: valóban az múlt.

Valószínűleg kevesen vannak a városban, akik nem ismernék Török Marit. A Szent Rókus templom tövében gyerekeivel ő is lapátolta a homokot. S nem csak azért, mert házuk karnyújtásnyira van a Tiszától.

Visszaidézve a félelem, az aggodalom napjait, így emlékezik: vegyesek a tapasztalataim. Akadtak, akik ráengedték volna a Nagyrétre a vizet, csak Csongrádot mentsük. Arra már nem gondoltak, ha valóban elárasztják a Nagyrétet –ahonnan egyébként kitelepítették mindenkit–, mindössze néhány centit jelentett volna. Visszakérdeztem, te mit szólnál, ha a nagyrétiék ugyanezt mondanák: áraszuk el Csongrádot... Sokféle ember van. Az nem lehet, hogy a Jóisten ránk hozza ezt a rengeteg vizet... Emlékszem, gyerekkoromban még volt szántónk, gyümölcsösünk a túldoldalon. Mindenkinek volt parcellája, amit gyönyörűen rendben tartott, és nem szederindák nőttek tele, mint most! Ha jött az áradás, nyugodtan el tudott folyni, mert az ártéren volt helye.

A téren nagy volt a nyüzsgés. Késő délután volt, de az emberek megállás nélkül rakták a homokzsákokat, mintha valami láthatatlan kéz minduntalan sürgette volna őket. A fák alatt idős asszonyok ültek, ahol már kellemesen hűvös volt. Hajtogatták ki a zsákok száját, majd hat-hét éves forma gyermekek hordták a homokrakásokhoz, hogy a felnőttek munkájában ne legyen fennakadás. Az asszony lapátolt. Egy kisfiú szegődött társául. Néhány zsák megtöltése után egész összeszokottan dolgoztak. Mióta dolgozol kinn? – kérdezte. Ma még csak két órája. De tegnap nyolc órát dolgoztam!- felelte büszkén a kisfiú. Hát hány éves vagy?! Tíz – hangzott a felelet, s a gyermek szemei karbunkulusként csillogtak. Később az asszony arra gondolt, ezt csak megélni lehet. A szavak ehhez kevesek.

Dr. Rádi Norbert rendőr őrnagy a város közrendészeti, közlekedési helyzetéről beszélt. Az árvízi védekezés idején a rendőrség elsősorban a háttérmunkában vette ki részét. Biztosította a közlekedési útvonalakat, illetve felelt a közbiztonságért, va-gyonbiztonságért, különösen a kitelepített helyeken.

Elvértve fordult elő kisebb értékű elkövetett vagyoni bűncselekmény: volt, aki gumicszámát tulajdonított el... Megerősített szolgálatot adtunk –mondja–, minimális pihenéssel, sok többlétszolgálatos tudtuk biztosítani a rendet.

Volt, aki 8-10 órája készítette már a szendvicseket, keze gépiesen járt. Közben, hogy múljék az idő, a derű is belopakodott az asszonyok közé. Egy idősebb nő –talán a génjeiben hozta magával– igen takarékosan kente vajjal a kenyérszeleteket, mígnem társa rászólt: kenje csak vastagabban, mama, ez nem otthonra lesz, hanem ki a gátra!

Dr. Ördögh József az Alsó-Tisza vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság csongrádi Szakasztechnikusának vezetője az alábbiakat mondta el: március 28-án indult el a védekezés, ami felügyelőszolgálatot jelentett. Néhány napig tartó másodfokú védekezés után – ami már azt jelenti, hogy éjjel-nappal szolgálatot kellett beállítani öt napon keresztül – április 10-én elérte a harmadfokot. Ez rövidesen veszélyes szakaszba lépett, április 14-től pedig tovább emelkedett a Tisza, így rendkívüli árvízvédelmi védekezést jelentett be a kormány a kimagasló vízszint miatt. 1970-ben volt a nagy csongrádi, illetve az egész Ti-

sza-völgyi árvíz, amelyet évtizedeken keresztül emlegettek. Annak 935 centi volt a városnál mért magassága. 2000-ben Csongrádnál 994 centiméterig fölment, így meghaladta a '70-est. Igazából arról álmodni sem mertünk, hogy ezt valaha még meghaladhatja. Ebben az évben 1035 centin tetőzött!

A Zsilip utcánál történtek abszolút vészhelyzetnek minősülnek. E pillanatban az okot pontosan megmondani nem tudom, de a végeredményt igen. Feltárni a helyszínt csak akkor tudjuk, ha lement a víz. Tulajdonképpen egy zsilip ment tönkre, amelynek helyreállítása igen jelentős beruházás lesz.

A város csapadékvíz-csatorna hálózata itt, a zsilipen át folyik be a Tiszába. Ha ezen a csatornarendszeren keresztül betör, még ha a töltés meg is maradt volna, a várost egy pillanat alatt eltüntette volna a víz. Amikor mindez kiderült, hála Istennek mindenki a helyén volt, így 15 perc alatt össze lehetett rántani a társaságot, sőt már a legfontosabb munkák is megtörténtek. 3-4 óra alatt a nyílásokat betonnal lezártuk, a csatornarendszert fölülről felbontva folyékony betonnal kiöntöttük, nehogy a víznyomás leszakítsa az egyébként remegő belső zsilipet, mert a 4-5 méteres víznyomás el is söpörhette volna a zsákokat, s minden addigi munkánkat.

Ami a suvadásokat illeti: elvileg ez egy folyamatos, potenciális veszély, ami beszélgetésünk idején még nem múlt el. Nyolc méteres vízállás mellett olyan puha a talaj, hogy a lapátnyelet könnyedén le lehet nyomni. Igazából még semmi nem múlt el, bármikor előfordulhatnak további gátsúszások.

Hogy van-e veszélyeztetik e pillanatban az embereknek? Szerintem már nincs. Az elején volt. Félt mindenki – én is. A vízűgy vészhelyzetben félkatonai szervezetként működik. A lakossággal első pillanattól megfelelő kapcsolatunk volt, ezért meg kell köszönni a városnak, hogy mindent megtett, amit lehetett.

Huszonhét kilométert kellett védenünk. Egymillió negyven-ezer homokzsák került bedolgozásra. Zsákonként mindegyikben van kb. 30 liter homok – ki lehet számolni, mekkora mennyiséget használtunk fel.

Szinte remegett a levegő a járművek által felvert portól. A gáton óvatosan araszoltak a személygépkocsik, nagyobb autót már nem engedtek fel rá. A levegőben vibrált a félelem: bírja-e, s ha igen, meddig a gát? A férfiak arcára kiült a feszültség. Épp váltás volt: a napközben dolgozó katonákat váltotta az éjszakás, friss munkaerő. Előbbiek csendesen ültek a teherautó platóján, várva, hogy elinduljon velük, s megpihenhessenek. Az újonnan jöttek nevetgélve ugráltak le a platóról. Kis idő múltán kialakult az újabb rend. Minden ember, eszköz a helyére került, sorra gyulladtak ki a fáklyák, fényük visszatükröződött a vízen. Hosszú lesz az éjszaka...

Szűcs Béla mentőtiszt: az országos mentőszolgálat készlete mellett az önkormányzat által biztosított anyagokat –izom-ín-húzóadásra ható kenőcsök, szúnyog-és kullancsriasztó szerek, napégés elleni, gyulladáscsökkentő kenőcsök– folyamatosan juttattuk ki a helyszínre.

Az egész árvízi védekezés idején folyamatosan jártuk a várost, s környékét, s ahol szükséges volt, a megfelelő szakmai segítséget megadtuk – de ha kellett, kivittük az ivóvizet is.

Komolyabb sérülésekkel szerencsére nem, de váll-, térdficammal sűrűn találkoztunk, s a katonabajtársakat ugyanúgy elláttuk, mint a lakosságot, hiszen heroikus volt az a munka, amit végeztek. Többször voltak szó szerint életveszélyben a gátsúszásoknál – különösen a Körös-zugban.

Akik itt dolgozunk, függetlenül attól, hogy budapesti, illetve szegedi irányítású céghez tartozunk, mind úgy érezzük, elsősorban csongrádiak vagyunk, s a munkát, amit a bajtársaimmal együtt végzünk, azt egész Csongrádért tesszük.

Későre járt. A szőlők közötti betonút szélén már a Tisza vize tükrözte vissza a reflektor fényét. Ahogy közeledtünk a művészttelep felé, mindenütt csak víz,

víz, víz. Némelyik háznak a teteje még kilátszott, más már teljesen megrogyott. A művészttelep közel van a városhoz. Hosszú évek kitarító munkájával Dudás Sándor, a művészttelep vezetője egyre több külföldi művészt hívott meg, akik vitték a ház, s a város jó hírét, s időnként itthagyták alkotásaikat. Most víz és homokzsák. Mindenütt. Alig képzelhető el, hogy itt újra élet legyen...

Bedő Tamás polgármester: az önkormányzat minden emberével, eszközével –traktorok, teherautók– végig részt vett a védekezésben, gyakorlatilag attól fogva, hogy a másod-, illetve a harmadfokot elrendelték. Kezdetől olyan jelzések érkeztek, hogy az idei árvíz meg sem közelíti a 2000-es vízszintet. Mi erre is készültünk, azonban 40 centivel meghaladta a korábbi szintet. Mindent a védekezésnek rendeltünk alá. A diákok nagyon sokat segítettek, amit a ballagáson meg is köszöntem. Hihetetlen helytállás volt! A vidékről jött vízűgyesek azt mondták: ilyen összefogást még nem láttak, pedig már tapasztaltak egyet s mást. Miközben a hivatal átállt árvízi üzemmódba, szakembereink kivizsgálták a műszaki károsodásokat, a szociális irodán pedig folyamatosak voltak a segélyelbírások, kifizetések. Forrásokat szabadítottunk fel, hogy minden szükséges anyag, eszköz rendelkezésre álljon. A védekezési költségeink mintegy 15-16 millió lesz, ami azért ennyire kevés, mert rengeteg volt az önkéntes.

Bármilyen felhívást tettünk közzé, azonnal jelentkeztek százan, ezren. Amikor a felgyői gátsúszás volt, legalább 1000-1500 csongrádi jött gyalog a gáton, mert akkor már jármű nem közlekedhetett, s tett meg mindent azért, hogy eredményes legyen a védekezés. Itt is szeretném megköszönni a karitász, a máltai szeretetszolgálat, és minden civil szervezet, az önkormányzati dolgozók munkáját. Sok természet- és pénzbeni adományt kaptunk, személyesen jöttek segíteni –nyugodtan mondhatjuk: az ország mozdult meg Csongrádért.

Voltak árnyoldalai is ennek az időszaknak, mert akadtak, akik nem dolgozni mentek ki a gátra. Vészhelyzetben talán felerősödnek a hibák, s az erőnyek is. Emberek vagyunk... Mindenkori ideges, feszült volt, s erre minden okunk meg is volt.

Az egyik homokrakodó helyen sok diák, gyerek dolgozott. Repkedtek az ugratások, a tréfák, vidám nevetés töltötte be a teret. Örömmel dolgoztak, arcuk kipirult, szemük csillogott. Ezek a gyerekek részesei lettek valaminek, amit szavakban talán nem lehet megfogalmazni, de életre szóló élmény számukra. Ilyenkor érdemes elgondolkodni azon, valóban minden a helyén van-e az oktatásban...?

Kasuba Róbert atya: a katolikus karitász, s a máltai szeretetszolgálat helyi csoportjainak munkáját koordináltam. Bekapcsolódásunk a védekezés munkáiba úgy kezdődött, hírt kaptunk: a gátakon dolgozó diákoknak nincs elegendő vizük. Úgy gondoltam, az ember, ahol tud, segít, végül is ezért van az egyház, ezért vagyok pap, hogy a hívekkel együtt ezt a szolgálatot megfelelően el tudjuk látni. Az induló költségeket a plébánia állta, ebből vásároltunk kezdetben. Majd kérésrel fordultunk a

hívókhöz és a nem hívókhöz egyaránt, adakozzanak, támogassák tevékenységünket. A felhívás hatására sorra érkeztek a pénzbeni, természetbeni adományok. Miután tavaly novemberre óta vagyok itt, igazából most kerültem közel a hívekhez. Az összefogás, lelkesedni tudás képessége meglepett. Azt tapasztaltam, a csongrádiak döntő többsége bizonyos vonatkozásban hozzászólt a folyó közelsége okozta vészhelyzetekhez. Minden, ami történt, a gátsúszások, szivárgások, a Zsilip utcai vészhelyzet, számomra mind-mind az isteni kegyelmet jelenti, azt, hogy Csongrádot védeni akarja a Szűzanya. Hiszen Csongrád a Szűzanya városa...

2006. május

– Lehoczky Leopoldina,
a Csongrádi Erdélyi Baráti Kör tagja

Falusi utcárcsészlet csúrral

Szócs Károly

Háború utáni állapotok

Mikor elhangzik az utolsó puskalövés, vége a háborúnak és tovább nem szükséges a feldlazarett sem: a felcserek is csomagolnak, műszert, gyógyszer, kötszert, szóval amit lehet, mindent akkurátusan ládába raknak. Beköszöntött a béke ideje.

1989-ben, amikor véget ért a két gigantikus ellenfél, nevezetesen: a munka és a tőke között az immáron másfél évszázados háború, megkezdődött a szociális állam struktúráinak a feldlazaretthez hasonló lebontása. Ezzel a találó metaforával kezdődik egy nemrég megjelent, igen érdekes könyv.¹

Sorra zártak és zárnak be a gyárak, s az elbocsátott munkásnak eszébe jut, hogy mennyivel jobb volt kizsákmányoltnak lenni, mint most munkanélkülnek. Működik a kapitalizmus, és pedig a történelemben először úgy, ahogyan azt Marx A tőkében leírta. S az a munkás, amelyik Marx idejében egyszerű lény volt, majd személy lett és a kivívott munkásjogok által emberré vált, most emberi méltóságát veszítve, kismimizetten áll saját maga és mások előtt – olvasni tovább. (Amikor az ötvenes években az egyetemen marxizmust tanulunk, számunkra, jómódú székely falvakból származó ifjaknak nehéz volt elképzelni a kizsákmányolt proletárt, aki annak fejében uralkodásra érdemesült. E sorok írójának mondotta is az egyik tanársegéd: maga egy tipikus narodnyik!)

A szociális államforma német találmány – németül: Sozialstaat. Semmi esetre sem tévesztendő össze a kommunista diktatúrákkal, amelyek magukat szociálista államnak nevezték. Születése az érckonzervatív porosz Bismarck kancellársága idejére esik, aki megrémülve a kommunista ideológiától és a német szociáldemokrácia térhódításától, megalkotta a világ első társadalom-, munka- és betegbiztosítási rendszerét, ami tulajdonképpen annak a szociális államformának – vagyis a jóléti kapitalista társadalomnak – a modellje, amely a második vh. német romhalmazán, Adenauer kancellársága idején nyerte el valódi és mások által irigyelt formáját. Bismarck-al kapcsolatosan megjegyzendő, hogy szemére vetették, miszerint túl sokat adott a szociáldemokratáknak, amire azt válaszolta: "jobb annyit adni, amennyit adhatunk, mert ha ők vesznek, nem érik be ennyivel." Bölcs szavak!

A volt "béketábor" országai valójában soha nem érthették meg, hogyan működött ez a modell, csupán a köznép jutott arra a következtetésre, hogy a munkást megfizetik. Ez pedig igaz is volt. Ugyan ma is megfizetik a munkást, akinek munkája van; és itt van az eb elhantolva: egyre gyengébb fizetés mellett nyesik, nyírbájlják a kiharcolt és törvényben szentesített munkaügyi jogokat.

Ma már senki előtt nem titok, miért nincs elegendő munkahely. Ennek két oka nevezhető meg: 1. az ipari berendezések modernizálása révén nagyszámú munkahely szűnt meg. (Ehhez hasonló mindig is történt eddig a történelemben, s minden alkalommal társadalmi megrázkodtatással járt, gondoljunk csak a sziléziai takácsokra, akik egycsapásra elveszítették kevéske kenyérüket a szövőgépek jelentette ipari forradalom révén.); 2. Ehhez hozzájönnek a profit maximálása érdekében az ún. alacsony bérek országába át- ill. kitelepített gyárak révén folyamatosan elvesző hazai munkahelyek.

A profit maximálása manapság jelszóvá vált, mind a nagy konszernek, mind a nagy pénzintézmények berkeiben, aminek mindent alárendelnek. Tévedés ne essék, arról nincs szó, hogy recesszió, netán veszteség fenyegetné a nagyhangúakat. A profit utáni csillapíthatatlan vágy munkálkodik tehát, aminek van azonban egy nem tanulság nélküli mitológiai párhúza, amit azért lehet érdemes emlékezetbe idézni, mivel csak ahhoz hasonlítható napjainkban a neoliberalizmus profit-kultusza. Phrygia királya, Midasz, mindent arannyá szeretett volna változtatni, ami majdnem életébe került: azt kívánta Dionüszosztól, hogy bármit is megérintene kezével, az arannyá változzon. És be is következett máris hazafelé menet az úton, amikor követ, kalászt, vagy ágakat érintve, minden arannyá is változott. Hasonlóan arannyá változott az asztalon a kenyér és tej, valamint a bor, továbbá a megivott víz a torkán, amitől majdnem megfulladt. Midasz ekkor belátta, hogy étlen és szomjan kell haljon, ha ezen állapot tovább tartana, ezért kérte Dionüszoszt, szabadítaná ki ebből a veszedelmes állapotból. Isten megszabadította Midaszt egy forrás vizében való fürdő révén, amely azóta hordoz magával aranyat tartalmazó homokot is. Egy hasonlóan nagy tisztító fürdő

fogja majd megszabadítani, ill. megváltani a neoliberalizmust is, amelyik manapság mindent privatizál a profit utáni hajszá bódulatában. A midaszi tanulságot még nem ismeri, amely így hangzik: a sikerbe bele lehet halni. Midasz és a neoliberalizmus közötti különbség azonban abban áll, hogy míg Midasz csak saját magát sodorta életveszélybe, amit idejében észre is vett, addig a neoliberalizmus először tönkretesz mindent és mindenkit maga körül, a végén aztán saját magát.¹

GFG

A globalizáció okozta munkanélküliséggel nem tudott eddig megbirkózni a Nyugat. Mitterrand elnök a következőt mondotta, röviddel hivatalából való távozásakor: "Mindent megpróbáltam a munkanélküliség ellen: államosítást, az árak ellenőrzését, liberalizálást, privatizálást. Semmi sem segített."³

Vajon miért?

A munkanélküliség a legsúlyosabb társadalmi baj, leszámítva a pestis-járványokat akkor, amikor nem volt annak gyógyszer. Hogy milyen radikálisan változtathatja meg egy városka arculatát, arra van egy, magyar nyelvterületen bizonyára kevésbé ismert, ma is megdöbbentő példa. Marienthal egy kis vidéki városka Ausztriában. Itt 90 évig egy textilgyár működött, ott dolgozott minden helyi munkaerő. A gyárat 1929-ben bezárták, s mindenki egycsapásra munkanélkülivé vált. 1930-ban elkészült egy szociológiai felmérés, ami a következőket mutatta: az addig élénk kultúráis, politikai és közélet egycsapásra megszűnt. Az addig gondozott városi parkot nemsokára felverte a gaz és gondozatlanná vált. A könyvtár olvasóinak száma alig felére csökkent, habár továbbra is ingyenes volt. Az egész városka élete takaréklángon pislogott. A helyi napilap elveszítette előfizetőinek 60%-át. Az összlakosság elveszítette időérzékét, száz lakosból alig 12-en viseltek órát. A szociológiai felmérés szerint a lakosság jövedelmével párhuzamosan romlott az emberek lelki-szellemi tartása.

Bebizonyosodott, hogy a kis városka életének központi tengelye a helyi gyár biztosította munka volt, ekörül forgott minden munkán kívüli tevékenység is. S most leállt az egész, addig működő szerkezet.¹ Érdekes jelenség azóta is, és napjainkig követhető: a munkára addig szokás panaszkodni, amíg van. S amikor nincs tovább, akkor üres lesz az egész élet. Ez a legfontosabb tanulsága valamennyi manapság komolyan folytatott szociológiai felmérésnek.

Hány Marienthalhoz hasonló példa adódik a volt "béketábor" országában az utóbbi másfél évtizedben? Bizonyára senki sem vette számba, holott – amennyiben a sajtó igazat beszél – legalább néhány városka vegetál egyféle tetszhalotti állapotban, éli azt a sorsát, amiben már 1929-ben része volt a kis osztrák városnak. Az ehhez hasonló állapotok legsúlyosabb következménye – minden eddigi szociológiai tanulmány szerint – , hogy a szegénység szegénységet szül, a szegény ember gyakrabban lesz beteg és korábban is hal meg, a szegénységben felnövőket pedig hiányzik a pozitív társadalmi indíttatás, ami miatt a helyzetből való kiemelkedés nem lehetséges, vagy ha igen, csak ritka esetekben. (Mérte-e fel valaki a volt, annak idején mesterségesen létrehozott ipari városkák mai helyzetét?)

A munka, mint elixír. Igen, még annál is több: a munka tesz szabaddá! Pedig már Arisztotelész arról álmodott, hogyan lehetne megszüntetni a munkát, ami bibliikus értelemben büntetésként szabott ki az emberre. Manapság elvégzett felmérések szerint nagyon sokan azt kívánják, hogy ne kellene munkába menni. Ez az állapot azonban nemsokára átcsap egy frusztrációba azért, hogy nincs tovább mit csinálni, nincs mit kezdjen magával az ember. Sőt, a nagy fizetésűek között is tapasztalható volt, hogy egy bizonyos szint felett rájöttek az emberek, hogy tényleg nem minden a pénz, az anyagiak. Mindenesetre vonatkozik ez a megélhetési gondok nélküliekre! Angliában a megelégedés jelentős forrása abban áll, ha valamilyen klub vagy egyesület tagja lehet valaki; hasonló tapasztalható a kontinensen is, különösen a németeknél, míg az északi népeknél a senki által nem zavarható magányos békeség mindenek felett áll, kívánt és keresett állapot.

Napjaink egyik, nem elhanyagolható csapdája azonban abban áll – ami a megelégedés állapotának lehetőségét ki is zár(hat)ja –, hogy a médiálisan propagált hedonisztikus életvitel külső kellékei

Átalvető

utáni hajsza egy soha le nem állítható taposómalomba juttatja a lakosság éppen legéletosebb rétegének nagyobbik hányadát.

A gátlástalanul meghírdetett és gyakorolt privatizáció elérte a társadalom két alapvető szektorát is, az oktatás és az egészségügyi ellátás azon részeit, amelyekből profit préselhető ki; a nem-profitábilis részeket tartsa meg az állam magának, és viselje a veszteségeket.

Hogy ez majd hová fog vezetni? Majd meglátjátok feleim "szümtükkel!"

GFG

Aki disznót tenyészt, az produktív, hiszen termeli a karaj- és füstölt szalonnának valót. Aki gyermeket szül, gondoz és nevel: improduktív; de bőségesen jövedelmező munkát biztosít orvosnak és patikusnak.

A világháború utáni jóléti társadalom visszája azonban az egyre csökkenő gyermekszámban mutatkozik meg, nap mind nap. A német társadalombiztosítási rendszer egyik tartóoszlopát, a nyugdíjpénztárt érinti ez egyre veszélyesebben, mivel ez az ún. "generációs szerződés"-en alapul, aminek a lényege a következő: a vh. utáni nyugdíjfizetések felhalmozott tőkéjét maradéktalanul eltüntette a háború, és a nyugdíjak kifizetésére létrehozta Adeneauer e szóbanforgó egyezséget, ami szerint az aktív, dolgozó generáció által fizetett hozzájárulásból fizetik ki folyamatosan a nyugdíjakat. Ez kitűnően működött is mindaddig, amíg a foglalkoztatottak száma nagy volt, és éppen a háború utáni teljes foglalkoztatottság korszakában, és amikor az összes, a háború végén született nőknek csak 13%-a maradt gyermektelen. Majd az 1955-ben születettek 19,5%-a fog gyermektelen maradni, s végül az 1965-ben született nőknél ez a szám 31,2%-ra emelkedett. Ezzel párhuzamosan nőtt az átlagos életkor, ami azt is jelenti, hogy egyre hosszabb ideig kell a nyugdíjakat fizetni, egyre csökkenő hozzájárulási pénzekből. Ez pedig nyomás alá helyezte a hajdan szilárd nyugdíjbiztosítás intézményét.

Vajon miért csökken a születési szám?

A magyar egyke fogalmának magyarázatát a vagyon megosztását megelőzendő mechanizmusban jelölik meg, ami bizonyára érvényes is volt a túlnyomó részt falusi társadalom keretei között. A városi tisztviselő sem vállalt csak 2, esetleg 3 gyermeket. Szaparodott a nemzet a szegény réteg révén, úgy falun, mint városban. Mindez eléggé átlátható tényállás. Mégis, a születési számok drasztikus csökkenését a fogamzásgátló tabletták felfedezése indította be, hiszen az addig szokásos kellekek tárháza: a tartózkodás, az óvszer és az ecetes víz, kényelmetlen és nem teljesen megbízható családtervezési eszközöknek bizonyultak.

A női egyenjogúság során tekintélyes számú nő szép társadalmi karriert futott be, ahol ennek javára lemondtak akár teljesen is az utódok nemzéséről és neveléséről, hiszen a jól fizetett állás nemigen egyeztethető össze a 2-3 gyermekes család életvitelével.

Ha valaki a fizetett szülési és gyermeknevelési szabadságban jelölte meg a kiútát, bizonyára nehezére esik megmagyarázni, hogy akkor miért nem eredményezett több gyermeket a magyar három éves gyes? Hogy a most készülők német, hasonló, de csak egy évre szóló fizetett gyermeknevelési szabadság hatékonyabb lesz mint a magyar? Szabad kételyeket táplálni.

S akkor mire lenne szükség?

A válasz csak egy lehet: társadalmi biztonságra! Nos, éppen az, ami a Sozialstaat, vagyis a már említett, az állami szociális struktúrák tartalmát és végeredményét jelentik. A csak valamennyire is felelősségteljesen gondolkodni tudó nem hoz a világra utódokat, ha azok jövője bizonytalan. S ha mégis, akkor azért, mert minden eddigi tapasztalat szerint mindig is volt valahogyan, s nyilván ezután is leszen. A jól működő gazdasági élet jelenti azt a keretet, amelyikben a munkaképesek megkereshetik kenyerüket, biztosítva családjuk megélhetését. Példátnan az eddigi történelemben, hogy egy kormányfő arra biztassa alattvalóit, menjenek csak külföldre dolgozni! – és éppen egy olyan országban, ahonnan a szomszédos országokba sem volt szabad szabadon utazni, nem is olyan régen.

A szociális állam a haza. Akik pedig a szociális állam struktúráinak romjain gazdagodtak meg, teljes lerombolásán munkálkodnak, a további gazdagodás reményében. Őket a romok nem érdeklik, ők villákban laknak. Hogy abban továbbra és hosszú időre is jól fogják érezni magukat, kérdéses.¹

A szociális állam hatékony és jól működő társadalom-, munka- és betegbiztosítási intézményei képezik azt az alapot, ami otthon és

hazát biztosít egyenjogú polgárainak. A szociális állam átfogó társadalombiztosítási rendszere a szolidaritás elvére épül: biztonságot nyújt a bajba jutás fenyegető réme ellen, és egyenlő jogokat és egyenlő esélyeket is biztosít tagjainak. Mindez úgy tűnik, nem valószínűsíthető meg a világ mai állása és menetrendje szerint. Akiknek nincs szükségük egyenjogúsultásra, sem otthonra, sem hazára, nyilván azokra mindebből semmi sem vonatkozik. Mindazonáltal: az egyenlő esély nem azt jelenti, hogy mindenki szedhet cseresznyét a fáról, hanem azt, hogy a törpe egy létrára állhat; és tovább: aki nem tud úszni, az mentőövet kap, és utána közkölségen megtanulhat úszni. Persze, ha ő is akarja. Ebben a pontban merőben eltér a szociális állam és a globalizáció fennen hírdetett elve a szabad versengésről és az ún. szubvenciók kiküszöböléséről, ami úgy mond egyeseket előnyben részesít. Igen, egyeseken segít, és pedig a létra és a mentőöv fent említett példája szerint.

Nincs szükség sem vulgáris marxistákra, sem vulgáris liberálisokra. A nagy és korlátlan szabadság széttöri a demokratikus struktúrákat és utána saját magát, mivel nagyobb romboló erőknek biztosít szabad utat, mint amennyi felelősségteljes alkotó energiának.

Tudatában kell lenni annak is, hogy teljes foglalkoztatottság csak a vh. utáni nagy újjáépítési időkben volt megvalósítható, jól érthető okokból kifolyólag: miután oda veszték munkaképes milliók, és több volt a tennivaló, mint amennyire dolgos kezett lehetett volna kapni. Az ilyenfajta munkahely-teremtésből nincs szüksége a civilizált világnak. Valami egészen új programot kell kidolgozni.

Erre azonban minden jel szerint teljesen képtelenek a kétéltű generációk, vagyis azok, akik megérve az előbbi időköt is, minden jel szerint gondolkodásmódjuk nem tud megszabadulni a beidegzett gyakorlatoktól. Új idők új gondolataihoz új emberekre van szükség. Olyanokra, akik talán még csak valahol a tengereken hajóznak.

Átvitt értelemben, nem a valóságban.

Appendix

Ernst Fischer (1899-1972) osztrák kommunista egy interjúban a következőket mondta:⁴

"A kommunizmusnak eddig kevés ideje volt, és szerencsétlenségére egyelőre egy elmaradott országban győzött, mégis sokat megváltoztatott. A kapitalista világot azonban több reformra kényszerítette, mint amennyire magától hajlandó lett volna. Az orosz forradalom hasznélvezői nem annyira az oroszok, mint inkább az egész nyugati munkásság és a harmadik világ népei."

A mai – manchesteri típusú – kapitalizmust a kommunizmus veszélyének a megszűnése tette lehetővé. Mindezt nem hagyhatjuk említés nélkül!

Jegyzetek:

1. Herbert Prantl: *Kein schöner Land, Droemer, 2005;*
2. Kovács László, volt magyar külügyminiszter egyik választási beszédéből való kifejezés;
3. Nils Minkmar: *Vom Glück der Faulheit, FA Sonntagszeitung, vom 27. März, 2005, Feuilleton, Seite 25;*
4. Schreckliches Erbe des Zarismus, Interview 1969, in: *Spiegel Spezial, Nr. 4/1991, 68-69 o.;*

Típusos székely falusi építkezési stílus

Orvvadászok és éhező Tiborcok

A mellékelt képen a kőbe vésett német szöveg arról tudósít, hogy »feladatának hűséges teljesítésekor esett el itt harcban az orvvadászokkal 1933. augusztus 13-án Arthur Löffler csendőrségi főtörzsőrmester.« A hatalom képviselőjét lőtte le egy vadász, nyilván a felelősségre vonás elkerülésére. Hogy kiderült volt-e az orvvadász kiléte? – nem tudni, annyi év távlatából ma már talán nem is érdekes.

A csendőr emlékköve

Ha valaki még visszaemlékszik azokra a színnyomású osztrák, alpesi képekre, amelyeken az elejtett őz vagy szarvas mellől tűzpárbajt folytat a vadászó egy, valamelyik fa fedezékében álló vadőrrel, nos, akkor az ennek megfelelő történetről tudósít a képen látható emlékhely. A lelőtt vadász – hiszen olyan is volt – bűnösnek, törvényszegőnek számított; neki nem járt ki hivatalos tiszteletadás.

1933 a gazdasági infláció ideje volt, amikor a náci – nemkevésbé ennek is betudhatóan – hatalomra kerültek. A vörös terméskő a szóbanforgó szöveggel egy erdőszélen áll, ahonnan a szomszéd falu másfél km-re van. Akkoriban bizonyára nem volt nehé a gazdag őzállományból kilőni egyet-kettőt, amikor a lakosság bizony éhezett. Minderről gyakran olvasni az újságnak a helytörténeti fejezetében.

Az erdőt keresztül-kasul szelik a kerékpárosok számára, részben aszfaltozott, részben simára hengerelt, 2 – 2,5 méter széles utak, amelyek megtelnek gyalogosokkal és kerékpárosokkal minden hétvégén. Egyébképpen az ország kerékpárosok számára kiépített úthálózata az autópályák többszörösét teszi ki.

Valahányszor kerékpárral elhaladok ezen emlékhely mellett, eszembe jut egy úzvölgyi idős csángó, aki 1982 késő őszén felidézte a 2. vh. utáni nagy éhínségi időket (Nota bene: 1946 tele!), amikor az erdőben tartottak eldugva egy-egy katonafegyvert, amivel őzet lőttek, majd kivárva a késő estét, hazavitték, amiből egy hónapon keresztül élt a család; minden nap ugyanazt ették: babfőzelék őzhússal. Más nem volt! Semmi! Azt is elbeszélte, hogy a román csendőrök legfontosabb foglalkozása volt a hozzá hasonló "brakonyereket" üldözni; akit elfogtak, először is elverték, a fegyvert elkobozták, és bezáratták. Láttam, hogy az idős férfi emlékei mennyire elevenek voltak még mindig, majd kicsordultak a könnyei. Mindmáig úgy él emlékezetemben, mint az úzvölgyi Tiborc. Igen, a hatalom magára hagyta alattvalóit, nem tett semmit az éhezőkért, sőt, üldözte őket kétségbeesett túlélési harcaik idején. Nem először volt ez így, s nem is utoljára.

2006. március 31.

– Szöcs Károly

535 éve született Albrecht Dürer

(1471. május 21 – 1528. április 6.)

A fametszet feltalálása egybeesett egy nagy személyiség megjelenésével, aki egy nagyon sajátos jellem volt. Született és felnőtt a Mesterdalnokok városában, Nürnbergben; az apja azonban magyar volt, és Dürer messze más volt, mint a jámbor német kézműves, aminek őt hosszú időn keresztül tartották. Erősen kifejezett öntudat, magabiztosság és hiúság voltak jellemzői.

A madridi Pradoban található Önarcképe (1498) az önhittség/önmagát szeretés mester munkája; két évvel ké-

sőbb még tovább ment, és a müncheni Alte Pinakotek-ben található Önarcképén (1500) magát Krisztusként ábrázolta.

Így olvasom mindezt Kenneth Clark: Glorie des Abendlandes, Gondrom, 1994, 169-170 o./orig. angl.: Civilisation. A Personal View, London, 1969)

A szerző nagyon ügyesen felhasználta egy történelmi tényt arra, hogy az angolok larvált/latens németekkel szembeni ellenszenvét is kielégítse azzal, hogy rámutat a nagy Dürer magyar származására, ami rányomta bélyegét munkáira is.

– Szöcs Károly

Nem tudom,

hol laknak az angyalok,
fenn az égben,
vagy az űrben,
netán a bolygókon.

Isten úgy akarta,
hogy tudomásunkra
ne jusson.

(Voltaire)

Németből fordította Szöcs Károly.

Dr. Dezső István

Egy erdélyi sebész emlékei

Váradai emberek

(Folytatás előző lapszámunkból)

Dr. Filip Gheorgheval gyakran ügyletünk együtt, ilyenkor a szülőszobában kis előadásokat tartott és élvezte, hogy én csodálva hallgatom.

Egy ilyen közös ügyelet alatt felvettünk egy terhes asszonyt, akinél harántfekvést állapított meg és persze engem is meggyőzött a diagnózis helyességéről. Annyit már én is tudtam, hogy ez a fekvés inkompatibilis a normális szüléssel. Két lehetőség van: megpróbálni fej- vagy medencefekvéssé fordítani, vagy a császármetszés. Hát Filip doktor az első lehetőséggel próbálkozott. Közben a szülés folyamata haladt előre, lévén egy többször szült asszony. A sok próbálkozás után azt mondta Filip doktor, na végre sikerült a fordítás és ez nagyon nagy dolog, éppen ezért reggel az ügyeletátadásnál ezt külön el fogja mondani, mert keveseknek sikerül a harántfekvést fejkéféssé alakítani.

Megtörtént a szülés és reggel az ügyeletátadásnál valóban elmondta a munkaközösségnek Filip doktor, hogy sikerült egy harántfekvéses terhesnél a fekvést fejkéféssé fordítani.

Purge főorvos addig-addig kérdezte és faggatta Filip doktort, amíg be nem bizonyította, hogy az eredetileg sem volt harántfekvés, hanem egy speciális fejkéféssé, és hogy a kórlapban ennek megfelelően javítsuk ki, amit írtunk. Hát a végén új kórlapot írtunk, hogy ne legyen annyi feltűnő a javítás. Filip doktor csalódottan panaszkolt, hogy Purgeval nem lehet szót érteni, mert annyira erőszakos. Félévszázad után már magam sem tudom mi volt a színigazság, legfennebb csak azt a következtetést tudom levonni – most és akkor is -, hogy egy embert mennyire meg lehet sérteni szakmai önértékben, értelmetlenül. A lényeg az volt, hogy egy egészséges gyermek született minden komplikáció nélkül, és az anya sem szenvedett semmi károsodást. Az egyedüli vesztes csak Filip doktor volt, akit a főorvos megsértett és kétségbe vonta szakmai tudását. Sajnos, a szakmai lejárás orvosi körökben bevett szokás.

*

A gazdagabb és előkelőbb családok vagy a nómenklatúrához tartozók már a terhesség ideje alatt megegyeztek egy általuk kiválasztott szülész-nőgyógyász orvossal, hogy a szülést levezesse. A megállapodás általában még a választott orvos magánrendelőjében történt, akihez aztán időközönként vissza-visszajárt a terhes ellenőrzésre. A szülési fájások beálltával értesítették az illető orvost, aki aztán a megegyezés értelmében a terhest beutalta és mindig telefonközben volt, hogy könnyen értesíthessék, ha a szülés beindul.

Egy ilyen alkalommal, amikor Purge főorvos várakozott egy először szülőre, az orvosi szobában többek között elbeszélte, miként adta át a kolozsvári klinikákat Dr. Gyergyay Árpád professzornak 1940-ben, amikor a román egyetem vezetősége őt bízta meg az átadással, bizonyára azért, mert kitűnően beszélt magyarul. A magyarok viszont azért bízhatták az átvételt Gyergyay Árpád tanárra, mivel ő nem hagyta el Erdélyt és Kolozsvárt 1919-ben, amikor az egyetem Szegedre költözött, így aztán ő ismerte legjobban a kolozsvári helyi viszonyokat az egyetemen és a klinikákon.

A II. bécsi-döntés határozata értelmében minden középületet és így a klinikákat is úgy kellett átadni, ahogy ezt a románok 1919-ben átvették a magyaroktól, egyszóval teljesen felszerelt, üzemképes állapotban. Ezt az átadó Purge tanársegéd és Gyergyay professzor is tudta.

Megtörtént a találkozás és megegyeztek, hogy sorra veszik az átadandó egyetemi és klinikai épületeket. Kezdték a klinikákkal. Bútorok, írógépek, műszerek, könyvek, de még a kilincsek egy része is hiányzott. Amikor ezt Gyergyay tanár meglátta, szidni kezdte Purge doktort, majd továbbmentek egy másik pavilonba, ahol ugyanez volt a helyzet. Gyergyay azzal fenyegette Purget, hogy nem fogja átvenni az épületeket. Purge tanársegéd exkuzálta magát, hogy ő semmiről sem tehet, mert őt csak azzal bízták meg, hogy adja át az épületeket és a felszerelést, de ő maga semmit át nem vett, így aztán ő semmiért nem érzi magát felelősnek. Számára a legsérlemesebb az volt, hogy Gyergyay professzor, akit ő is tisztelt és respektált, nem

értette meg, hogy ő semmiért sem hibáztatható, mert a román egyetem Szebenbe való költözése a legnagyobb gyorsasággal történt, az utolsó pillanatban.

(A kolozsvári Ferdinánd román egyetemnek 1940-es, magyaroknak való átadásáról másutt is olvastam, de ott nem szerepelt Purge Gheorghe neve, lehet, hogy rajtuk kívül más átadók és átvevők is lehettek)

*

Purge Gheorghe főorvos többször is elmesélte, hogy a háború után Kolozsvárott elsőnek neki volt személygépkocsija, amivel aztán nagy tekintélyre tett szert a hölgyek körében, de a kollegái annál inkább irigykedtek.

1957-ben, amikor megismertem, már az 50. évén jóval túl járhatott és a Ștefan cel Mare utcában egy szép kis magánházban lakott egyedül. Újranősülésre nem is gondolt, pedig sok széplány és szép-asszony szívesen frigyre kelt volna vele.

Volt egy szép szenvedélye: a nemesített rózsák szeretete, melyekkel nagy udvarát betelepítette. Nagy pénzeket költött, hogy Hollandiából nemes rózsaszakaszokhoz jusson. Vendégeinek rózsajárműveiről kiselőadást tartott, mielőtt a lakásába beengedte volna őket. Feleségéhez való hűtlenségét elismerte és nem csodálkozott azon, hogy elhagyta. Gyermekkei ritkán látogatták, de ezzel is kibékült, mint egész sorsával.

Hónapokon keresztül szervezte a tervezett országos szülész-nőgyógyász kongresszust, amibe az egész orvosi kart bevonta, e kongresszusnak témája talán a diszgravidia tünetegyüttese lett volna.

Sok száz, vagy talán ezer, a terhességet kísérő, e betegségben is szenvedő, felvett, kezelt és szült anya kórlapját dolgoztuk fel kollektíven. Engem Dr. Bochiș csecsemő- és gyermekgyógyász doktornővel párosítottak, feladatunk a kóros terhesek kórlapjai egy részének statisztikai feldolgozása volt. Ameddig a doktornő lapozta a kórlapot és diktálta az abban szereplő paramétereket, addig én egy nagy, vonalazott tabellán húztam a strigulákat. Lassan ment a munka, mert közben az osztályos munkát is el kellett látnunk.

Purge főorvos a reggeli ügyeletátadó gyűléseken mindig érdeklődött a munkánk menetéről és a közelgő kongresszusról szövögette romantikus terveit, amit mi fiatalok csak ámulva hallgattunk. Tervei szerint ezt a kongresszust a Félix - fürdőben tartottuk volna meg, és az utána való fogadást éppen az Apolló-strand meleg vizében, fürdőruhában, diszkrét megvilágításban, ahol pincérek szolgálták volna ki a vendégeket, és a medence párkányát álló asztalnak használtuk volna. Aztán eltervezte, hogy milyen ételek és italok illenek egy ilyen fogadáshoz. Rosszmájú főorvos kollégái egy-egy ilyen megbeszélésen a gazdag fantáziával és művészlélekkel megáldott Purge főorvost próbálták túllícitálni, rózsaszínű habot is ráképezve a nőnek szervírozott tortára.

A főorvos úr úgy képzelte, hogy erre a paradicsomi fogadásra mindenki a párjával jönne és reggelig tartana a lakoma. Emlékszem, azt is elmesélte, hogy ez nem az ő eredeti ötlete, mert a római birodalomban ez megszokott társalgási és gyülekezési forma volt, mi csak felelevenítjük ezt az ősi tradíciót, hiszen mi örökösei vagyunk a római kultúrának.

A tudományos összegzés a diszgravidáról elkészült, de a szép elképzelésből semmi sem vált valóra, mivel a párt egy ilyen rendezésű konferenciát a kommunista erkölccsel összegegyeztetetlennek tartott.

Talán a mai liberális erkölcsi világban már nem lenne ilyen akadály, és a Várad melletti Félix-fürdőben nemcsak a konferencia teremben, hanem az ideget nyugtató radioaktív vízben is lehetne a tudományt és művészetet római módra művelni.

*

A váradai 3. sz. kórház igazgatósága megegyezett egy német vagy francia kozmetikai termékeket gyártó céggel, hogy az újszülötteken lévő magzatmázát a szülés után az újszülött testéről azonnal összegyűjtjük és egy tartályba helyezük, majd hűtőszekrénybe.

Ezt aztán időközönként elszállították a kozmetikai gyárba, ahol igen értékes, hormontartalmú fiatalító arckrémeket készítettek belőle.

Egyes újszülöttek a fejükön, mellükön tekintélyes mennyiségű magzatmázzal (vernix caseosa, kenőszajtra emlékeztető faggyú a frissen született újszülötton, ami védi a méhben a magzatot a magzatvíz áztató, káros hatásától) jönnek világra. A magzatmáz tehát nem valami fölösleges, hiábavaló dolog az újszülött bőrén, hiszen a természetet fölösleges dolgokat nem szokott produkálni.

E témát különösebben nem tanulmányoztam, de úgy sejtem, hogy a magzatmáz gyűjtéssel inkább a kozmetikai gyár érdekét szolgáltuk, mint újszülötteinkét.

Tudomásom szerint a kozmetikai cég elfelejtette megajándékozni a szülésznőket egy-egy tégely szépitőkrémmel, de az élelmes szülésznőink szemem láttára magunknak is elteszegettek egy kis mennyiséget, hogy aztán „in naturam” felhasználják.

A napvilágra jött újszülöttről a szülésznő igyekezett 3-4 perc alatt finoman letörölni a magzatmázát, mert a csecsemőosztály két nővérkéje egy-két tanuló kíséretében már alig várta, hogy az előmelegített pólyába becsomagolják és szaladjanak is a meleg csecsemőosztályra az újszülötellel, ahol megfürdették és elhelyezték az előkészített kiságyba. Az anyukáknak csak éppen megmutatták kis, deformált, elnyúlt fejű csecsemőjét, és máris futottak az osztályra, attól félvén, hogy a hosszú folyósón nehogy kihüljön a kisdud.

Minden szülést nagy izgalommal követtünk, de rám különösen nagy hatást gyakorolt a kis újszülött mázas, sikamlós, törekeny, de elasztikus, puha teste. Jobb kezemmel erősen megmarkoltam az újszülött két kis bokáját, fejét lecsüngtettem, hogy légútjaiból folyjék ki az esetleg még bennrekedt magzatvíz.

Türelmetlenül vártuk az első felsírást, ami azt jelentette, hogy a kisdud tüdőhólyagocskái megnyíltak, s ettől a pillanattól kezdve – már ami a légzést és a keringést illeti - függetlenné vált az anyukájától. Nemezszer egy kis popsi-paskolással siettettük a tüdők megnyílását.

Dr. Leitmann Imre főorvos figyelmeztetését öntudatlanul is állandóan mondogattam magamban, hogy: „az erősen sikamlós újszülöttet olyan biztonságosan fogjad kezvedben, hogy ki ne ejtsd belőle, mert az katasztrófa-hoz vezethet, és megbocsáthatatlan műhibát követsz el, mert amíg a csecsemő a te kezvedben van, addig te egyedül, egy személyben vagy felelős minden elkövetett hibáért. Csak miután a köldökzsinórt is elláttad szakszerűen és átadtad a <csecsemőknek> a síró újszülöttet, csak akkor száll le válladról a felelősség”.

A terhések nem egyformán viselik terhüket, de minden szülés egyedi esemény és megismételhetetlen. Nagyon sok szülésre, még ötven év után is élénken emlékszem.

Minden szülés egy külön csoda, annál inkább, mert egyelőre megjósolhatatlan (minden híresztelés ellenére), hogy mivé és kivé válik a megszületett gyermek. A születés előtt, már a koncepció pillanatában determinálnak vélik egyes genetikusok a gyermek sorsát, és maholnap ezt előre prognosztizálhatónak gondolják. Pusztán az a kérdés, hogy egy csecsemő életútjának előrejelzése hasznos-e vagy káros. És kérdéses, milyen mélységig szabad elmenni a lehetséges egyéni életút előrejelzésében. Egyelőre szülés előtt biztonsággal csak a születendő gyermek neme határozható meg, de érdekes módon erre nem minden szülő kíváncsi, mert ha ezt előre tudják – vélik jogosan -, elvész a titokzatosság, a meglepetés varázsa, amittől nem szabad megfosztanunk magunkat.

Persze e gondolataim félévszázad után, életpályám végén születtek.

Ösztönös vonzódásomat a szülészethez azzal magyarázom, hogy ezzel a mindennap megújuló csodával, a szüléssel, magam is minden alkalommal szemlélője, megfigyelője és tanúja lehetek az állandó újjászületésnek, így az örökélet bizonyosságának.

Dr. Székely Imre előtt a Szülészet-Nőgyógyászati Kórház igazgatója id. Dr. Nemeş Alexandru volt. Az idős jelzőnek azért van jelentősége, mert az ifj. Dr. Nemeş Alexandru szintén az édesapja szakmáját választotta. Az idős Nemeş kitűnően, a fia tűrhetően beszélt magyarul.

A szülészetben való ügyelet, ha egy megkezdődött szülési folyamat rákig nem haladt előre, főleg éjjel után nagyon unalmas. Lefeküdni nem érdemes, mert minden pillanatban újra indulhatnak a fájások, és akkor már szükség lehet az orvos jelenlétére is. Megjegyzendő, hogy abban az időben a „programozott” szülés még nem volt divatban, de a szülőfájások beindítására való gyógyszereket is csak

ritkán alkalmazták. A császármetszést is csak nagyon indokolt esetben, és nagyon körültekintően végezték. A konzervatív szülésvezetés volt divatban az 1950-es években a nagyváradi 3. sz. kórházban.

Egy ilyen várakozós, „unalmas” ügyeleti éjszakán ifj. Nemeş Alexandru elmesélte, miként tanulta meg diákkorában a sebészetet Dr. Mátyás Mátyás Park Szanatóriumában Kolozsváron.

Id. Nemeş diákkori jó barátságban volt Mátyás Mátyással és a fiát beprotezsálta hozzá, hogy az szabad idejében bemehessen a szanatóriumba a műtéteknél asszisztálni, mert a klinikán a sebészet gyakorlására nem sok alkalma volt.

Mátyás magánsebésznek az volt a bevett szokása, hogy először színésznő feleségét elkísérte a színházba, utána ment csak a szanatóriumba, ahol egyszer vizitelt, felvett még egy - két beteget, és csak ezután kezdett el operálni az éjszakai nagy csendben és nyugalomban, mikor mások az igazak álmát aludták. Nagyon sokszor egész éjszaka operáltak, majd reggel, műtétek után kezdődött a nagyvizit, azt követően megvizsgálta és felvette a rá várakozó betegeket.

Gyorsan ment egy sebészeti vizsgálat, mert általában kivizsgált betegekről volt szó. Dr. Mátyás csak a kórismét, a tervezendő műtét nevét írta rá a beutalóra, mert a többit már az adminisztráció rendezte (az 1930-as évekről van szó). Természetesen mindent előre fizetni kellett egy magánszanatóriumban. Minden műtétnek megvolt a maga díja, aztán az egyágyas kórteremnek, a kétágyasnak, a külön nővérnek, a telefonos kórteremnek, a speciális kosznak úgyszintén. A gazdasági ügyeket Mátyás Mátyás igazgató-főorvos ügyvéd-testvérbátyja intézte, nagy szakértelemmel.

Azt, hogy a szanatórium ételmaradékával disznókat hizlaltak, már IV. éves diákkoromban tőle hallottam, mert a mi csoportunk sebészeti gyakorlati óráit Marosvásárhelyen az I. sz. Poliklinikán ő vezette. Azt is elmesélte, hogy a disznók védőoltását sem bízta állatorvosra, hanem ő maga végezte, az általa rendelt oltóanyaggal.

Azt már ifj. Nemeşől hallottam, hogy nagyon nagy pénzeket kért el egy műtétért és a kórházi tartózkodásért is. Csak válogatott betegeket vett fel. Ha látta, hogy a beteg nagyon gyenge állapotban van és esetleg a műtétet nem bírná ki, azt fel sem vette, hanem az általam Sebészeti Klinikák felé irányította, ahol aztán minden beteget felvettek és a szegényeket nagy kórtermekben helyezték el.

Rokonaim a Mezőségről is Mátyás Mátyáshoz jártak, attól függetlenül, hogy milyen betegségben szenvedtek, mert Mátyás főorvos mindenhez értett.

Mátyás Mátyás (1888, Borszék - 1956. december 31. Marosvásárhely) egy gyergyószentmiklósi zsidó szatócsnak volt a fia, de nem született zseni, hanem tudatosan felkészült, szívós akaratú rendelkező orvos. Karrierjét a kolozsvári bőrgyógyászat és nőgyógyászat kezdte, és miután megfosztották a további egyetemi karrier lehetőségétől, maga alapított szanatóriumot Kolozsváron, biztosítva benne a rádiumterápia lehetőségét is, és mindezt az 1930-as években. Arádiumterápia elsajátítására és gyakorlati alkal-

Kendermagos kakas a kerítésen.

mazásának megtanulására egy általa finanszírozott fiatal orvost küldött Párizsba.

Mátyás Mátyást 1948-ban kinevezték a marosvásárhelyi OGYI sebészetének tanszékvezető professzorává, miután magánszanatóriumát államosították

Dr. Nemeş Alexandruval az 1980-as évek végén találkoztam utoljára a nagyváradi pártkantin büféjében, amikor meghívott egy pohárralra, mondván: szívesen látlak, mert te nem vagy olyan, mint Király Károly (aki akkoriban vonult ellenzékbe.)

*

Dr. Costa Ioan főorvossal hamar összebarátkoztam, mert ő igen jó kedélyű embernek született. Gyengén ugyan, de velem és magyar betegeivel is csak magyarul beszélt. Optimizmust sugárzott és szakmai biztonságot, pedig sok jól felkészült szülész-nőgyógyász volt Nagyváradon, csak éppen nem tudták azt, amit Costa doktor talán a génjeiben hordott: a kellemes, megnyerő, bizalmat keltő viselkedést kollegával és beteggel szemben egyaránt.

Második felesége Costa doktornak a szép, csinos, fiatal gyermekorvosnő, Dr. Costa Angela, az új gyermekkórház igazgatója lett.

Az 1970-es években lehetett, amikor Dr. Bozsódi János, a gyermeksebészet osztályvezető főorvosa megkért, hogy legalább az ügyeletekben segítsek nekik, mert két orvosa is beteg, a másik meg vizsgára készül.

Nem nagyon kérttem magam, mert anyagi gondjaim voltak, így aztán elvállaltam a heti két gyermeksebészi ügyeletet az új gyermekkórházban.

Nem tudtam, hogy mit vállalok, mert ott egész nap talpon kellett lenni. Mentővel, gépkocsival vagy támogatva jött a sok beteg gyerek, a szűnyogcsipéstől a kéz – és lábcsonttörésekig és macskakarmolástól a súlyos kutyaharapásokig mindennel. Akadt egy-egy tényleges heveny vakbélgyulladás is, de az óvatos gyermekgyógyászok a legtöbb hasfájásos gyermeket a sebészetre irányították azaz, hogy „vakbélgyulladás”-gyanús. Nos, ha egyszer a gyermek vakbélgyulladásra gyanús, amit a szülőknek is megmondott az orvos, de a küldő papírra is azt írta, akkor a szülők joggal várták el a részletes klinikai, laboratóriumi és röntgenvizsgálatot, mintha abból biztonságosan ki lehetne bogozni, hogy miért fáj egy gyerek hasa.

Pihenni a melegtől és a sok szűnyogtól nem lehetett, mert az „okos” térrendező a gyermekkórház elé egy kis mélységű mesterséges tavat terveztek, amiben pancsoló gyerek ritkán volt, hiszen a víz a mesterséges tóból hamar elpárolgott, annál több szűnyog lepte el a környéket.

Már eltelt legalább három hónap, hogy a gyermekkórházban ügyeltem, amikor hivatott az igazgatónő.

Nem tudtam elképzelni, mi baj lehet, hiszen tudomásom szerint az ügyeleteim alatt nem történt semmi rendkívüli a sok futkosáson kívül, hacsak az nem, hogy már belefáradtam a sok ügyeletbe, mert közben a saját munkahelyemen is ügyelnem kellett legalább kétszer minden héten.

Szóval megjelentem Dr. Costa Angela főorvos igazgató-asszony nál. -Kézét csókolom! (persze románul). -Magát ki hívta ide ügyelni? -kérdezi. -Bozsódi János főorvos úr - válaszoltam röviden. -A gyermekkórházban többet meg ne lássam! - jelentette ki a szép igazgatónő.

-Megértettem igazgató elvtársnő - válaszoltam én is a legrövidebben, ezzel távoztam.

Talán első eset volt az életemben, amikor büntetni akartak valamiért, ami éppen kapóra jött. Ma sem tudom, s nem fogom soha megtudni, hogy ki mőszerelt be és mivel az igazgatónőnél.

*

Dr. Kovács Imre Dr. Kecskeméti Andor csecsemő és gyermekgyógyász főorvosnak volt a nevelt fia, de igen szorgalmas, kedves kollega. Purge Gheorghe osztályvezető főorvosnak volt a kedvence, mert az 1930-as évek végén, amikor Románia a Carol-vonalat építette (tankcsapatokat egy potenciális magyar támadás kivédésére), Purge doktort, mint fiatal román katonatisztet beszállásolták a Kovács családhoz, ahol nagyon megszerették a daliás katonatisztet, de ő is megszerette az elemista kis fiút, Imrét. Hát a régi vendégszeretetet csak most tudta viszonzni Purge doktor.

A szeretet mindig jó befektetés, mert ha későn is, de megtérül, és rendszerint akkor, mikor rá se gondolunk, de ugyanakkor a legmagasztosabb érzés is egyúttal.

Dr. Kecskeméti Andor csecsemő- és gyermekgyógyász szerény ember volt, pedig büszkélkedhetett volna azzal, hogy az apja, Dr. Kecskeméti Lipót Nagyvárad főrabijja volt, és a zsidó gimnáziumot róla nevezték el. Biciklivel járt a várost, látogatta a kis pácienseit, de nem akármilyen biciklivel, hanem motorossal, amit Dongó-nak neveztek. Azóta sem láttam biciklire szerelt Dongó motort.

Kovács Imre aztán bejelentette kivándorlási szándékát Izraelbe, ezért büntetésből kihelyezték Szalontára a sebészeti ambulanciára, ahova naponta ingázott vonattal. Hogy az utazás ne legyen unalmas, és hogy az idő ne teljen feleslegesen, elhatározta, hogy minden útján megtanul 10 szót angolul. Nagyon hosszú ideig megvárakoztatták a kivándorlás engedélyezésével, így jól megtanult angolul. Lelki szemem előtt most is látom, miként siet a lépcsőkön fölfelé a váradi 1. sz. kórház sebészetre, mert ide hosszú ideig bejárt önkéntesen és minden díjazás nélkül, hogy a sebészek által kért nőgyógyászati vizsgálatokat elvégezze. A leletet egyedül írta be az erre a célra fogantatosított vonalas irkába.

Hol vannak ma már a lelkes, önkéntes, önfeláldozó fiatal orvosok, akik pusztán emberszeretettel, a szakma szeretetéből dolgoznak ingyen, és munkájukért még köszönetet sem várnak!

*

Dr. Goldberger Edit szülész-nőgyógyász szakorvost gyakran kérték fel szülések levezetésére magánpáciensei. Valahol a Poliklinikán dolgozhatott, mégis megengedték neki, hogy minduntalan csak a magánbetegeivel foglalkozzon, akiket a 3. sz. kórházba beutalt.

1957-58-ban történhetett, hogy egyik ügyelete alatt a szülőszobába került a doktornő egyik páciense és mindjárt ő vette kezébe a szülés levezetését.

A szülés nem haladt előre, a szülési fájások gyengék voltak, a doktornő és Erdeli főorvos elhatározta, hogy a gyermeket fogóműtéttel fogják világra hozni. Kiválogatták a megfelelő fogót és felkészültek az extrakción.

Fogóműtétnél, amire különben elég ritkán került sor, a fogó felhelyezése a legkényesebb probléma. Hát ez most nehezen ment, mert a két szülész is vitakozott azon, hogy jól van-e felhelyezve a fogó vagy sem. Miután a fogót felhelyezték, kezdődött először az óvatos, majd az erőteljesebb húzás, elől Edit fogta és húzta a fogót, Editet húzta Erdeli, míg nekem azt a szerepet szánták, hogy én fékezzem Erdeli főorvos hátranyújtott bal lábát az én jobb lábammal, arra az esetre, ha hirtelen egyből kihúzná a gyereket Edit az anyából, nehogy a gyermek lepottyanjon a vederbe.

Legalább egy órát izzadtak ezzel a nem mindennapi szülés-levezetéssel, aminek izgalma engem sem hagyott közömbösen, de már akkor, kezdő orvosként meggyőződhettem arról, hogy a fogóműtét egy igen nagy rizikóval járó szülést elősegítő technika. Ha csak lehet, a fogóműtétet mellőzni kell.

(Évekkel később megismertem Máté Imrét, az érmihályfalvi, tehetséges költőt, aki egy ilyen fogóműtétnek lett a rokkantja és élete végéig súlyos beszédzavarban szenvedett).

*

A laboratórium vezetője a tehetséges Róna Ervin doktor volt, szimpatikus, okos, zsidó származású magyar, aki kivándorolt Svédországba, ahol gyorsan állást is kapott, és egy emeletes nagy lakást épített 30 évre felvett kölcsönből. Mikor később megkérdeztem tőle, hogy miként merészelt ilyen nagy kölcsönt 30 évre felvenni, és egyáltalán minek ekkora lakás, nyugodtan azt válaszolta, hogy ez azért kell, mert egy részét kiadja, és a bérleti díjból törleszti a részleteket, s ha közben meghalna, akkor a gyermekei ugyanezt tennék, amíg lejárna a részlet.

Igazat adtam neki, de az 50-es években Romániában nem-hogy magán, de állami építkezések sem folytak. Elfelejtettem, hogy Svédország kimaradt a háborúból, míg a kis országok akaratlanul belesodródtak. Svédországnak sikerült ügyes, trükkös, titkos politikával kimaradni a II. világháborúból. Egy ilyen békés, gazdag államban aztán a polgárok is gyarapodhatnak szellemiükben és anyagiukban, de merhetnek hosszú távra is be rendezkedni.

(Folytatjuk)

Az „Ötágú Síp” Kulturális Egyesület Közhasznúsági Jelentése a 2005. évre

Alapítási időpont: 1995. november

Bírósági bejegyzés száma: 1092

Közhasznúsági jogállásról szóló határozat száma: Pk.60.242/95

Adószám: 18457964-1-06

A 2005-ös esztendő tevékenységéről szóló beszámoló rövidített változata:

2005. március 27. I. Rákóczi Ferenc szobrának ünnepélyes megkoszorúzása, emlékezés az 1705-ös év kiemelkedő eseményeire

2005. április 26. „Unió szomszédolás I.” Málta az élő hagyományok szigete. Kép és hanganyaggal illusztrált előadásban Boda Magdolna, író, Málta kutató mutatta be az Unió egyik legérdekesebb tagállamát

2005. május 11. X. Kárpát-medencei költőtálalkozó József Attila tiszteletére. Meghívott előadók: Buda Ferenc (Magyarország), Göncz László (Szlovénia), Farkas Árpád (Székelyföld) és Vári Fábrián László (Kárpátalja) Előadóművészek: Kiss László Szlovákia és a Prima Vista együttes (Szabadka) Házigazda Olasz Sándor irodalomtörténész, a Tiszatáj folyóirat főszerkesztője (Szeged).

2005. június 25. Németh Akos - András Attila: Vörös Bál című színdarabjának előadása a hódmezővásárhelyi Művelődési Házban. Az előadás után a Város Önkormányzata tiszteletbeli polgárokká fogadta a színdarabot előadó délvidéki művészeket.

2005. szeptember 21. „Unió szomszédolás” II. Szlovénia az Adria gyöngye” előadó Göncz László költő, a lendvai Magyar Művelődési Ház igazgatója és házigazda Kisimre Ferenc (Szabadka) újságíró-publicista

2005. november 11. „Hallottad e híret Attila királynak” Egy 1500 éves legenda nyomában – vetélkedő 10-13 éves gyermekeknek, akik 3 fős csoportokban Gardonyi Géza: A láthatatlan ember c regénye témájában versengtek

2005. december 7-15. „Csángó Madonnák” címmel Petrás Mária kiállítása Szegeden, az adventi hangulat jegyében.

Együttműködő partnereink:

Szeged:

Milleniumi Kávéház

Közéleti Kávéházi Esték Alapítvány

Szegedi Ifjúsági Ház Kulturális, Fejlesztő és Médiaközpont Kht.

Alsóvárosi Kultúrház

Bartók Béla Művelődési Ház

Erdélyi Körök Országos Szövetsége (15 tagszervezet- Szekszárd székhellyel)

Rákóczi Szövetség

Somogyi Könyvtár

TEMI Bibliotéka Alapítvány

Dugonics András Gimnázium

Délvidék:

Rákóczi Szövetség Oroszlámosi tagozata

Rákóczi Szövetség Észak-bánáti tagozata

Móricz Zsigmond Művelődési Ház (Doroszló)

Csókai Rákóczi Kórus

Erdély:

Magyar Nőszövetség (Temesvár)

Erdélyi Magyar Kulturális Egyesület (Arad)

Kárpátalja:

Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség

Felvidék:

Dunaszerdahelyi Önkormányzat

Az egyesület tisztségviselői nem részesülnek anyagi juttatásban, tevékenységüket társadalmi munkaként végzik.

Költségvetési támogatást 2005-ben nem kaptunk.

A pályázatokon cél szerinti juttatásként elnyert összegeket a célnak megfelelően költöttük el, az elszámolások megtekinthetőek.

Az egyesület vagyontárgyát képező iroda (Szeged, Kossuth Lajos sgt. 29.) az Egyesület használatában van, értéke a könyv szerint nem változott.

Az egyesület 2005-ös mérleg- és eredménylevezetése a közhasznúsági jelentés elidegeníthetetlen részét képezi.

Erdélyi Körök Országos Szövetsége Közhasznú Egyesület Szekszárd Számvetési Beszámoló a 2005. évre

	Bevétel (e.Ft.)	Kiadás (e.Ft.)
SZJA 1%	411	
ÁTALVETŐ folyóirat kiadása		1479
ÁTALVETŐ támogatása	1388	
Adminisztrációs kiadások		87
Kamatok	152	
Utazási költségek		57
APEH visszautalás	9	
Különböző támogatások	41	
MVSZ- tagdíj		10
Reprezentációs kiadások		7
Banki kezelési költségek		5
Egyéb kiadások		45
Összes bevétel	1960	
Összes kiadás		1731
Marad	229	

Az EKOSZ munkaterve a 2006-2007-es évre

(Jóváhagyva a 2006. május 7-i közgyűlésen)

1. Az EKOSZ központi feladata változatlanul a tagszervezetek közötti kapcsolat biztosítása, egymás munkájának, eredményeinek ismertetése, népszerűsítése. Ennek eszközei: a Szövetség rendezvényei, lapunk Híreink, valamint Beszámoló c. rovata, legfőképpen pedig számítógépes hálózatunk.
2. Törekedniünk kell számítógépes hálózatunk teljessé tételére, ill. működésben tartására. A működési zavart, ill. ideiglenes kiesést jelezni kell az elnöknek, elhárításában segítséget lehet kérni.
3. További állandó, kiemelt törekvésünk kell, hogy legyen a polgári-nemzeti törekvések, eszmék és politikai gyakorlat éltetése, támogatása. A 2006-os O. Gy.-i választási vereség után fokozottabban törekedniünk kell az EKOSZ egységének fenntartására ill. fokozására. A nemzeti oldal pártjaira lehetőségeink szerint befolyással kell lenniünk a határon túli magyarsággal kapcsolatos elvi és gyakorlati kérdésekben.
4. Továbbra is felhasználni teljes kapcsolatrendszerünket, lapunk lehetőségeit az autonómia eszméjének, az ezt célul kitűző és azért küzdő erdélyi politikai erők hazai ismertetésére, népszerűsítésére.
5. Tisztázandó lapunk támogatottsága a tagszervezetek részéről. Ennek megléte esetén a lapszám növelése, a lap elterjedésének, ismertségének további fejlesztése, a tagszervezetek, azok tagságának részvételével.
6. Pénzügyi alapjaink gondozása, a NCA jövő évi pályázatán való részvétel.
7. Az SZJA 1%-nak az EKOSZ javára történő juttatása.
8. Új tagszervezetek felvétele.
9. További kapcsolattartás a többi erdélyi szervezettel, kiemelten az Erdélyi Szövetséggel, Az erdélyi magyarság alapítvánnyal.
10. Együttműködési szerződés kötése az Erdélyi Szövetséggel és más, utólag megnevezésre kerülő szervezetekkel.
11. Az Átalvető interneten való megjelentetése.
12. Bővített elnökségi (választmányi) ülés 2006 őszén (októberében?), melynek kiemelt feladata lesz a tisztújítás előkészítése, tisztújító közgyűlés megtartása 2007 májusában.

Átalvető

B. Osvát Ágnes rovata

ELEVEN HAGYOMÁNY

80 ÉVE JÖTT LÉTRE A MAROSVÉCSI HELIKON - IRÓKÖZÖSSÉG

A **Helikon** írói csoportosulás születése, vagy még inkább elgondolása pillanatától önmagában hordta, szinte önmagához ölelte az ellentéteket. Heterogénebb írói összefogást keveset tart számon az irodalomtörténet. Azonkívül, hogy "volt egy szép szándékuk" - más közös vonást, közös társadalmi indíttatást, vagy éppen véleményazonosságot hiába keresünk közöttük. Mert kik is voltak civilben azok az írók, akik 1926 nyarán Marosvécsen összegyűltek? Adósságtól fuldokló hírlapírók, kispénzű középiskolai tanárok, kezdő ügyvédek, kiutasítástól rettező emigránsok, volt katonatisztek, építész de éppen püspök, kisgazda, lelkész, mamutbirtokos gróf is volt közöttük. Egy közös lehetőségükről nem szabad azonban megfeledkeznünk: mindegyiküknek kínált volna, talán naposabb oldalt is az élet a világ más tájain, de mindannyian hívek maradtak szülőföldjükhöz vagy választott szülőföldjükhöz.

1935-ös találkozó

Csak egy olyan lelkes, Amerikában született, Nagyenyeden, Kolozsváron és Bécsben iskolázott fiatalember, mint amilyen akkor a 23 éves Kemény János volt és az ő angol-görög származású hitvese vállalkozhatott arra a szép lehetetlenre, hogy ezeket az író-művészeket maga köré gyűjtse marosvécsi várkastélyába. És nem is befutott, elismert írókat, hanem jószerint egy-két kötetes kezdőket, ígértes tehetségeket. Összebékíthetetlen meggyőződések és hitek vallóit. Az indulatok áradata kísérte a **Helikon** munkásságát az első perctől, az első lépésektől. Az utókor sem kevésbé indulatos a **Helikon** megítélésében.

A huszonhárom éves, ifjú Kemény János közelebbi terveiről az erdélyi sajtóban először Hunyadi Sándor ad hírt az **Ellenzék** 1926 február 15-i számában, *A marosvécsi kastélyban* című riportjában.

S mégis vitákkal, kiválásokkal és kibékülésekkel teli tizennyolc esztendőn át élt, élt és hatott a marosvécsi **Helikon**. Tizenhat évfolyamot számlál folyóirata, az **Erdélyi Helikon**. És kiadója, a kolozsvári **Erdélyi Szépmíves Céh** jelentette meg a két világháború közötti romániai magyar irodalom termésének tetemes részét. Hogy a helikoni szellem meddig hatott és hat, erre az irodalomtörténet ad majd választ.

Tehát, az **Erdélyi Szépmíves Céh** megalakulása után két évvel, 1926-ban létrejött a **Helikon** íróközösség, az első **Helikon**-találkozót 1926-ban tartották, Marosvécsen. Ez nem volt soha szabályos, a hatóságok által bejegyzett társaság, úgynevezett jogi személy, jóváhagyott alapszabállyal, tagjait és vezetőségét nem választotta. A valóságban csak akkor élt, amikor a Kemény János által meghívott írók nyaranta pár napon át marosvécsi kastélyában vendégeskedtek s ott az erdélyi magyar irodalom és művelődési élet problémáit, gondjait megbeszélték.

E találkozó társadalmi háttérét jellemzi az, hogy a történelmi-politikai realitás kényszere alatt – az erdélyi magyarság akkori politikai vezető rétegei is kénytelenek voltak a politikai pártállástól független, sőt a politikától magát kimondottan elhatároló írói csoportosulás tudomásulvételére. Persze, hozzájárult ehhez az elismeréshez az 1926-ban hazatérő Bánffy Miklós jelenléte és nem utolsósorban a házigazda Kemény János szerepe, irodalompartolása, áldozatkészsége. Az írókat vonzotta az egységes, de ugyanakkor kötöttségeket nem jelentő tábor eszméje, az összefogó jelszó, az „**erdélyi gondolat**” vagy másként transzilvanizmus. Így vált lehetővé, hogy az első találkozóon egymás mellé kerüljön az egykori Végvári-verseket író (és megtagadó) Reményik Sándor és az 1918-19-es emigráns Kádár Imre, a polgári radikális Szentimrei Jenő és a püspök Makkai Sándor, az avantgardista Nagy Dániel és a Jókai-féle romantikát újraélesztő Gyallay Domokos vagy Tamási Áron és Nyíró József, Hunyadi Sándor, Kacsó Sándor, Kós Károly és Bánffy Miklós.

Maga a transzilvanizmus nem volt helikoni találmány. 1921-ben nyomtatja ki Kós Károly, riadót fújó röpiratát: „*Kiáltom a jelszót: építenünk kell, szervezkedjünk hát a munkára!*” Mindebben benne van már a transzilvanizmus egyik alaptétele: a történelmi realitásokból következő, építő cselekvés igénye.

A **Helikon** önmagát szabad írói csoportosulásnak vagy írói parlamentnek nevezte, amelyben tehát a legkülönbözőbb színezetű erdélyi elmék és felfogások egységes harmóniában működtek volna együtt. Kuncz Aladár megfogalmazása szerint „*a szellemi csoportosulások között talán egész Európában a legösszefogóbb és legegyetemesebb kisebbségi alakulat, mely egyszer hivatva lesz arra, hogy a kisebbségi irodalmak tisztán művészi, pacifista eszméit bevigye az európai köztudatba.*” „*Kisebbségi helyzetünkönél fogva az irodalom nem lehet számunkra pusztán dekoráció, de nem lehet hatalmi érdekeknek sem a szócsöve. Rendelgetésünk az, hogy csak a legtisztább irodalmi célokat szolgáljuk s azt a szellemet tükrözzük, mely a műveltségi érintkezésben egymáshoz simult népek védelme alatt a művészi értékek világrendjét akarja megteremteni. Erdélyből kell kiindulnunk, s egy szökkenéssel mindjárt olyan magaslatra kell emelkednünk, melyről nézve az erdélyi sors világprobléma lesz.*” Er-0

2006. június

dély a mi hazánk.” Úgyszintén nem lehet elzárkózásnak tekinteni a **Helikon** irodalmi csoportosulásnak azt a fő programját sem, hogy nem szabad mást, csak irodalmi és művészeti szempontokat tekintetbe venni, (...) hogy ki milyen vallást követ, ki milyen világnézet szerint látja megoldhatónak a szociális bajokat? Avant tout – la littérature! **Mindenekelőtt az irodalom!**”

A „helikoni gondolat” és a „transzilvanizmus” tehát nem voltak elvont, egyszer s mindenkorra adott kategóriák, hanem olyan eleven eszmék, amelyek a történelmi változások hatására maguk is belső változásokon mentek át, s amelyekben belül szintén munkált az önmeghaladás, az ellaposodás elleni harc igénye.

Hogy ez az önmagából megújuló erő, ez a humanizmus eszméjéhez való hűség mennyire fontos tényező, az később is bebizonyosodik: amikor a 30-as évek második felében az új nemzedék belülről is megkérdőjelezi a **Helikon**-csoportosulás eszméit, a kérdést éles kritikai hangon felvető Szemlér Ferenc **Jelszó és mítosz** című tanulmányának szintén a **Helikon** folyóirat ad nyilvánosságot.

A harmadik helikoni találkozónak a napirendjén a szász írókkal való kapcsolat erősítése is újra szerepel. Így az 1928-as, majd az 1929-es esztendőben szász-magyar írói esteket rendeznek Nagyenyeden, Brassóban, Kolozsváron.

Marosvécs madártávlatból a XX. század elején

Kik voltak tulajdonképpen a helikonisták? Azaz pontosabban: kiket hívott meg Kemény János marosvécsi otthonába? Az első találkozóra, huszonnyolcan kaptak meghívót: Áprily Lajos, Bartalis János, Bánffy Miklós, Bárd Oszkár, Berde Mária, Endre Károly, Franyó Zoltán, P. Gulácsy Irén, Gyallay Domokos, Hunyady Sándor, Kacsó Sándor, Kádár Imre, Kós Károly, Kuncz Aladár, Ligeti Ernő, Makkai Sándor, Molter Károly, Nagy Dániel, Nyíró József, Olosz Lajos, Reményik Sándor, Sipos Domokos, Szentimrei Jenő, Szombati-Szabó István, Tabéry Géza, Tamási Áron, Tompa László. A huszonnyolcadik a házigazda, Kemény János.

Nyilván nem mindenki kapott meghívót, akinek itt lett volna a helye és bizonyos ellentétek kialakulása a helikoni egységen belül későbbi surlódásokhoz vezetett, alkalmat szolgáltatva sokszor igen heves támadásokra is. Ilyen az Erdélyi Magyar Írói Rend (**EMIR**) megalakulása, amikor végleg visszavonult Berde Mária és Tabéry Géza.

Itt jegyzendő meg, hogy az “EMIR-indulatok” egyik kiváltó oka az volt, hogy Berde Mária **Szentségvívők** című kulcsregényének kiadásától az **Erdélyi Szépművéses Céh** elzárkózott. Azaz Kós Károlynak, mint kiadónak és Berde Máriának mint szerzőnek a szembeállása volt. Vagy még meztelenebbül: két sikerügynök, két vezéregénység - Kós és Berde - dominanciaharca. A heves vitákban, egyikük sem kímélve a másikat, Berde vitriolosan felkészült, Kós szenvedélyesen és sokszor durván vagdalkozott. Berde Mária német szakos tanári, dolgozatjavítói precizitással szemelgette ki a Kós-fordította, 1933-as **Céh**-sorozatban megjelent Meschendörfer **Corona** című regényéből a Leiter Jakobokat, pld. ilyeneket, hogy fazekasból (Hafner) kalapos, az érzéki testből (der sinnliche Körper) értelmes test, a birkából (Schöps) zsupsz lett, mondván, hogy aki nem tud arabusul, ne beszéljen arabusul. Képzeltető, hogy a helikoni társaság nyilvánossága előtti megszégyenítésre Kósnak sem volt szelíd a válasza.

A regényben szereplő versbetéteket Dsida Jenő, a **Céh** akkori lektora fordította, akit Berde külön is nagy részrehajlással vádolt, egyszerűen “**Kis ripők**”-nek titulálva. Azt állította, hogy úgy utasította vissza

a kéziratot, hogy azt végig sem olvasta. Ezt arra alapozta, hogy előrelátó óvatosságból pár oldalt összeragasztott, amik nem voltak feltröve.

Mégis, hány hiányzó intézményt próbált vagy akart pótolni ez az írói közösség? Annyi bizonyos, hogy megismételhetjük a kortárs vallomását: valóság az, hogy az egész korszakon át az irodalom ablakán át kapott friss levegőt az akkori kisebbségi magyarság, világra nyitott ablak volt maga a lap és a kiadó is. A **Helikon** íróinak folyóirata, az **Erdélyi Helikon** Kolozsváron jelent meg havonta, 80-100 oldal terjedelemben, az első szám 1928 májusában, az utolsó 1944 szeptemberében, 1928-1940 között évi tíz, ezután évi tizenkét számmal. A lapon főszerkesztőként végig Bánffy Miklós neve szerepelt, tényleges szerkesztői pedig Áprily Lajos (1928 májusától 1929 augusztus-szeptemberéig), Kuncz Aladár (az 1931-es évfolyam augusztus-szeptemberi számáig), Lakatos Imre (1932 januári számáig), majd a lap megszűntéig Kós Károly mint főszerkesztő és Kovács László, mint szerkesztő voltak.

Kuncz Aladár az első szám **Tíz év** című írásában kifejti: „A kisebbség csak politikában kisebbség, irodalmában és műveltségében maga az egyetemesség. Csak az egyetemesség széles látókörében tudja nemzeti értékeit megőrizni és megvédeni, csak ezen az úton veheti fel az érintkezést többségi népek irodalmával.”

Az **Erdélyi Helikon** világirodalmi kitekintését az indulás időszakában Kuncz Aladár koncepciója határozta meg, s ez később is érvényesült. A folyóirat 17 esztendeje alatt a műfordítás-anyagban 31 nagy és kis nép, élő és holt nyelvi irodalmával találkozunk. Kivételesen rangos az **Erdélyi Helikon** képzőművészeti, építészeti, zenei, művészettörténeti és néprajzi tanulmányanyaga. A folyóirat képzőművészeti és grafikai, nyomdai kiállítása, fejléce, tördelése, a reprodukciós anyag kiválogatása Kós Károly keze nyomát viseli és ízlését dicséri. Mellette talán a legtöbbet illusztrál Bánffy Miklós, aki képzőművésznek és grafikusnak sem volt utolsó.

Milyen érzésekkel érkeznek Erdély írói Marosvécsre? Van, akinek lelkésként alárendelt Kemény János, mint Makkai Sándor püspöknek, s van aki oktobristaként, vagy éppen személyes ismeretség híján szorongva érkezik a zord vár falai alá... van akivel együtt indult költőként Kemény János a Tizenegyek között, mint például Tamási Áron vagy Kacsó Sándor.

Mivel a helikoni találkozók általában szép nyári napos időben voltak megtartva, igen nagyszerűeket lehetett fürödni a tiszta és gyorsodrású, a vár alatt kanyargó Marosban vagy nagy sétákat tenni a gyönyörűes parkban.

Több alkalommal a marosvécsre szóló meghívót Kemény János ilyen és hasonló sorokkal fejezi be: “*alkalmas idő esetén a helikoni napok végeztével kirándulást rendezünk a havasba, kérlek, hozzáll magaddal a kirándulásra alkalmas holmit is*” vagy “*hozzáll magaddal bergsteigert*” - ma úgy mondanánk, hegymászó bakancsot. Több jegyzőkönyvi feljegyzésben is szerepel, hogy “*egynapos kirándulás a havasokba fejezte be a vécsi napokat.*”

Egy ilyen kirándulásnak az emlékét őrzi Olosz Lajos: **Havason** című verse is, melyet Kemény Jánosnak ajánlott. S hogy a verset kiváltó élmény milyen kitörülhetetlenül élt a költőben késő öregkoráig, arra érdekesen világít rá Olosz Lajosnak egy 1971. IV. 26-ról keltezett dedikációja. Akkor megjelent gyűjteményes kötetét ebből a versből idézve küldi meg “*Kemény Jánosnak és feleségének, az istenszéki kirándulás boldog emlékével*” - négy évtized után is.

A manapság már legenda-számba menő, a marosvécsi vár parkjában ma is álló kőasztalt, a tizedik helikoni találkozókor állítják fel, amikor igen sok belső és külső támadás érte a csoportosulást. Az ünnepélyes aktsuról az **Erdélyi Helikon** (1935. 549. sz.) is beszámol: “*A megbeszélések befejezése után a környező falvak lakóinak jelenlétében, bensőséges ünnepség keretében Makkai Sándor átadta Kemény Jánosnak és feleségének a Helikon íróinak ajándékát, Kós Károly monumentális kőasztalt, amelynek felirata Kuncz Aladár emlékét örökíti meg. Kemény János meghatott beszédben köszönte meg a nagy művészi értékű emléket, amelyet nemcsak a maga nevében, hanem a vendéglátó kastélyt körülvevő egész közösség nevében vette át.*”

A Kós Károly kőasztala mellett történő, magyar irodalomtörténeti pályázat kírása jelentette, jelzi azt, hogy a **Helikon** írói mindvégig hűek maradtak Kuncz Aladár szelleméhez.

Wass Albert 1992-ben, halála előtt könnyes szemmel emlékszik a **Helikonra** és Kemény Jánosra. Pedig sem a **Helikon**nal, sem Kemény Jánossal nem volt felhőtlen a kapcsolata.

Wass Albert utolsó levele halála előtt

“Első regényem, a **Farkasverem** megjelenése után, 1936-ban hívtak csak meg először Marosvécsre, az **Erdélyi Helikon** háromnapos találkozójára. Kemény Jánost, kihez rokoni kapcsolat is fűzött, ismertem már jól. Gyakran vadásztunk együtt medvére, vaddisznóra a Galonyában. De ez más volt. Mint az erdélyi magyarság egyik serdülő íróját ért ez a megtiszteltetés. Huszonnyolc éves voltam már akkor, családos ember és ismertem már majdnem mindenkit, aki ott volt. Bánffy Miklós buzdítására írtam meg első regényemet, bár verseim, novelláim már jó tíz éve meg-megjelentek itt-ott: az **Ifjú Erdélyben**, **Pásztortűzben**, az **Ellenzékben**. Ismertem Kós Károlyt, Reményik Sándort, Áprily Lajos tanárom is volt. Tagja voltam már jó ideje a marosvásárhelyi **Kemény Zsigmond Irodalmi Társaság**-nak, melynek keretében és Szentgyörgyi Mária rendezésében első nagyobb "alkotásomat", a **Temető megindul** című, pacifistának bélyegzett, szavaló kórusra készült színjátékomat is előadták nem kis sikerrel. De ez más volt. **Marosvécs az erdélyi magyar irodalom Olimpusza volt, ahova csak lábujjhegyen és lélegzetviasszafojtva lehetett belépni.**

Ezen az első találkozón Tamási Áronnal és Molter Károllyal kerültem egy szobába. Molter Károlyt ismertem már jól, de Tamási Áronnal akkor találkoztam először. Féléjszakán keresztül beszélgettünk, tréfáltunk, ismerkedtünk. Áron különösen kedvemre való volt. Évekre szóló meleg barátság szövődött közöttünk.

Ennek az első találkozónak az utolsó estéjén olvasta föl Dsida Jenő nagyszerűen szép versét, a **Magyar Zsoltárt**. Összeszoruló szívvel ültünk ott mindannyian a vécsi vár nagy nappali szobájában s megkönnyesedett nagyon a szemünk, amikor Dsida Jenő tiszta, érces hangján fölcsendültek a szavak: “**Mérges kígyó legyen eledelem ha rólad megfeledkezem, ó Magyarország... nyelvemen tüzes**

szeget üssenek át, mikor nem téged emleget népem, te drága, te egyetlen, te szent...”

A vers után mély csönd borult a szobára. Aztán Kós Károly föl-kelt a nagy karosszékéből, csontos, bajuszos arcán könnyek csorogtak alá, odalépett Dsida Jenőhöz és megölelte. “**Te taknyos**” morogta, “**te semmirevaló, hogy mertél ilyen szépen írni...**”

Bevallom, könnyes volt az én szemem is, akárcsak valamennyi-ünké. Néhány évre rá eltemettük Dsida Jenőt. Nagy úr maradt utána. De nagy úrt hagyott maga után a csonkahazába átköltöző Áprily Lajos, Makkay, Berde Mária. S az úr lassan növekedett. De már akkor puskapor-szaga volt körülöttünk a világnak s Hitler árnyéka rá-nehezedett az égboltra.” (...)

A második világháború után már senkinek sem jutott eszébe újraindítani a **Helikont** -, sőt.

Le se írták a nevét, mint ahogy nem emlegette senki a **Szépmíves Céhet**, vagy ha igen, mint a reakció, az átkos transzvilvanizmus fellegrát, az aulikus, retrográd, kívülről koncipiált transzvilvanizmusét.

Ezzel szemben, Dsida Jenő a **Tükör előtt**-ben honfoglaló író-nemzedéknek, első farmereknek nevezi őket: „**Reményik, Áprily és Tompa László/ s a mindig zsémbes, mindig harapós,/ mindig teremtetéért parázsló,/ öreg harcos, a kajlabajszú Kós/ és Kuncz, akit korán elvitt a gyászló/ s a hullócsillag: Sipos Domokos,/ Nyíró, Tamási, - még ki fér a listán?/ Molter, Tabéry, Berde, Bartalis tán... - (...)** s Kovács Laci a szerkesztői trónon! – (...) **A véletel való baráti lét/ avatta széppé életem felét./ S Kemény János!... A térképen keresztel/ jelölik majd, hol áll a vécsi vár/ s tanítják: itt volt az erdélyi Keszthely/ és fényt vetett egy elborult, sívár/ világba.**”

(Összeállította: B. Osvát Ágnes)

Olosz Lajos

HAVASON

Kemény Jánosnak

Patak mentén hágott az út
bükk között fenyők közé,
kéklett az áfonya,
piroslott az eper
és sötét lomb alatt
hol páfrányok közt
a sugár lehever.
Széltépte, fenyves hegygerincen
néma processzióval ment tovább
és vörös kámzsájú száraz ágak közt
hipnótikusan sápadt szemünkbe
halottfehér arcú holdvilág.
Szédítő mélységnél véget ért az út.
Úgy zuhant le, mint a kút fala.
Párkányára kúsztunk
és halványkék köd alól
felragyogott reánk rengeteg erdők
sötétzölden ringó alpesi tava.
Selyemégen, mint ezüsttollú hattyúk
úsztak napsütötte fellegek
és a szakadék örvénylő mélysége
lelkünket hívogatva döböntette meg.

Maros vize a fenyvesek alatt

Látatlanul mögöttünk állt
lebocsátott szárnyú Lucifer
és szíveinkben egyszerre éreztük
a leheletkönnyű kéjt a halál édes és sötét terheivel.

2006. június

Kemény János

A HAVAS DICSÉRETE

Sokféle arcát láttam a Havasnak. Ismerem szelíd kora tavaszi hangulatát, amikor az első virágfejek előbukkannak a foszladozó hótakaró alól. Kopogott fejemen, hátamon nemegyszer az áprilisi daraeső, ez a kegyetlen, sebeket ejtő havasi jégverés, melynek zajára a dürgő fajdkakasnak torkán akad a szerelmes szó, és az imént még hetykén szétterpesztett legyezője, sustorgó szárnyai is elkedvetlenedve csukódnak össze.

Találkoztam az anyává lett Havassal, aki mellének édes málnalevét, húsos füveinek tápláló erejét, testének epilóbiumillatát, forrásainak üdítő italát pazarul osztogatja harmatos hajnalokon szarvasborjaknak, őzgidáknak, visongó vadmalacoknak, lompos medvebocsoknak míg bozótos ölének hús rejtekében feketerigó matarász, kicsinyei körül öklömnyi mókus kötődik császármadár-ral, s a nyestmama döglött vakondra kuporodva tanítja kölykeinek a rágcslástudományt.

És láttam, amikor a Havas, kánikula idején, dús mellű anyából eszeveszett némberré változik, ki fellázadva vérével táplált családjá ellen, tűzzel, füsttel, korommal, viperák halálos mérgét öklendezve magából, dől reá mindenre, aminek lába, szeme, szíve van.

Erdélyi havasokban

És láttam a Havast vezekelni, fekete kendővel homlokán, vállát, derekát esőcsuhába burkolta, fetrengett a sárban, mocsokban, míg felette veres villámok csattogták a ítéletet.

Ismerem a Havast kerítő kedvében is, amikor összejátszva vágyakozó szarvastehenekkel, addig ingerelte párás földnek, füveknek, fonnyadó leveleknek illatával a szarvasbikák ínyét, míg azok szerelemre gyúlva beleordítottak a szeptemberi éjszakába.

Lábainál hevertem, amikor ősz utóján sikereitől, hódításaitól megundorodva, levetkezte minden ékességét, fonnyadt lombruháját szertedobálta, halódó illatait szelek szárnyára vetette, s mint bál után csömörlött szép leány a heverője szélén, fáradtan és fakón nyújtózott el Erdély és Bukovina között. Telítve voltam szánakozással akkor, s hogy a magasban megpillantottam tegnap még tündöklő hajkoronáját, melyet immár behavazott az Idő, mezítelen térdét megsímogattam, s szívem szerint mondtam: „Ó, szépséges Havasom!...”

Végignézttem nemegyszer rettenetes haláltusáját, amint orkánal, hógörgeteggel, süvöltő szelekkel birokra kelt, s míg a medvék barlang rejtekébe, szarvasok és őzek a lankák szelíd ölébe menekültek riadtan, ő, a rettenthetetlen Amazon harcra kelt, s körömmel, foggal sikongva viaskodott a életéért, mígnem a Tél leteperte.

Lépkedtem a holtteste fölött a porka hóban, temetői csendben, s hogy a halál árnyékában kuncorogni mennyei élvezet is lehet, a Havason megtanultam. Végigkísértem a hegyi patakot életének minden jelentős mozzanatán. Ott voltam születésénél, amikor ezüsttlinkók hangján ptyeregve, forrásként buggyan elő a földből. Láttam a riadt vízerecskét, amint bizonytalanul tapogatózva ismerkedik a világgal. Észleltem ijedségét, amikor belebotolva a pisztráng

tompa orrába, sikongva fröccsent apró bugyborékokat a síkos kövekre, s a pillanat örömet, amikor testvérerecskéikkel csacsogva öllekezik össze. Ismerem ficánkoló kedvét, amint patakká széleseedik, jóságát, haragját, mókáit, zordságát, szeszélyes asszony-természetét, hangskáláját, melynek határai végtelenbe veszők. Guggoltam gyönyörűséggel a szívemben torkolatánál, hol veszekedett örömeiben faleveleket, ágakat, köveket hengergetve kötényében, szerelmi dalra gyúlva ömlik a Maros ölébe.

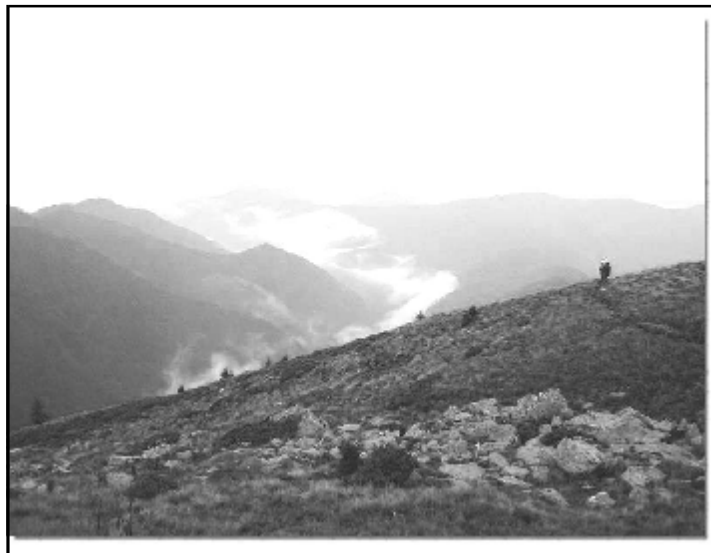
Fogtam nyestet, öltem farkast, cuclin neveltem elárvult őzgidát. Hallottam sebzett medve eget remegtető ordítását, figyeltem a kihunyó fényt haldokló szarvasbika tekintetében, láttam dühöngő vadkant, hogyan szaggatja a fák gyökereit, s habzó száját csattogtatva hogyan hasít villogó agyarával tátongó sebet a kувasz oldalába. Utánzom a császármadár énekét, őzgidó sírását, szarvasbika szerelmes bögését, és ha horgászvesszőm végét veresbegy ághegynek nézi, s illegetve magát, reátelepedik, akkora büszkeség feszíti mellemet, mintha az imént súgta volna fülembé szíve rejtett titkát szemérmes leányzó.

Ismerem a havasi embereket, nagyokat és kicsinyeket, magyarokat, románokat, kisoroszókat, tótocksákat. Találkoztam sziklatetőn szökött fegyencsel s lánnyal, kit szent örület szállt meg. Beszélgettem úrból lett banditával, tüdővésztes pásztorral, kinek szívében dojnák születnek. Célozta homlokomat orrvadász-karabély rozsdás torka, s ettem havasi pásztoroknak édes málékenyerét. Üldöztem erdőgyújtogatókat, adtam tanácsot becsapott erdei favágóknak, s cagtam félszét sötétben eltévedt kirándulóknak.

Ha valaki nagy jót tesz velem, felszaladok a Havasra, és elmondom neki, ha bánatnak, bánatomat a Havasra cipelem. Neki dicseksem sikereimmel, s bukdácsolásaimat előtte kevésbé szégyellem.

A Havasnak is van számomra sok mondanivalója. Ő oly rettentő magasságban trónol a mi apróságos életünk fölött, hogy néha megmagyarázhatatlannak tűnik fel előttem az az érdeklődés, mellyel gondoljaim s örömeik irányában viseltetik. Sokszor azt gondolom, onnan ez a megértés, hogy porszem ügyeinket saját dolgainak mítikus méreteket öltött világában szemléli, s e nagyítóúvegen keresztül mélység és magasság fennkölt ellentéte lesz béka-egér harcainkból, és szívünk apró rezdülései zuhatagok eget ostromló muzsikájává magasztosulnak.

Amikor haragban vagyok a Világgal, sziklamélységek rejtekébe vezérel: „Itt távol vagy mindentől és mindenkitől. Itt nincsen értetlenség, csak erő, szépség és békességes magány.”

Erdélyi havasok

Vagy felcsalogat a legmagasabb hegycsúcsra, s nagy távlatokat tár előm: „Itt jobbról ez egy román falu, az ott balra szász, s középen a piros fedelek alatt magyarok laknak. Így közelről mennyi különbség! De nézz messzi: nyugatnak olasz, francia, osztrák, északra cseh, lengyel, délen török, görög, bolgár, - mérjed nagy távlatokban a Világot, a Világban az Embert – milyen egyformák mind!”

De akkor van csak igazán elemében, amikor jókedvemben megyek el hozzá! Ilyenkor kicsípi magát, fenyőágas, sötétzöld ruháját ölti magára, derekát koszorúval övezi, piros, kék, fehér és sáfrányszínű virágokkal tűzdeli magát körül, kontyát lila szirmokkal szórja be, s homlokára diadémként a vérpáros Napot tűzi.

Fent a szirttetőn röpke fuvallat, mint karmester pálcát, megrázza a magasra nyúlt, magányos cirbolyafenyőt, s e titkos jelre a Havasnak minden rejtett hangja egymásba kapaszkodva zenélni kezd: harkály kongat odvas fa törzsén, kacagva verődnek össze fenyőtobozok, rigó rikolt, holló baritonját szaporítja a visszhang, vezérkos nyakán bong a kolomp. A császármadár, e vidám pikulás, enyelegve csalogatja párját, tücsök hegedül, egér cincog, méhek szálldosnak erre-arra, s kit talán ebben a pillanatban talált feje búbján likas mogyoróval a szemtelen havasi-mátyás, hogy jóindulatát e vidám han-

GFGFGF

LEGELO

A tél behavazta a legelőt. Most csendes és néma. Mint halott szűz fekszik elnyúlva, mozdulatlanul. Fehér lepel a testén, patyolat. Egy redő sincs a takaróján, csak deréktájon két hosszú stráf, szorosan egymás mellett: ott ereszkedtem le suhanó sítálpakon. Mint kés alatt a zsenge gyermek, sikoltott halkán a legelő, amint a sí keskeny sebet hasított a hóba. Utána háborzongató lett a csend., a messzi sziklák hideg ragyogása s a nagy feketeség, mely felém ásít a környező fenyőknek hóval terhelt karjai alól.

Temetetlenül fekszik a sápadt szűz, fehér lepel takarja csupán, s körül a fekete halálmadarak komor haraggal tátogatják felém csőrüket, amiért a halott álmát megzavartam. Kétezer holdas halálmező, ameddig a szem ellát, fehér, fehér! Mialatt borzongva érzem az elmúlás hidegét, az eszem tagad: csak tetszhalál! Egy-két hónap még, s a környező fenyőkről itt is, ott is suppanva hullanak a megszutykosodott hócafatok, a mókus utálkozva nyalogatja ázott bundáját, a legelő fehér hótakarója ráncosra rokkan, sárgás vízerecskék rongyosra tépdésik, s alóla vidám krókuszok fejüket kidugják: íme, a feltámadás!

A krókuszokkal egyidőben megérkezik a medve is. Ripp-ropp, szakadozik majd talpai alatt a hó, mely mint a kása, ragadós. Lábnyomában zsenge zöld füvek nyújtóznak egyenesre, s magukat meglibegtetik a langyosodó levegőben.

A medve cuppogva lépked a völgy irányába. Az áfonya duzzadó rügyeit szaglássza, s ahol foltosra olvadt már a hó, vigyorogva harap belé a zöld mezőbe.

Istenszéke télen

Lent a völgyben is, a gomba alakú házak táján, nyugtalankodni kezdenek az emberek. Minduntalan fel-felpislognak a magasba. Lesik a hegyerincet: foltosodik-e már? Micsoda ricsaj lesz itt tavasszal, a legeltetésre készülődések idején! Melyik rész legyen az ökröké, melyik a juhoké, s hogy mennyit vegyenek be a turmába. Kinek esze után igazodjanak a legelő dolgában? A Gyorgye esze után? A Makszim esze után? Elég lesz-e rajta a fű? Nem kéne bérelni hozzá? Bérelni! Bérelni! Minek? Ej, ostobaság! Kétezer hold kövér

gulatban bebizonyítsa, a lompos farkú róka kettőt-hármat beleköhög a víg muzsikába. A szellő inceselkedve búvik fenyőfák gyantailatú ágai közé, majd mint kacér leány vénülő gavallér üstökét, kacagva cibálja tölgyfák dús lombkoronáját. Szemérmes suttogásra készíti a szerény füveket, s a virágkehelynek csókra nyíló ajkai közül halk dallamokat csal elő. Zúg, zeng, kacag az erdő, s fénylő kavicsok hátát paskolva veri a ritmust hozzá a patak.

Igy örül jókedvemnek az én kedvesem!... Mert kedvesem ő, mint volt kedvese évszázadokra visszamenőleg emberőseimnek. S midőn dicséretére balga szavaimat féltő gonddal illesztgetem egybe, érzem, hogy porrá lett elődeimnek szíve is szólogat szavaimban.

Jólesik így egybefonódní, s évszázadokon át összegyűlt, megőrzött csodálatunkat ölébe szórni Havasunknak.

1937

legelő rettentő nagy dolog! Értitek: Kétezer hold? Nem kell bérelni, persze, hogy nem.

Igy vonulnak majd fel, tavasz jöttén, édes füvekre éhes állatok a legelőre.

Legelő! A havasi emberek szívverése lüktet benne. A szelíd és gonosz gondolatok, a vágyaik, az álmaik a legelőből születnek. Ott ébred a szerelem édes mérgére a pásztor, oda szalad furulyaszóra a lány, hogy magát a szerelem tüzeiben elveszítsse.

Ha bőven terem a fű a legelőn, a havasi ember levett kalappal áll a pap előtt, kirándulókhoz nyájas, ordát, sajtot kínál, senkinek sem kívánja kárát, s bizonygatja: úgy jó az élet, ha békeességben élünk: mi emberek, kicsinyek és nagyok, mind-mind egymásra vagyunk utalva...

Ha bőven terem a fű, a legelőn dojnák születnek, s amikor összeszűrt a gömbölyű juhok, telt szűgyű ökrök leereszkednek a völgybe téli pihenőre, olyan a világ, mintha meséből csalogatták volna elő.

De jaj, ha szárazság forrizza a füvet, s tikkadt szájú barmok nyálából marhavész csurog! Jaj, ha a juhok nyelve alól porosan fordul ki a megsavanyodott fű! Itt akkor minden megbolondul: a furulya, az egykor rigóval, pinttyel, fülemülével vetélkedő, rekedten gürüzdöl, az ökrök nyakán a kolomp sötéten kondul, mint félrevert harang, a tüszőből szomjasan fordul ki a bicska, s juhász, pásztor szája szélén fekete káromkodások fogannak. Olyan a legelő szárazság idején, mint az ország, aki csatáját veszítette. Öklök emelkednek, kések villannak, értelmetlen tüzek lobognak az égig, s hogyha az Isten veri a népet, akkor hát legyen baj, pusztulás ott is, ahol nincs: tapodják az ökrök az ifjú ültetvényeket, juhok rágják aszott rügyeit gyenge csemetéknek, s ócska fegyverek sebeket vájnak lihegő özikék vézna testébe.

Van úgy is, hogy ilyenkor farkasok verődnek össze, veszett farkasok, s habzó szájjal vetik magukat mokánylovak után. Ó, szörnyű hajsza hegyen fel, hegyen le! Ropognak a csontok, folyik a vér, sziklameredélyek borzongva verik vissza haldokló lovak fájdalmas nyertését. Azután a farkasok egymásra rohannak, farkas a farkas húsát tépi. Így verik, zúzzák, rágják egymást, így öli meg őket rendre a veszettség, amint egymásba akaszkodva dulakodnak és frissen nyílt sebeikből szortyogva csurog a vér.

Szárazság idején a legelő fülledt bálterem, amelyben tébolyodott táncot jár ló, barom, juh, ember, s a kétezer holdas kör közepén odvas fogait vicsorgatva veri a tánchoz a taktust csúf verbunkos: a Halál. Veszett ordas üvölt, kutya hörög, vergődő ló nyihog, mekeg a kecske, bárányok sírnak, bögnek a szomjas ökrök, s az ember, ki a juhok elapadt tőgyét hasztalan ráncigálja, keserűségében öklét az ég felé rázza. Ó, szörnyű bál! Ó, szörnyű nyár! Alélt szarvasbika tomporán a zöld legyek lomhán nyüzsgönek.

Sokszor hetekig eltart a hőség, harmat nélküli hajnalok reménytelensége. De néha hirtelen, látható magyarázat nélkül, a fülledt levegő megremeg, s mintha valamely rettentően erős tenyér meglökte volna a súlyos égboltot, a kék kupola félrecsúszik, s északnyugat felől fekete felhőgomolyagok gördülnek helyébe dübörögve. Kavargó szél röpíti őket, útjukat veres villámok szegélyezik, s a nyílásokon, melyeket e villogó nyíllak hasítanak beléjük, mint meglóbált vederből a loccsanó víz, gazdagon ömlik az eső az elsárgult mezőre.

Először porfelleget ver fel a zápor, száraz fűszálakat röpít a szél, s a villám fénye mocskos tócsákba ütözködik, de rendre, ahogy a fű, a

virág, a föld teleitta magát a hús illattal, s az égő erdők lángja sustergeve kihunyt, mint az ájult, akit tudós doktorok felmostak, s ereiben ismét lüktetni kezd a vér, úgy ébrednek tompa dermedtségéből a legelő, s széleset nyújtózkodva lélegzeni kezd. Ilyenkor az éles fül valóban hallja moccanását, ahogy elállván az eső, a meglepedett vízcseppek fűszálak hegyén duzzadtan ülnek egy darabig, majd egyensúlyukat veszítve lejjebb, lejjebb gurulnak, és megsikamodva egy-egy merészebb hajlatnál, mélyebben fekvő fűszálra pottyannak, ahogy némely megkeményedett sárga sáte visszanyeri rugalmasságát, s görnyedt helyzetéből felpattanva visszaegyeneseedik,

Havasok oldalában

ahogy hirtelen lett kicsiny csermely csacsogva csörgedezni kezd, s mint fürge gyík kapar kanyargós utat magának, ahogy a vadméh zümmögve száll a lóheretőre, s fejét a csillogó esőcseppekbe bele mártja. Az ökrök teste gőzölög, nyelvük boldogan lapátolja a nedves fűvet, a juhok vígan bégetnek, a kicsi báránycsok bokázva ugrálnak, s fejüket kapkodva rázzák fülükből a belefröccsent esőcseppeket. A juhász furulyája ismét dalba kezd, és az ökörpásztor öreg pipája mellől elégedetten köpköd bele a világba.

Lent, a gomba alakú házak táján is mozgolódás támad. Apa mondja a fiának: „Megjavul a legelő...”, fiú az apjának: „Az megjavul már bizonyosan...” Gazda a gazdának átszól a kerítésen: „Hallod-é, szomszéd, jobb lesz a legelő...”, s a szomszéd vissza-szól: „Jobb lesz, lám, jó az Isten!” Itt is, ott is nyílnak az ablakok, nyílnak az ajtók, és nyílnak a kapuk. Összeverődik a nép. Kórusban mondják: „Jobb lesz a legelő...jobb lesz...jobb lesz!”

És egyszerre olyan jók lesznek a népek, mint a búzakenyér: melegek és mosolygósak. A papot megsüvegelik, szállást adnak a vándornak, meleg ételt fáradt kirándulóknak, s azt hajtogatják, úgy jó az élet, ha békességben élünk mi emberek, kicsinyek és nagyok, akik mind, mind egymásra vagyunk utalva.

***

A tél behavazta a legelőt. Most csendes és néma. Mint halott szűz fekszik elnyúlva, mozdulatlanul. Fehér lepel a testén, patyolat. Egy redő sincs a takaróján, csak deréktájon két hosszú stráf, szorosan egymás mellett: ott ereszkedtem le suhanó sítalpakon.

Alkonyodik. Jó lesz lefelé ereszkedni. Messze van még a Maros völgye.

Ellököm magam.

Suhanok már.

Mint kés alatt a gyenge gyermek, halkán felsikolt a legelő, amint a sí keskeny sávot hasít a hóba.

1935.

Wass Albert

NYÁRI ÉJ

Leszállt az éj a rengeteg fölé
lombok között a fényes hold szítál,
tündéri tónak csöndes tükörén
az égi bársony csillagképe áll.

Zabvetésben meglapul a nyúl,
felette száll egy felridadt madár,
bokrok között rikoltoz egy kuvik.
Ki tudja, tán a kapzsi róka jár!...

Wass Albert síremléke, a marosvécsi vár parkjában

Zöld tisztáson álldogál az őz,
mellette szép gidója lépeget,
kedélyes vándorunk: a hold
gyönyörűségesen nevet.

A hegytetőn egy fáradt nyáj pihen,
még egyet-egyét kondul a kolomp,
aztán elhallgat csendes némasággal,
felette szürke némaság borong.

A tücskök búsan hangversenyre kelnek,
lombok között lágy szellő susog,
tündéri tükör égi bársonyán
szent békességnek csillaga ragyog

„Nytított ablakon június száll,/ madár csiripel, csacsog egyre,/ s a betáncoló napsugár/ aranyport szór az üvegekre.” (Dsida Jenő: Június)

Dsida Jenő versei:

Szomorú tévedés

Valami álomból emlékszem rád.
A bástyafokon rőt moha nő,
s kedves forrásom elapadt, elapadt.

Az acélkék fecskék rád gondolnak,
nem szállnak el: meghalnak,
és haldoklik a megállt idő is.

Te nem tudod, hogy barátod vagyok,
és azért nem közeledsz hozzám!
Ó, milyen átkos, szomorú tévedés ez!

Csuháim kopnak, nemsokára
szabad mellet mutatok a fáradt napnak:
remete-éveim hite szakadozik.

Nem akar lángolni az esti tűz,
s mezőkön, hegyeken túl késik,
egyre késik a mindenek gyógyulása.

LATERNA MAGICA

Az alkony lassan hűvös-kékbe sápadt
S kék úton jártam ódöngön, magamban.
Kezemre néztem: hamvas, túlvilági
kékség imbolygott bőröm bársonyán is.
Sötétbe mentem, mind nagyobb sötétbe.
Aranycselló mély húrjain zenélt
a végtelen magány. Akkor megálltam
kinyújtott karral, mint világtalan
kéregető s utánad tapogattam.
Milyen voltál, és milyen volt a hangod?
hogyan néztél rám és hogyan szerettél?
- jaj, elfeledtem. Csak az éjszaka
meredt felém a térben és időben.
Csak tücskök szóltak fekete mezőn,
És hajladozó nyárfák sugdosódtak.
... Egyszerre fény gyúlt, és a messzi égre,
mint nagy vászonra berregő motor,
zúgó, öles nyalábbal vetítette
tűnődő lelkem – lassú reszketéssel –
lehúnyt pillájú, alvó arcodat...

MI LESZ?

Uram, Te láttad:
homlokom tele közúzással, vérrel,
kis lelkek köve milliószor ért el,
de sohse dobtam mással vissza őket,
mint édes, puha, krisztusi kenyérrel.

Uram, Te láttad:
foszlós-belű volt, fehér és igaz,
haragviszonzás s békét lehelt mégis,
meleg illata csupa ős-poézis,
s az örvöngőknek fékező vigasz.

Uram, most kérdem:
a világon torz gyűlölet arat.
állok ostoros kőzár alatt,
de hogy töltssem be akkor majd igédet,
ha – énnekem már kenyér sem marad?...

CUKORSIP

Egyik reggel arra ébredtünk, hogy megjött a nagyvásár. A falu főterén sátrak nőttek ki a földből, piros, kék és almazöld színű vászonból, előttünk pedig asztalok, drágaságokkal megrakva.

Volt asztal, ami teli volt cukorsípval meg piros nyalókával, pálcával a közepében. A pálcá arra szolgált, hogy az ember ott fogja a nyalókát és addig nyálja, amíg csak a pálcá marad belőle. Azután álltak hosszú asztalok babákkal, még olyanokkal is, amelyeknek kipedrett bajuszuk volt, mint a parádés kocsisnak. Ezek fiú babák voltak, látszott a megjelenésükön, meg hogy a lábuk is mozgott, hogy tudjanak belerúgni a futball-labdába, ha van nekik. De ezenkívül volt ott minden, tisztesség ne essék, még gatyákat is árultak, inget, nyakkendőket meg egyéb haszontalanságokat.

Az asztalok mögött álltak a kalmárok, akik keletről jöttek, talán egyenesen Indiából, piros paprikával és kelmékkel.

De a nagyvásár legnagyobb csodája a ringlispil volt, ez az esernyő alakú közlekedési eszköz, ami hol csengetett, mint a Télapó, hol repült, mint a pinyóke, hol pedig makogott mint egy nyúl.

Én fogtam a nagybátyám kezét, és kérleltem, hogy ha már akora nagy vásár van, vegye meg a ringlispilt. A nagybátyámnak nemigen tetszett az ötlet, mert eleresztette a füle mellett. De amikor még határozottabban követeltem a ringlispilt, mégiscsak igyekezett felelni. Ötölve-hatolva magyarázta, hogy a ringlispil nem fér el az udvarunkon. És különben sem adják el azt az oszlopot, ami körül az egész alkalmatosság forog. Ráadásul pedig nincs annyi tengernyi pénzünk, hogy nekünk ringlispilünk legyen. Annyi pénze csak a királynak van, meg a rablóknak és a bankároknak.

Egy-egy király meg rabló igenis tart otthon ringlispilt. Ha a király megunja, hogy a trónon üljön, jól a fejibe húzza a koronáját, és fölül a ringlispilre forogni. Ezt cselekszi némelyik rabló is, különösen ha a zsandár üldözi. A rabló fölugrik a ringlispil lovára, a zsandár a mögötte lévő paripára, aztán nekiindulnak szélsébesen, és addig nyargalnak, amíg mind a ketten elszedülnek. De a nagy forgás közben a rablót a zsandár sohasem éri utol, mert ilyen a ringlispil.

Amíg a nagybátyám ezeket a fontos tudnivalókat elmondotta, megjelent a ringlispil gazdája. Ez szintén kalmárember lehetett, talán arab kereskedő, aki a ringlispil mellé Ali babát meg a negyven rablót is el akarta adni. Kiáltozva dícsérte a portékáját. Megmagyarázta, hogy forgás közben végigutazhatunk az egész

mesevilágon. Csak nézzünk befelé, a képekre, amelyek a ringlispil belső részét díszítik.

Sok huzavona után a nagybátyám kifizette a kalmárnak az utazás árát, és egy sereg gyerkőccel fölültünk a nagyúri közlekedési eszközre. Én egy egyszemélyes hajóba telepedtem, mert az volt a biztonságosabb. A nagybátyám pedig mögém ült, egy háromfejű hupikék sárkányra. De szemmel láthatólag szégyenkezett. Vagy a sárkány színe miatt, vagy amiért nem jutott neki sárkányból egy hétfejű. De az sincs kizárva, hogy még sohasem ült sárkányon, és a sárkány még szokatlan volt neki.

Erre csengetni kezdett a ringlispil, mint a Télapó, azután lassan makogott, mint a tojásfestő nyúl. Majd megindult, de nem úgy, mint a pinyóke, hanem mint a kőszáli sas. Szürke lett a világ és jobb volt nézni a ringlispil belsejét díszítő meseképeket, mint a világot.

Ott volt Piroska és a farkas, Csipkerózsika, Hamupipőke, azután megint Piroska és a farkas, Csipkerózsika, Hamupipőke.

A tizedik fordulat után jaidultam föl, és kiáltottam oda a nagybátyámnak:

- Jaj, mikor lesz már vége Piroskának és a farkasnak, Csipkerózsikának, Hamupipőkének?

Nagybátyám nem felelt, csak szelíden átölelte a hupikék sárkány három fejét.

Vége ismét makogni kezdett a ringlispil, mint a nyúl. Kivehető lett az iskola épülete, a templom tornya meg a kalmárok sátrai.

Megálltunk, leszálltunk. És ott voltunk, ahonnan elindultunk.

- Bácsi – kérdeztem a nagybátyámat -, hogy lehet az, hogy annyit utaztunk, és mégse jutottunk el sehova?

A nagybácsi erre vett egy kalmártól egy cukorsípot. És én szomorúan fújtam, amíg a cukorsíp el nem fogyott.

VAKÁCIÓ A MACSKADOMBON

Szüülővárosom legszebb és legnevezetesebb magaslatát Macskadombnak hívták. Hogy miért, ezt soha senki sem tudta megmondani.

Nálunkfelé a macskáknak vendégfogadója is volt. Mégpedig a kék macskáról keresztelték el. És azt beszéltek, hogy kék frakkos és kék csizmás kandúrok szolgálnak föl benne. Főként tejet és tejfelt, de ha nem vigyázott a vendég, akkor egeret is. Ezt csak úgy hallottam.

A Macskadombról jól lehetett látni a kék hegyeket. De ha fölágaskodott az ember, keresztül is nézhetett fölöttük. Így szívesen mentünk ki a Macskadombra a vakáció első napjaiban. Többnyire hármasban mentünk ki, Gyurka, Jenő meg én. Általában bújósok között a sűrű bokrok között, vagy megvitattuk a világ hiúságait. Egy alkalommal igen alkalmas búvóhelyet találtam magamnak, apró tisztás volt, amelyet minden oldalról sűrű bokrok vettek körül. Ide bevitettem magamat, és elgondolkoztam, amikor egyszerre csak szétnyíltak az ágak és megjelent egy kissé csodálkozó, cirmos bundájú macska.

- Mi dolog ez, hogy csak így le-föl sétálunk az ember búvóhelyén – szóltam reá szigorúan.

De a macska nem ijedt meg, hanem kihúzta magát és önérzetesen felelte:

- Elnézést kérek nagyságodtól, de ez a domb rólam van elnevezve. Én vagyok a városban a legjobb előmenetelű macska. És ez a tisztás a macskaiskola díszterme.

Ezekután természetesen másként kellett beszélnem a círmossal.

- Kegyed is vakációzik? – érdeklődtem.

- Valóban, - felelte a macska, akiről az egész domb a nevére nyerte, - ma osztották ki a bizonyítványokat és a jutalomjegyzéket.

- És milyen tantárgyakat méltóztatott tanulni? – kérdeztem megilletődve.

Kiderült, hogy a macskaiskola korántsem olyan könnyű, amint az ember első pillanatban elképzei. Először is van a körmölés, főként kerítésre és fára. Ha egy macska nem kapar és nem

körmöl szépen, a tanítója reászól: - Te úgy kaparsz, mint Dudás Gyuri! Ami egyébként elég sértő kijelentés a macskákra nézve.

Tovább is magyarázott volna a macska, de recsegní-ropogni kezdett a bokor, megjelent Gyurka és Jenő, a círmos pedig eltűnt, mintha fölszállt volna a levegőbe.

- Már egy félórája hívunk, de te elaludtál – mondták szemrehányóan.

Fölvilágosítottam őket, hogy nem aludtam el, csak avval a macskával beszélgettem, amelyikről a Macskadomb el van nevezve.

Jól kiröhögtek, pedig én tudom, hogy semmi sem lehetetlen a vakációban, amikor az embert körülöleli az arany szabadság

Bajor Andor meséi

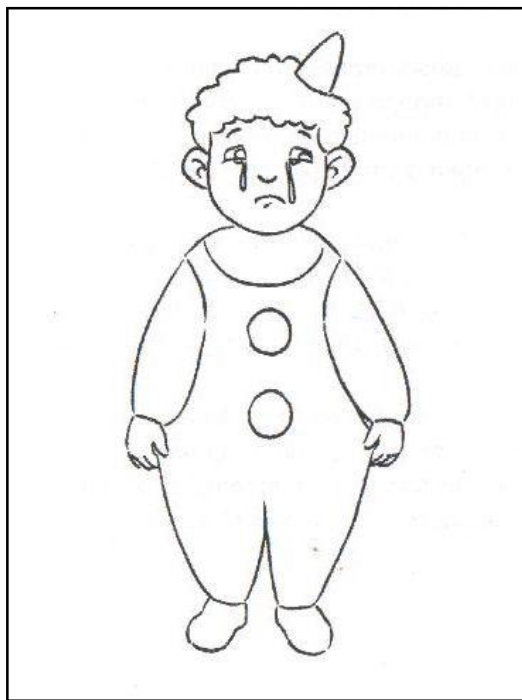
GFGFGFGFG

B. Osvát Ágnes

Buta Ferkó buta kalandja

Buta Ferkó egy nap megharagudott,
kapta magát és otthonról elfutott.
Addig ment, míg rátalált a cirkuszra,
- ez lesz ám mulatság - gondolta a buta.

Ki nem dobta senki, és ő beköltözött,
s estére már bohócruhába öltözött.
Hanem igen nagy volt neki a nadrág,
csetlett-botlott vele, nevétték, kacagták.

.....

Oly kicsinek érezte magát benne,
hogy hangosan sírni lett volna kedve.
Sírni nem lehetett, s nem volt mit tenni,
- értette már, mit jelent bohócnak lenni.

Balra hajlongott, jobbra mosolygott,
miközben a lelke, kicsi szíve sajgott.
Alig várta, hogy a zene elhallgasson,
s úgy, ahogy ide jött, most hazafuthasson,

fejét behajtsa az anyu ölébe,
betehesse kezét puha tenyerébe,
s elmondhassa néki, mennyire szereti,
ily bánatot többé sosem okoz neki.

Megtanult itt Ferkó valami fontosat,
kis fejében megfogamzott e gondolat:
Ezután legyőzöm mindig haragomat,
többé nem hagyom el bután otthonomat.

Anyukámat soha így meg nem ijesztem,
s híven be is tartom ezt az ígéretem.
Ilyen fogadalmat tett Ferkó magának,
nem nevezte többé őt senki butának.

Mi már vakációzunk! (Nagy Imola Dóra, II. oszt.tan. rajza)

**Kellemes és élményekkel teli vakációzást
kíván Nektek a szerkesztő néni,
továbbra is szeretettel várom leveleiteket
a következő címre:**

B. Osvát Ágnes
540.477 Marosvásárhely (Targu Mures), str.
Armoniei nr. 22 ap. 13, jud. Mures, Románia.
Telefon: 00 40 265/249.918 vagy 00 40 365/803.670
E-mail: osvatagnes@freemail.hu
osvatagnes@yahoo.com
osvathagnes@rdslink.ro

Támogatások

(Az előfizetői díjakat meghaladó befizetéseket tekintjük támogatásnak.)

1. Nagy Katalin	Cegléd	5000,- Ft	22. Dr. Gyurkovits Kálmán	Mosdós	8500,- Ft
2. Pál Mária	Mende	2000,- Ft	23. Dr. Ádám Sára	Budapest	5000,- Ft
3. Dr. Babos Éva	Cece	1500,- Ft	24. Kulcsár Erzsébet	Barnag	2000,- Ft
4. Keszegh Tibor	Szentendre	1000,- Ft	25. Koncz Ilona	Győr	3500,- Ft
5. Banner Zoltán	Békéscsaba	3500,- Ft	26. Dr. Rácz Gábor	Pécs	1500,- Ft
6. Gácsér János	Órvényes	2500,- Ft	27. Dr. Szövérfy Károly	Jászberény	3500,- Ft
7. Kastal András	Villány	1500,- Ft	28. Dr. Jánosi Lajos	Békéscsaba	500,- Ft
8. Máza Éva	Százhalombatta	500,- Ft	29. Tamás Péterné	Budapest	102500,- Ft
9. Horváth Tivadarné	Leányfalu	2500,- Ft	30. Gergely Tamásné	Budapest	600,- Ft
10. Zolnai Pál	Vecses	1500,- Ft	31. Gyapjas Mihály	Csongrád	500,- Ft
11. Dr. Szemes Ferenc	Szekszárd	2000,- Ft	32. Dr. Úry Előd	Sopron	10000,- Ft
12. Dr. Miklós Ildikó	Mátészalka	1000,- Ft	33. Soproni Erdélyi Kör	Sopron	8000,- Ft
13. Szász Árpád	Sopron	1500,- Ft	34. Fábián Lajos	Sopron	3000,- Ft
14. Dr. Irmes Gellért	Székesfehérvár	1500,- Ft	35. Dr. Pázmány Elemér	Pilis	1500,- Ft
15. Farkas Barbara	Budapest	500,- Ft	36. Dr. Kiss András	Pócsmegyér	3500,- Ft
16. Dr. Bencsik József	Cegléd	1000,- Ft	37. Dr. Horváth K. Katalin	Vál	1500,- Ft
17. Dr. Farkas Szabolcs	Monor	5000,- Ft	38. Weinraub Éva-Amália	Százhalombatta	500,- Ft
18. Dr. Boda Domokos	Szeged	2000,- Ft	39. Prof. Dr. Tökés Béla	.....	50 RON
19. Dr. Somay Gergely	Paks	1500,- Ft	40. Prof. Dr. Hecser László	.....	10 RON
20. Dr. Pálffy Márta	Budapest	3500,- Ft			
21. Benedek János	Szeged	500,- Ft			

Megjegyzés:

A 29. sorszám alatt jegyzett összeget az Erdélyi Szövetség nevében Tamás Péterné néven adták fel Budapesten, cím nélkül. A Magyarországon bejegyzett Erdélyi Szövetség vezetősége viszont nem ismer ilyen nevű tagot, és nem tud az adománnyról. Eszerint annak a nagylelkű személynek, aki Tamás Péterné néven jelentkezett, ezúton kell külön, kiemelt köszönetet mondanunk a jelentős összegű támogatásért.

Felhívjuk támogatóink figyelmét, hogy a támogatásként küldött összegről kérésükre az adóalap csökkentésére felhasználható APEH-igazolást állítunk ki. Ehhez kérjük megadni az adóalany nevét, címét, adószámát.

Körternácsos ház

Jelen számunkban az udvarhelyszéki **OROSZHEGY** községben még fellelhető, de már pusztulófélben lévő, tipikusan múlt század-eleji székely falusi építkezési stílust mutatjuk be.

Felhívás előfizetésre

Belföldi éves előfizetési díj . 1.500,-Ft.

Külföldre: Európában ..... 10 EUR

Tengeren túlra. .... 20 USD

Az éves előfizetéseket egyszerű (rózsaszínű) postai utalványon kérjük feladni a következő címre:

EKOSZ 7101 Szekszárd 1.

Postafiók: 480

(Külföldi olvasóink eddig is megtalálták a módját a valuta elküldésének, vagy itteni rokonaik,

barátaik révén juttatták el a

megfelelő összeget forintban.)

Lőrincz József

Megrepedt az idő
villám csapott bele
pirkad ég a búza
érik drágaköve

keresnék Héगतón
élőfűt apámnak
suhintok kaszámmal
szelek sántikálnak

mért adott mért küldött
nyaramra ilyen kárt
anyám, aki nekem
szerelmet tarisznyált

Férfinyaram

porlik a cseresznye
nézi mivé értem
elolvad az idő
mint gyöngyház a vérben

egem haragoszöld
földem itthonibb szó
jövendő a múltam
feledésem izzó

Lapunk az interneten is olvasható a www.erdelyikor.hu címen, ahol a főoldalon van egy bevezető, és a bal oldali blokkból lehet továbblépni.

Elszálló remények ...

Kiss J. Botond (Tulcea) felvétele

Átalvető, 2006. június